

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra křesťanské výchovy

Jan Liška

**Evangelizace
v prostředí skautské výchovy**

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. Dr. Rudolf Smahel, Th.D.

Obor: Katolická teologie

OLOMOUC 2011

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a použil jsem
přitom jen uvedené prameny a literaturu.

V Olomouci dne 12. dubna 2011

Děkuji doc. Dr. Rudolfu Smahelovi, Th. D. za jeho ochotu a trpělivost při odborném vedení práce. Mé poděkování patří také Alešovi Písařovici, Petru Balátovi, Michalu Jadavanovi, Pavlu Martínkovi, Liboru Churému, Lukáši Jamborovi. Děkuji respondentům, kteří se ochotně podělili o své zajímavé zkušenosti z prostředí skautské výchovy. Děkuji Petru Votroubkovi za jeho obětavé doprovázení na mé skautské stezce.

OBSAH

ÚVOD.....	8
1 PROCES EVANGELIZACE	10
1.1 Význam pojmu evangelizace.....	10
1.1.1 Základní členění	10
1.1.2 Pojem „evangelium“ ve Starém a Novém zákoně Písma svatého.....	12
1.1.3 Pojem „evangelizace“ ve světle vybraných dokumentů magisteria... 14	
1.1.3.1 Dekret o misijní činnosti církve Ad gentes	14
1.1.3.2 Apoštolská exhortace Pavla VI. Evangelii nuntiandi.....	16
1.1.3.2.1 <i>Evangelizace chápaná jako proces</i>	16
1.1.3.2.2 <i>Nauková část exhortace (EN 6-16)</i>	19
1.1.3.3 Encyklika Redemptoris Missio	19
1.2 Obsah evangelizace a motivy k hlásání evangelia.....	21
1.2.1 Boží království a spása	22
1.2.2 Kristus jako jediný a univerzální Spasitel	25
1.2.3 Misijní příkaz	27
1.3 Podstatné předpoklady autentické evangelizace.....	27
1.3.1 Láska a Duch Svatý	28
1.3.2 Dialogický charakter evangelizace.....	30
1.3.3 Náboženská svoboda	32
1.4 Hlasatelé evangelia.....	33
1.5 Přehled vybraných aktivit na poli první evangelizace v ČR.....	34
1.5.1 Komunita Chemin Neuf	35
1.5.2 Hnutí Světlo – Život	35
1.5.3 Řád dominikánů	36
1.5.4 Misie Teologického konviktu a společenství Antiochia	37
1.5.5 Vstupy do škol v podání katechetického centra v Ostravě.....	38
2 CHARAKTERISTIKA PROSTŘEDÍ SKAUTSKÉ VÝCHOVY	40
2.1 Historie a současná podoba skautského hnutí u nás a ve světě.....	40
2.1.1 Život Lorda Baden-Powella	40
2.1.1.1 Dětství	41
2.1.1.2 Vojenská kariéra.....	42

2.1.1.3	Ve službách skautského hnutí	45
2.1.2	Současná podoba Světové skautské hnutí.	48
2.1.3	Historie českého skautingu.....	50
2.1.3.1	Období do roku 1918	50
2.1.3.2	Období první republiky	52
2.1.3.3	Období druhé republiky a druhé světové války	53
2.1.3.4	Junák v době komunistického režimu	55
2.1.4	Přehled současných skautských organizací na území ČR.....	57
2.1.4.1	Svaz skautů a skautek ČR	57
2.1.4.2	YMCA – Skaut.....	58
2.1.4.3	Skauti Evropy.....	59
2.1.4.4	Ostatní skautské organizace na území ČR	59
2.1.5	Historie a současnost katolického skautingu u nás.	60
2.2	Vlastnosti skautského výchovného systému	64
2.2.1	Ideové základy skautingu.	64
2.2.1.1	Trojí princip	64
2.2.1.2	Skautský zákon a slib	65
2.2.1.3	Vzájemná souvislost zákona a slibu.....	66
2.2.2	Podstatné prvky skautské výchovné metody.....	66
2.2.2.1	Učení pomocí her a praktických činností.	67
2.2.2.2	Družinový systém.....	67
2.2.2.3	Táboření a pobyt v přírodě.....	68
2.2.2.4	Zákon a slib	69
2.2.2.5	Důraz na sebevýchovu a sebevzdělávání	70
2.2.3	Organizace dětí a mládeže ve skautském hnutí podle věku	70
2.2.3.1	„Vlčata“ a „světlušky“	70
2.2.3.2	Skauti a skautky	71
2.2.3.3	Roveři a Rangers	72
2.3	Duchovní rozměr skautské výchovy.....	73
2.3.1	Pojetí duchovní výchovy ve skautingu.....	74
2.3.1.1	Různorodost pojetí pojmu duchovní život a duchovní výchova	74

2.3.1.2	Pojetí duchovního života v prostředí skautské výchovy podle Jiřího Zajíce.....	75
2.3.2	Přehled základního metodického materiálu pro duchovní výchovu ve skautingu.	76
2.3.2.1	Materiály určené pro družiny/oddíly s rozšířenou náboženskou výchovou.	77
2.3.2.2	Realizace rozvoje duchovního života v indiferentních oddílech.....	82
3	SKAUTSKÁ VÝCHOVA JAKO NÁSTROJ EVANGELIZACE	87
3.1	Činitelé procesu evangelizace ve skautingu.....	87
3.1.1	Základní prvky skautské výchovné metody	87
3.1.2	Adresát evangelizace v prostředí skautské výchovy z hlediska vývojové psychologie.....	88
3.1.2.1	Obecná charakteristika období dospívání	89
3.1.2.2	Tělesná proměna	89
3.1.2.3	Emoce dospívajících	90
3.1.2.4	Poznávací procesy	90
3.1.2.5	Socializace.....	92
3.1.2.6	Rozvoj osobní identity	93
3.1.3	Specifika hlasatele radostné zvěsti	95
3.1.4	Aktuální požadavky evangelizačního procesu	97
3.1.4.1	Inkulturační přístup při evangelizaci.....	97
3.1.4.2	Schopnost vedení dialogu v procesu evangelizace	98
3.1.4.3	Náboženská zkušenost jako výchozí bod spirituálního dialogu mezi církví a mládeží.	99
3.1.5	Vlastnosti identity víry	103
3.1.5.1	Víra přirozená.....	103
3.1.5.2	Víra náboženská	104
3.1.5.3	Víra nadpřirozená.....	104
3.2	Vybrané prvky skautské výchovné metody jako východiska pro spirituální dialog s mládeží v rámci skautingu.	107
3.2.1	Táboření a pobyt v přírodě – spiritualita stvoření	108
3.2.1.1	Skautská idea a současná realita mládeže.	108

3.2.1.2	Teologická interpretace.....	110
3.2.2	Témata k dialogu	113
3.2.3	Slib a zákon – konání dobra a hledání smyslu života.....	114
3.2.3.1	Konání dobra - realita mládeže a skautská idea	115
3.2.3.2	Teologická interpretace	116
3.2.3.3	Témata spirituálního dialogu.....	118
3.2.3.4	Hledání smyslu života – realita mládeže a skautská idea...	119
3.2.3.5	Teologická interpretace	121
3.2.4	Témata spirituálního dialogu.....	122
3.3	Názory skautských činovníků a duchovních na fenomén skautské výchovy v souvislosti s jeho evangelizačním potenciálem	122
3.3.1	Rozhovor a dotazníky se skautskými činovníky.	123
3.3.1.1	Rozhovor s ústředním duchovním rádcem, biskupem Václavem Františkem Lobkowiczem.....	123
3.3.1.2	Dotazník s Vojtěchem Dobrowskim, členem odboru Duchovní výchovy JUNÁKA	127
3.3.1.3	Dotazník s výchovným zpravodajem Janem Řezníčkem...	130
3.3.2	Dotazníky s duchovními správci	134
3.3.2.1	Rozhovor s P. Pavlem Šupolem, kaplanem ve Zlíně	135
3.3.2.2	Rozhovor s P. Janem Polákem, kaplanem ve Zlíně	137
3.3.2.3	Dotazník s P. Šebestiánem Pavlem Smrčinou, OFM, kaplanem v Moravské Třebové	141
3.3.3	Svědectví o vlivu skautské výchovy na obdržení daru víry	144
3.3.3.1	Dotazník s Alicí Grulichovou	144
3.3.3.2	Rozhovor s Janem Baletkou.....	145
	ZÁVĚR.....	148
	BIBLIOGRAFIE	151
	INTERNETOVÉ ODKAZY	156
	SEZNAM ZNAČEK	157

ÚVOD

Když se zpětně dívám do svého krátkého života a ptám se, jaké konkrétní podněty měly významný vliv na moji výchovu, na formování mé osobnosti, musím přiznat, že to byla zvláště léta dětství a dospívání spojená s mými aktivitami ve skautském oddíle. Skautská družina, do které jsem vstoupil, byla z počátku kolektivem křesťanských chlapců. Následným vývojem charakterizovaným především příchodem i nevěřících členů do naší skupiny se však tento charakter kolektivu změnil. Vzniklo tak prostředí pro setkávání skautů křesťanu a skautů nekřesťanů. Mám v živé paměti pocity určitého napětí, kdy například na naše letní tábory přijížděl kněz sloužit mši svatou, posedět s námi u táborového, kde nejednou otevřel téma víry člověka v Boha. Ono napětí, na které si vzpomínám, nevycházelo ze strachu z případného neporozumění mezi knězem a nevěřícími skauty, ale z určité touhy a velkého přání sdělit nevěřícím kamarádům obsah své a naší víry, najít vhodná slova, podat jasný důkaz, vydat přesvědčivé svědectví.

Během studia v kněžském semináři jsem měl na starosti koordinaci společenství Antiochia, jehož náplní byly prázdninové evangelizační aktivity. Díky této činnosti se ve mě stále více prohluboval zájem o palčivé otázky spojené s evangelizací. Hledal jsem řešení nesnadného úkolu, jak současnému mladému člověku napomoci k otevření se pro dar víry v Krista. Během bohosloveckých let jsem byl také osloven nabídkou, zda bych po ukončení studií a následném kněžském svěcení nechtěl zastávat funkci duchovního rádce ve svazu skautů a skautek ČR. Tento podnět se stal startovacím okamžikem pro hlubší promýšlení toho, co vůbec má být smyslem práce duchovního rádce skautů a jak srozumitelně a účinně promlouvat k věřícím a nevěřícím skautům a skautkám o životě z víry. Dospěl jsem k závěru, že služba duchovního rádce v našich podmínkách skautingu vlastně ve své podstatě odpovídá i cílům evangelizace, a to jak v dimenzi nápomoci prohlubovat stávající víru, tak v rozměru být asistentem u zrodu víry člověka.

Tato diplomová práce je strukturována do tří kapitol. První kapitola bude sloužit jako uvedení do problematiky evangelizace. V této části se dotkneme teologických východisek evangelizační činnosti církve, především poukážeme na všeobecný rozměr povolání k hlásání evangelia a vymezíme autentické předpoklady pro účinné hlásání. Závěr první kapitoly je věnován stručné prezentaci vybraných

evangelizačních aktivit v ČR. Druhá kapitola nás blíže seznámí s vlastnostmi prostředí skautské výchovy. Po úvodní části věnované historickému vývoji skautingu ve světě a u nás se zaměříme na ideové základy skautského hnutí. Stěžejní část druhé kapitoly: *Duchovní rozměr skautské výchovy*, nám poskytne náhled do současných trendů v oblasti duchovní výchovy v českém skautingu, reprezentovaného především majoritní organizací Junák. Seznámíme se jak s teoretickými východisky duchovní výchovy, tak i s metodickými materiály koordinujícími praktické aktivity. Cílem třetí kapitoly je nahlížet na celek skautské výchovy jako na „nástroj“ evangelizace, který je určen mnohými specifiky vycházející z nároků jednotlivých činitelů samotného procesu evangelizace a charakteristik skautského výchovného hnutí. Při konkrétním návrhu uskutečňování evangelizace ve skautingu vycházíme z konceptu Michaela Martinka, který především v rámci evangelizačního procesu zdůrazňuje jeho dialogický charakter. V závěrečné třetí kapitole necháme zaznít zkušenosti a názory skautských činovníků a duchovních související s evangelizačním potenciálem skautského hnutí.

Tato diplomová práce *Evangelizace v prostředí skautské výchovy* si klade za svůj hlavní cíl poskytnout základní orientaci v problematice evangelizace v českém skautingu, zároveň se snaží nabídnout konkrétní možná řešení otázek týkajících se realizace hlásání evangelia ve skautské rodině, která se tak mohou stát kamínkem v mozaice snah o evangelizaci našeho národa. Tento materiál rád věnuji do služeb Svazu skautů a skautek České republiky.

1 Proces Evangelizace

Cílem první kapitoly je seznámit se se základními teologickými východisky a významy evangelizační činnosti církve, a to především ve světle vybraných magisteriálních dokumentů. Po vymezení, pro naši práci klíčového, pojmu *evangelizace* (1.1) se blíže zaměříme na obsah samotné evangelizační činnosti církve s poukazem na motivy, které církev vedou k hlásání evangelia (1.2). V následující podkapitole (1.3) se pokusíme uchopit podstatné předpoklady autentické evangelizace, a následně se budeme zabírat otázkou kdo je povolán k evangelizaci (1.4). Závěrečná část je vyhrazena k prezentaci některých aktivit na poli prvního hlásání evangelia v České republice (1.5). Tato kapitola si neklade za cíl dané náměty vystihnout vyčerpávajícím způsobem, doufáme však, že budou vyjádřeny všechny podstatné momenty tematických celků.

1.1 Význam pojmu evangelizace

Při hledání úplné definice pro „*tak bohatou, složitou a dynamickou skutečnost*“,¹ jakou je evangelizace, může hrozit reduktivní uchopení pojmu, jenž vzniká díky ztotožnění jednotlivého aspektu s celkovým významem této pro církev zásadní činnosti.² Proto se již v počátcích pokusíme o první diferenciaci, abychom do následujících částí vyšli se správným předporozuměním (1.1.1), načež se podíváme na to, jak se o evangelizaci zmiňuje Písmo svaté (1.1.2) a následně i vybrané magisteriální dokumenty (1.1.3).

1.1.1 Základní členění

O evangelizaci uvažujeme ve dvou základních rovinách. Za prvé v obecném významu jako o „svědectví evangelium ze strany církve prostřednictvím všeho, co

¹ EN 17.

² Srov. tamtéž.

církev říká, jak jedná a čím je“,³ jako o celém poslání a životě církve, jenž spočívá v *tradicio evangelii* – hlásání a předávání evangelia, které je Boží moc a záchrana pro všechny, kdo věří (srov. Řím. 1, 16).⁴

Za druhé uvažujeme o evangelizaci jako o procesu, který má svoje nezastupitelné, autonomní a na sebe navazující části nebo stupně, mezi nimiž rozlišujeme dvě hlavní části, první evangelizaci a katechezi.⁵ Toto základní rozčlenění, které provedeme již nyní, skrývá velké bohatství významů, praktických dopadů a specifických realizací, které se budeme snažit na následujících stranách odkrýt především prostřednictvím dokumentů církve zabývajících se tématem hlásání evangelia.

První evangelizace neboli první hlásání se obrací k nevěřícím a těm, kteří žijí v náboženské lhostejnosti. K prvnímu hlásání evangelia je povolán každý křesťan, neboť má účast na Kristově misijním příkazu.⁶ Tato první složka či stupeň procesu evangelizace obsahuje dva podstatné aspekty: svědectví vlastního života a svědectví slovem o Kristu.⁷ První evangelizace má člověku napomoci k prvnímu obrácení, kterým rozumíme osobní svobodné rozhodnutí pro nový způsob života, čímž je zároveň zahájen proces celoživotní opětovné konverze.⁸ Pomoc druhému k disponování se vůči daru víry, který je konstituován svobodnou odpovědí člověka na Boží volání, můžeme realizovat např. odstraňováním překážek, předsudků, prezentováním obsahu víry srozumitelným a oslovujícím způsobem. Ten, kdo evangelizuje, však není „předavatelem“ víry, ale nachází se v pozici „asistenta“ a „nástroje“ pod Božím vedením.⁹

Katechezi se obracíme na ty, kteří již uvěřili v Krista. Jejím předpokladem je tedy první konverze člověka.¹⁰ Stanovení přesné identity katecheze pro různost jejích forem představuje určitou nesnáz. O katechezi se hovoří např. v rámci

³ Srov. *Cesty katecheze*, č. 1/2009, s. 26.

⁴ Srov. např. KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, *Instrukce ohledně některých aspektů evangelizace*, s. 3-4.

⁵ Srov. Slovníček odborných výrazů, *Cesty katecheze*, č. 1/2009, s. 26.

⁶ Srov. KONGREGACE PRO KLÉRUS, *Všeobecné direktorium pro katechizaci*, č. 61.

⁷ Srov. EN 21-22.

⁸ Srov. ALBERICH, E., DŘÍMAL, L. *Katechetika*, s. 47, 106.

⁹ Srov. Slovníček odborných výrazů, *Cesty katecheze*, č. 1/2009, s. 26.

¹⁰ Všeobecné direktorium pro katechizaci však upozorňuje, že ne vždy je možné ostře oddělovat první hlásání a katechezi, neboť v praxi katecheze také bere na sebe úkol pomoci ke konverzi těm, kteří například žádají o udělení některých svátostí, jejichž základním předpokladem by již mělo být první obrácení žadatele. (Srov. VDK č. 61).

katechumenátu, při přípravě ke svátostem, v rámci práce s textem Bible. „Katechezí“ se také označují promluvy, přednášky, besedy, modlitby aj.¹¹ „Katecheze riskuje, že bude takřka všude takřka vším a v důsledku toho bude ztrácet svou autenticitu, identitu a širokou škálu funkcí křesťanského společenství“.¹² Jak tedy vystihnout identitu katecheze? Co je její podstatou?

První důležitý moment spočívá v tom, že katecheze stojí v rámci procesu evangelizace jako jedna z jeho etap. Druhý moment má svůj základ ve trojí výchozí skutečnosti pro identitu katecheze:

- 1) Boží slovo – katecheze je ve službě evangelia.
- 2) Víra – katecheze je výchovou víry k její zralosti.
- 3) Církev – katecheze je činností církve, jejím vlastním projevem.¹³

„Souhrnně můžeme nazvat katechezí každou formu služby církve Božímu slovu, která je zaměřena na pomoc při zrání křesťanské víry, a to jak jednotlivců, tak i celých společenství.“¹⁴

1.1.2 Pojem „evangelium“ ve Starém a Novém zákoně Písma svatého

V řeckém překladu Starého zákona nalezneme jednou výraz *euangelion* v množném čísle nebo pětkrát podstatné jméno ženského rodu *euangelia* v jednotném čísle. Dané výrazy obsažené v SZ však nemají teologický význam. Jedná se o světské významy, známé již z předkřesťanských pohanských textů (např. Homérova *Odyssea*). Znamenají buď radostné poselství, nebo odměnu pro posla, který poselství přináší. Důležitého významu však nabývá odvozené sloveso *euangelizesthai*, tj. zvěstovat, přinášet dobrou zprávu, v kontextu knihy proroka Izaiáše. V případě prvního textu jde o dobrou zprávu o návratu z babylonského zajetí. „Jak líbezné je, když po horách jdou nohy toho, jenž poselství nese a ohlašuje pokoj, jenž nese dobré poselství a ohlašuje spásu, jenž Siónu hlásá: Tvůj Bůh kraluje!“ (Iz 52,7). Druhý text nás zpravuje o povolání proroka v části „*Tritoizaiáše*“: „Duch Panovníka Hospodina je nade mnou. Hospodin mne pomazal k tomu, abych nesl radostnou zvěst pokorným, poslal mě obvázat rány zkroušených srdcem, vyhlásit zajatcům svobodu a vězňům

¹¹ Srov. ALBERICH, E., DŘÍMAL, L., *Katechetika*, s. 47.

¹² Tamtéž.

¹³ Srov. ALBERICH, E., DŘÍMAL, L., *Katechetika*, s. 50.

¹⁴ Tamtéž.

propuštění“ (Iz 61, 1). Tato slova Ježíš vztahuje na sebe při vystoupení v nazaretské synagoze na počátku svého veřejného působení (srov. Lk 4,18).¹⁵

Prorocké knihy Starého zákona mají jako jedno ze společných témat očekávání spásy. Ta se má uskutečnit především v nastolení Božího království, jež předpokládá spravedlnost a svatost (srov. Iz 29,19-24), vnitřní obrácení a Boží odpuštění (srov. Jer 31, 31-34), poznání Boha (srov. Iz 2,3; 11,9; Jer 31,34), pokoj a radost (srov. Iz 2,4; 9,6; 11,6-8; 29,19). Nastolení Božího království se bude dít prostřednictvím Hospodinova „pomazaného“ - „mesiáše“.¹⁶

Kniha Izaiáš připomíná opakovanou záchranu vyvoleného města jakožto doklad Boží věrnosti, Boží spásné moci a toto svědectví má proniknout do celého světa. Stejně i vyvolený lid procházel bolestivými zkouškami, avšak ne pro své zatracení, ale k očištění, které je nutnou podmínkou spásy. Kniha Izaiáš se řadí mezi ty, které připravovaly vyvolený národ na evangelium.¹⁷

V Novém zákoně je slovo evangelium užíváno pouze v jednotném čísle a tento pojem výrazně převažuje v Pavlových listech. Užití jednotného čísla chce zdůraznit zásadní rozdílnost od světského významu daného pojmu, který znamenal dobré zprávy o panovnících a jejich vítězstvích. „Evangelium“ je jediná dobrá zvěst o Ježíši Kristu oproti bezvýznamným pohanským poselstvím. V Novém zákoně nacházíme různé formulace obsahu radostné zprávy: Kristův příchod na svět, jeho smrt a zmrtvýchvstání (srov. Řím 1, 1nn; 1Kor 15, 1-8). Markovo evangelium nám představuje evangelium jako zvěst o Ježíši Kristu a také jako kázání samotného Krista. Svatý Pavel v listě Galat'ánům zdůrazňuje nutnost a jedinečnost evangelia (srov. Gal 1,7) a označuje jej jako svoje (srov. Gal 1,11; Řím 2,16). Také činnost kázání o Ježíši Kristu byla označena jako „evangelium“ (srov. např. 1 Kor 9,14; Flp 4,15).¹⁸

Ježíš, na kterém díky pomazání od samého Boha spočívá moc Ducha Svatého (srov. Sk 10,38), přichází chudým hlásat radostnou zvěst. Podstatou poselství je naplnění času a přiblížení se Božího království (Mk 1,15). Ježíš sám se však stává obsahem radostné zvěsti: On je evangeliem (srov. Mk 1,1).¹⁹

¹⁵ Srov. TICHÝ, L., „Evangelium a evangelia“, *Teologické texty*, č. 2/2002, s. 84.

¹⁶ Srov. *Jeruzalémská bible*, s. 1285.

¹⁷ VLKOVÁ, G. I., *Úvod do prorocké a mudroslovné literatury Starého zákona*, s. 28.

¹⁸ Srov. TICHÝ L., „Evangelium a evangelia“, *Teologické texty*, č. 2/2002, s. 84.

¹⁹ Srov. LEÓN-DUFOUR, X., a kol., *Slovník biblické teologie*, s. 108.

Vzkříšený Ježíš posílá své apoštoly,²⁰ aby šli „do celého světa a hlásali evangelium všemu stvoření“ (Mk 16,15), „všem národům“ (Mk 13,10). O šíření evangelia se dovídáme ze Skutků apoštolských. Evangelium je hlášáno neohroženě s důvěrou v milost Ducha Svatého (srov. např. Sk 2,29; 4,13). Obsahem radostné zvěsti je Boží království (srov. např. Sk 19, 8), naplnění „příslibů, daných našim otcům“ (Sk 13,32), milost odpuštění, dar Ducha (srov. 2, 38; 3,26). Ústředním tématem evangelia je Kristovo zmrtvýchvstání. Pavla Bůh „určil ke hlásání evangelia“ (Řím 1,1), zjevil mu svého Syna, aby jej „hlásal mezi pohany“ (Gal 1,15), svěřil mu své evangelium (1 Te 2,4) a on jako „služebník“ evangelia (Kol 1,23) ohlašuje smrt a vzkříšení Krista.²¹

1.1.3 Pojem „evangelizace“ ve světle vybraných dokumentů magisteria

V této části se alespoň v základních obrysech seznámíme se třemi vybranými základními dokumenty, které souvisejí s evangelizací. Bude se jednat o dekret Druhého vatikánského koncilu *Ad gentes* (1.1.3.1), apoštolskou exhortaci Pavla VI. *Evangelii nuntiandi* (1.1.3.2) a encykliku Jana Pavla II. *Redemptoris missio* (1.1.3.3). Svoji pozornost upřeme především na významovou mnohost pojmu evangelizace.

1.1.3.1 Dekret o misijní činnosti církve Ad gentes

Dekret, který je součástí dokumentů II. vatikánského koncilu, byl schválen a vyhlášen 7. 12. 1965 jakožto dovršení teologických úvah o katolických misiích. Dekret si stanovil za cíl „vytyčit zásady misijní činnosti a sdružit síly všech věřících, aby Boží lid, jdoucí úzkou cestou kříže, všude šířil království Pána, před jehož zrakem stojí staletí, a připravoval cesty pro jeho příchod“.²²

Hlavní teologické východisko dekretu, a vůbec celého misijního počínání církve, spočívá v rozšíření tradiční nauky o ekonomické Trojici (spásné působení

²⁰ Řecké sloveso *apostelo*, znamená poslat, rozeslat, odeslat, vyslat a také nechat, dát. Pod jméno *apostolos*, překládáme jako apoštol, misionář, posel (lidský nebo Boží), vyslanec. (Srov. TICHÝ, L., *Slovník novozákonní řečtiny*, s. 21.)

²¹ Srov. LEÓN-DUFOUR, X., a kol., *Slovník biblické teologie*, s. 108.

²² AG 1.

Trojediného Boha navenek) dané do souvislosti s církví, která spásu zprostředkovává.²³ Na prvním řádku první kapitoly stojí: „Putující církev je svou podstatou misionářská, protože odvozuje svůj původ z posláni Syna a z posláni Ducha Svatého podle plánu Boha Otce.“²⁴ Pramenem misijního posláni církve je tedy život Trojice. Z Boha Otce, který je „zdrojem lásky“, vyrůstá plán spásy, posláni Syna a Ducha Svatého, a také posláni církve.²⁵ Bůh jde vstříc člověku, který ho mnoha způsoby hledá. Různá náboženství, která však potřebují osvícení a uzdravení, jsou hodnocena jako Boží pedagogie na cestě k Němu a jako příprava na evangelium.²⁶ Bůh v posláni svého Syna novým a definitivním způsobem vstupuje do dějin, aby utvrdil mír a společenství s člověkem, vytvořil společenství mezi hříšnými lidmi a vytrhl je z moci zla. Skrze vtělení Syna byla lidem dána účast na Boží přirozenosti. Kristovo dílo spásy, jím ohlašováno a na něm jednou vykonáno, má v průběhu času dosáhnout výsledku u všech lidí.²⁷ Proto poslal Kristus od Otce Ducha Svatého, aby působil v pokračování díla spásy uskutečňované církví.²⁸

Co se týče terminologie, dekret zavádí dva zpřesňující pojmy: „missio Ecclesiae“ a „activitas missionalis“.²⁹

„Missio Ecclesiae“, tj. posláni církve obdržené přímo od Krista (srov. Mt 28, 19-20). Ježíš si „zavolal ty, které sám chtěl..., ustanovil jich dvanáct, aby byli s ním, protože je chtěl posílat kázat“ (Mk 3, 13-14). Před svým nanebevstoupením založil svou církev jako „svátost spásy“ a poslal své apoštoly, jako on sám byl poslán od Otce (srov. Jan 20, 21) do celého světa, aby hlásali evangelium (srov. Mt 28, 19-20; Mk 16, 15).

„Toto posláni je pokračováním a dějinným rozvíjením posláni samotného Krista, který byl poslán hlásat radostnou zvěst chudým. Proto církev musí jít pod vedením Ducha Svatého cestou, jakou šel Kristus, totiž cestou chudoby, poslušnosti, služby a sebeobětování až k smrti, nad kterou Pán zvítězil svým zmrtvýchvstáním.“³⁰

„Activitas missionalis“, tj. zakládání nových místních církví. Tzv. „misiemi“ dekret označuje činnost církve, při které jsou hlasatelé evangelia církví posláni do

²³ Srov. AMBROS, P., *Fundamentální pastorální teologie I.*, s. 48.

²⁴ AG 2.

²⁵ Srov. AMBROS, P., *Fundamentální pastorální teologie I.*, s. 47.

²⁶ Srov. AG 3.

²⁷ Srov. tamtéž.

²⁸ Srov. tamtéž, 4.

²⁹ Srov. AMBROS, P., *Fundamentální pastorální teologie I.*, s. 47.

³⁰ AG 5.

světa, mezi národy a skupiny, které dosud v Krista nevěří, aby zde zakládali nové církve. Děje se tak na územích uznaných Svatým stolcem, kde mají vyrůstat domácí místní církve s vlastní hierarchií spojenou s věřícími a s dostatečnými prostředky k plnému křesťanskému životu.³¹

1.1.3.2 Apoštolská exhortace Pavla VI. Evangelii nuntiandi

Tato exhortace je závěrečným dokumentem řádného synodu biskupů v roce 1974, který se věnoval právě otázce evangelizace. Biskupové hledali odpověď na tři základní otázky:

„Jak to dnes vypadá s tou skrytou energií radostné zvěsti schopné hluboce proniknout do vědomí člověka? Nakolik a jak je tato síla evangelia schopna opravdu proměnit člověka našeho století? Jaké metody je třeba při hlásání evangelia použít, aby jeho síla přinesla skutečné výsledky?“³²

1.1.3.2.1 Evangelizace chápána jako proces

„Evangelizace je složitý proces s mnoha různými složkami, jako jsou např.: obroda lidstva, vydávání svědectví, zjevné hlásání evangelia, jeho vnitřní přijetí v srdci, vstup do obce věřících, přijímání svátostí a apoštolská iniciativa“.³³

Uvedená citace poukazuje na skutečnost, že evangelizaci je potřeba vnímat jako dynamický proces obsahující své podstatné prvky, přičemž každý z nich také vyžaduje specificky zaměřenou činnost ze strany církve. Jedná se o šest po sobě jdoucích stupňů, které vystihují cestu víry člověka. Jde tedy o tyto fáze či stupně: 1) Svědectví života neboli svědectví beze slov. 2) Svědectví slova. 3) Přilnutí k poselství. 4) Vstup do společenství. 5) Přijetí znamení. 6) Účast na apoštolátu.³⁴

1) Svědectví života neboli svědectví beze slov

Prvním stupněm zvěstování víry je svědectví vlastního života, jenž stojí na lidských kvalitách. Křesťan má usilovat o to, aby chápal ty, mezi nimiž žije, měl k nim vlídné jednání, zajímal se o jejich život, sdílel s nimi vše, co je šlechetné a

³¹ Srov. AG 6.

³² EN 4.

³³ Tamtéž, 24.

³⁴ Formulace jednotlivých etap převzatá z DRÍMAL, L., „Cesty k velikonočnímu tajemství“, *Cesty katecheze*, č. 1/2010, s. 11.

dobré. Navíc má křesťan svým životem prostým a ohleduplným způsobem dosvědčovat víru v hodnoty, které přesahují běžné hodnoty. Takovéto jednání vyvolává u nekřesťanů nebo u pokřtěných, kteří již víru nevyznávají, otázky po motivu křesťanského způsobu života.³⁵

V dřívějších dokumentech se užívalo označení „preevangelizace“ ve smyslu přípravy a předstupně pro evangelizaci. Pavel VI. toto pojetí nepodporuje a tzv. preevangelizaci vnímá jako autentickou evangelizaci, leč v počátečním a nedokonalém stupni.³⁶

2) Svědectví slova

Radostnou zvěst hlásanou svědectvím vlastního života je nutné dříve či později vyjádřit hlásáním slova života, výslovným svědectvím o Ježíši Kristu. „Nelze mluvit o skutečné evangelizaci, jestli se při ní nehlásá i jméno, učení, život, zaslíbení, království a tajemství Ježíše z Nazareta“.³⁷ „Dříve či později“ poukazuje na skutečnost, že hlásání svědectvím vlastního života může být někdy i po dlouhou dobu jedinou formou evangelizace, a to na základě specifických podmínek, jež si tento přístup vyžadují. Tzv. *kérygma*³⁸ se často stává synonymem autentické evangelizace, zatímco je pouze jeho částí. Svědectví beze slova a svědectví slova tvoří v celku procesu evangelizace tzv. prvotní hlásání.³⁹

Fáze prvotního hlásání zve člověka ke kroku víry „přivádí ho k prahu, kde se může pro víru rozhodnout. Snaží se probudit touhu, zve na cestu víry, probouzí zájem...Často se toto hlásání setkává s otázkami, které společnost klade církvi, a odvažuje se opravdové apologetiky.“⁴⁰

³⁵ Srov. EN 21.

³⁶ Srov. DŘÍMAL, L., „Cesty k velikonočnímu tajemství“, *Cesty katecheze*, č. 1/2010, s. 11.

³⁷ EN 22.

³⁸ Řecký význam, který označuje „zvěstování“ i „to, co je zvěstováno“. „Kérygma se nazývá slovo, jež ve jménu Božím a na základě zplnomocnění skrze Boha a církve bylo vysloveno jako slovo Boží a slovo samotného Ježíše Krista.“ (RAHNER, K. – VORGGRIMLER, H., *Teologický slovník*, s. 128.) „Kérygma je původně slavnostním prohlášením, povoláním vyslance, který oznamuje oficiální událost. Touto událostí je zde vítězství Kristovo nad smrtí, takže přítomnost, ve které žije posluchač, je vtažena do nadčasovosti.“ (LEÓN-DUFOUR, X., a kol., *Slovník biblické teologie*, s. 168.)

³⁹ Srov. DŘÍMAL, L., „Cesty k velikonočnímu tajemství“, *Cesty katecheze*, č. 1/2010, s. 11.; srov. také EN 22.

⁴⁰ FRANCOUZKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE, *O směřování katecheze v dnešní době*, s. 33.

3) Přilnutí k poselství

První hlásání v ideálním případě působí u toho, kdo naslouchá slovu, počáteční opravdovou konverzi. Slyšení a správné pochopení tak vede k přijetí, které vrcholí přilnutím celého srdce k pravdám zjeveným Kristem. „Značí to prostě rozhodnutí se pro Boží království, tj. pro nový svět, pro nový stav věci, pro nový způsob bytí a života, totiž života s Bohem, který právě evangelium otvírá.“⁴¹

4) Vstup do společenství

Přijetí evangelia se projevuje konkrétním způsobem - vstupem do společenství věřících, které samo o sobě je znamením změny a nového života. Tímto společenstvím věřících je církev jakožto viditelné znamení spásy.⁴²

5) Přijetí znamení

Vstup do společenství věřících se projeví i jinými znameními, která prodlužují a rozvíjejí znamení církve. Jedná se o slavení víry svátostným způsobem, v němž se symbolicky zpřítomňuje dialog mezi Bohem a člověkem a zpečetuje proměnu, kterou Bůh s člověkem činí.⁴³ „Pro evangelizaci je příznačné, že ten, kdo přijímá evangelium jako slovo spásy, vyjadřuje to i svátostným způsobem, tj. vstupem do církve a přijímáním svátostí, jež utvrzují přijetí evangelia milostí, kterou udělují.“⁴⁴

6) Účast na apoštolátu

Poslední prvek procesu představuje zkušební kámen autentičnosti života z evangelia. „Je totiž nemyslitelné, že by někdo přijal Boží slovo a uvěřil v Boží království, aniž by se současně nestal též jeho svědkem a hlasatelem“.⁴⁵ Být evangelizován a evangelizovat nemůže být od sebe odděleno. Ke zkušenosti úplné radosti z osobního obrácení patří také radost z obrácení druhého.⁴⁶

⁴¹ EN 23.

⁴² Tamtéž

⁴³ Srov. DŘÍMAL, L., „Cesty k velikonočnímu tajemství“, *Cesty katecheze*, č. 1/2010 s. 11.

⁴⁴ EN 24.

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ Srov. AMBROS, P., *Fundamentální pastorální teologie I.*, s. 47.

1.1.3.2.2 Nauková část exhortace (EN 6-16)

Ježíš, který sám je Božím evangeliem (srov. Mk 1, 1; Řím 1, 1-3) a byl „absolutně prvním a největším hlasatelem evangelia“,⁴⁷ hlásal Boží království a spásu, které člověk může získat především vnitřním obrácením. *Metanoia* neboli hluboká změna v mysli a v srdci člověka byla právě způsobena Kristovým slovem doprovázeným mnohými zázraky. Kristus naplnil zjevení vším, co konal a hlásal, především však svou smrtí, zmrtvýchvstáním a sesláním Ducha Svatého.⁴⁸

Církev se zrodila z hlasatelské činnosti Ježíše a apoštolů a sama je dále povinována k hlásání evangelia, a to přímo od Krista. Synod biskupů znovu potvrzuje, že hlásání evangelia je základním posláním církve. Příkaz daný apoštolům „jděte a hlásejte“ se vztahuje na všechny křesťany, třebaže různým způsobem. „Poslání evangelizace se tak rozšiřuje na celou církev a dílo každého jejího člena je důležité pro církev jako celek“.⁴⁹ K tomu je však potřeba, aby církev pro plnění svého poslání sama byla evangelizována, aby znovu slyšela, čemu se má věřit, aby znala důvody své naděje a nové přikázání lásky. Proto, aby bylo hlásání církve věrohodné, je zapotřebí jejího vnitřního obrácení. Obsah evangelizace vychází z obsahu radostné zvěsti, která má být sdělována druhým. Pro těsný vztah mezi Kristem, církví a evangelizací není možné hlásání bez církve nebo dokonce proti ní.⁵⁰

1.1.3.3 Encyklika *Redemptoris Missio*

Encyklika Jana Pavla II. o stálé platnosti misijního poslání *Redemptoris missio* ze 7. prosince 1990 byla napsána při příležitosti 25. výročí koncilního dekretu o misijním poslání *Ad gentes*. Papež v návaznosti na tento dokument a apoštolský list *Evangelii nuntiandi* svojí encyklikou podněcuje církev k obnovení misijní činnosti. Děje se tak na základě pochybnosti o aktuálnosti misijního poslání u pohanských národů (*ad gentes*). Dalším vyznaným motivem papežova apelu byla skutečnost pádu

⁴⁷ EN 7.

⁴⁸ Srov. tamtéž, 6-12.

⁴⁹ Tamtéž, 15.

⁵⁰ Srov. tamtéž, 14-16.

totalitních režimů, čímž vznikla příležitost k misím i na těchto územích (*nová evangelizace*)⁵¹.

Papež v encyklice říká: „Myslím, že přišel čas nasadit všechny síly pro novou evangelizaci a pro misie ad gentes. Nikdo, kdo věří v Krista, nemůže se vyhnout této nejvyšší povinnosti hlásat Krista národům.“⁵²

Misijní evangelizace je encyklikou chápána jako služba církve každému člověku a celému lidstvu, které i přes velký pokrok ztratilo smysl pro nejvyšší hodnoty i pro samotný život. Jan Pavel II. se odvolává na svoji první encykliku *Redemptor hominis* a připomíná, že jedině v Kristu, Vykupiteli, člověk dochází k plnému pochopení sebe samého a jedině v Něm je člověku navracena důstojnost a smysl jeho existence. Dále je v samotném úvodu podtržena ta skutečnost, že misíemi dochází k obnově církve, upevňuje se víra a křesťanská identita. *Víra zesílí předáváním!*

Encyklika rozlišuje v rámci misijního působení tři situace: „misie ad gentes“, „pastorační činnost“ a „novou evangelizaci“.

1) „misie ad gentes“- jedná se o misii k pohanům tj. nekřesťanům, kterými máme na mysli - „národy, společenství, sociálně-kulturní organizace, u nichž Kristus a jeho evangelium jsou neznámé, anebo jim chybí dostatečně zralá společenství, která by dovedla ve své svém okolí rozsévat a zakořenit víru, hlásat radostnou zvěst ostatním skupinám lidí.“⁵³

Rozlišujeme tři oblasti působení misie „ad gentes“: **A) Teritoriální oblasti:** jedná se o geograficky vymezené oblasti - neevangelizované zóny především v Asii, ale také v Africe, v Latinské Americe a v Oceánii. **B) Nové sociální světy a fenomény:** ta místa, která prodělávají rychlé a hluboké převraty, především se jedná o masivní urbanizaci v jižní části světa. V těchto místech více jak polovina obyvatel žije ve velkoměstech, což s sebou přináší zásadní proměny. Zde se vytváří nové zvyky a životní styly, nové formy a kultury komunikace. Velká pozornost by měla být věnována nekřesťanské mládeži, neboť právě mladí lidé jsou budoucností celých kontinentů. Toto zaměření „ad gentes“ také reflektuje problematiku přistěhovalců – emigrantů a uprchlíků a oblastí s nesnesitelnou chudobou, které jsou

⁵¹ Srov. RM 3.

⁵² Tamtéž.

⁵³ Tamtéž, 33.

výzvou proto, aby se zde misijní činnost stala nástrojem lidské spásy. **C) Kulturní oblasti neboli moderní areopagy:** tímto „areopagem“ je myšlen svět komunikačních technologií, do kterého má být hluboce integrováno křesťanské poselství. Dále jimi jsou společné úsilí o mír, rozvoj a svobodu národů, lidská práva, ekologie, kultura, věda, mezinárodní vztahy. Důležitým fenoménem je také tzv. „návrat k náboženství“, hledání duchovní dimenze jako prostředek proti odlidštění ve světě konzumního materialismu. I přes možnou protikladnost tohoto jevu zřetelně vystupuje lidská touha po Bohu, a pro církve tento fakt může znamenat pozvání od hledajícího člověka.⁵⁴

„Církev vlastní neocenitelná duchovní dobra, která může lidstvu nabídnout: je to Kristus, který sám sebe označil jako „cestu, pravdu a život“ (Jan 14, 16). Je to křesťanská cesta k setkání s Bohem, k modlitbě, k askezi, k objevení smyslu života. I to je potřeba na areopagu ohlašovat“.⁵⁵

2) „pastorační činnost“ se týká křesťanských společenství, která mají přiměřené struktury, jsou horlivá ve víře a vydávají svědectví evangeliu.⁵⁶

3) „Nová evangelizace (opětná evangelizace)“: střední poloha mezi dvěma předešlými situacemi. Jedná se o hlásání v zemích se starou křesťanskou tradicí nebo také mezi mladými společenstvími věřících, kde se vytratil živý smysl pro víru, nebo dokonce mezi pokřtěnými, kteří se již necítí být členy církve.⁵⁷

Nutno dodat, že tyto tři přístupy nemůžeme ostře oddělovat, přičemž však je třeba mít na vědomí specifika každého z nich. Uvedené podoby evangelizace církve jsou též základem misijní dynamiky, kdy „misijní pohotovost dovnitř je věrohodným svědectvím a impulsem pro misijní pohotovost navenek a naopak.“⁵⁸

1.2 Obsah evangelizace a motivy k hlásání evangelia

„Základem, středem a zároveň i vrcholem evangelizace a jejího úsilí zůstane vždy jasné vyznání, že v Ježíši Kristu, Božím Synu, který se stal člověkem, zemřel a vstal

⁵⁴ Srov. RM 37-38.

⁵⁵ Tamtéž, 38.

⁵⁶ Srov. tamtéž, 34.

⁵⁷ Srov. tamtéž.

⁵⁸ Tamtéž.

z mrtvých, se poskytuje každému člověku možnost spásy jako dar milosti a dobrotivosti“.⁵⁹

Na tomto místě není možné se do hloubky zaobírat celou christologickou naukou. Nicméně pro vystihnoutí podstatného základu, co do obsahu radostné zvěsti, bude dostačující, když svoji pozornost zaměříme na, podle Pavla VI., dva vzájemně propojené „klíčové pojmy Kristova poselství“⁶⁰: na *Boží království*, které Ježíš ohlašoval, a na pojem *spásy*, jež je v Něk každému člověku nabídnuta.

S Kristovým jediným prostřednictvím mezi člověkem a Bohem úzce souvisí otázka spásy vyznavačů mimokřesťanských náboženství a spásitelská hodnota samotných náboženských tradic. Tušené inkluzivistické stanovisko přináší další napětí: proč tedy katolické misie? Proč evangelizace?

1.2.1 Boží království a spása

Skutečnost Božího království, tak jak o něm v obrazech a podobenstvích hovořil a svým jednáním ho potvrzoval Kristus, je obtížné přesně nadefinovat, převést do jediné formule.⁶¹ Dříve než se budeme zabývat tím, jak sám Ježíš poukazoval na příchod Božího království a realizoval ho, je nutné seznámit se se starozákonním kontextem, ve kterém se rodí touha po Božím kralování.

Myšlenka Božího království byla v celém Orientě něčím zcela samozřejmým. Panovník zde vystupuje jako vyslanec božstva. Starý zákon tuto koncepci přejímá, avšak v kontextu víry v jediného Boha. Představa Hospodina – krále se objevuje brzy po usazení Izraele v Kannánu a vyjadřuje vztah Hospodina ke svému lidu (srov. např. Sd 8, 23). Od svého lidu žádá uznání své královské moci zachováváním Zákona. Panovník izraelského národa je nástrojem Božího panování a má být v souladu s Boží smlouvou. To však bylo nejednou porušeno, a tak musejí proroci připomínat podřízenost pozemského království Božímu, vyčítají králi hříchy a ohlašují blízkost Boží tresty (srov. např. 2 Sam 12; 24, 10-17). Tragické dějiny Izraelského národa jsou připisovány právě radikálnímu rozchodu vladařů s králem-Bohem.

⁵⁹ EN 27.

⁶⁰ Tamtéž, 10.

⁶¹ Srov. CHALUPA, P., „Boží království ve Starém a Novém zákoně“, In: *Cesty katecheze*, č. 4/2009, s. 8.

Od konce babylonského zajetí však nabývá vize Hospodinova kralování na významu a je předpovídána proroky. Např. Daniel ve své apokalypse vyjevuje příchod Božího království a symbolická postava Syna člověka je postavena do protikladu k šelmě znázorňující politické říše země (srov. Dan 7). Jeho příchod Syna člověka bude předznamenáním soudu, po kterém bude nastoleno království Syna člověka a národa svatých nejvyššího Boha (srov. Dan 7, 14.27). Hospodinovo království na sebe tak bere opět podobu konkrétního království, jehož nositelem bude vyvolený lid. Vyvolený národ po staletí očekává toto království.⁶²

Ve farizejsko-rabínském židovství v Ježíšově době existovaly dvě představy o Boží vládě. První formou je duchovní vláda Boží vůle, tak jak ji vyjadřuje Zákon. Podle druhého pojetí, politicky ztvárněné představy, se Boží vláda uskuteční tím, že Bůh skrze kosmické a dějinné projevy moci osvobodí Izrael z poroby jiného národa. Ježíš však uskutečňuje Boží království ve smyslu duchovním.⁶³

Ježíš po křtu v Jordáně oznamuje blízkost Božího království: „*Naplnil se čas a přiblížilo se království Boží. Čiňte pokání a věřte evangeliu.*“ (Mk 1,14-15; srov. Mt 4,17; Lk 4,43). Skutečnost, že do Božího království jsou pozváni všichni, potvrzoval příklonností k těm, kteří byli na okraji společnosti (srov. např. Lk 4,18; 6,20). Uzdravoval nemocné, přičemž dával najevo svoji moc odpouštět hříchy (srov. Lk. 5,24). Posedlé vytrhával z pout zlého ducha na znamení, že „vás zastihlo Boží království“ (Mt 12,28). Základní podmínkou pro vstup do království je žitá láska k Bohu a bližnímu (srov. Mt 22, 34-40; Lk 10, 25-28). Před odchodem na smrt dává Ježíš těm, kteří ho následují, „nové přikázání lásky“ - „Jako jsem já miloval vás, i vy se milujte navzájem“ (Jan 13,34).⁶⁴

„Po zmrtvýchvstání učedníci poznávají, že království je přítomno již v Ježíšově osobě a že se vytváří prostřednictvím tajemného spojení s ním v člověku i ve světě.“⁶⁵ Boží království a zvěst, že Ježíš zemřel a vstal z mrtvých, je hlavním obsahem a středem kázání učedníků (srov. např. Sk 8,12; 28,31). Ježíš je identický s Božím královstvím. Rozlišujeme tak, avšak neoddělujeme, hlásání o Božím království toho,

⁶² Srov. LEÓN-DUFOUR, X., a kol., *Slovník biblické teologie*, s. 183-184.

⁶³ Srov. BEINERT, W., a kol., *Slovník katolické dogmatiky*, s. 143.

⁶⁴ Srov. RM 13-15.

⁶⁵ Tamtéž, 16.

co obsahuje Ježíšovo „kérygma“, a hlásání o Ježíšových skutcích, tj. „kérygma“ apoštolů.⁶⁶

Pod vlivem Augustina se začalo prosazovat mínění, že není podstatného rozdílu mezi královstvím Božím a církví. Prvním, kdo na rozdílnost poukázal, byl až katolický teolog John Henry Newman (1801-1890). Podle schématu „již a ještě ne“ je dnes církev ve vztahu k Božímu království vnímána již jako jeho zárodek, ne však ještě jeho plným uskutečněním. Církev je také svátostí Božího království.⁶⁷ Boho-lidský charakter svátosti však přináší nebezpečí, že „námi vytvořené svátostné znamení může, bohužel, pravý význam církve jako účinného znamení rodičího se Božího království poměrně značně zatemňovat, ba dokonce zrazovat.“⁶⁸ Církev slouží Božímu království. Základní služba spočívá v jejím hlásání, které vede k obrácení. Dalšími projevy služby jsou, že zakládá církevní společenství a přivádí je ke zralosti víry a lásky, vnáší do světa evangelijní hodnoty a tím lidstvu napomáhá přijmout Boží plán.⁶⁹

Uvažování o Božím království a spáse se však může dít také v rozporu s církevním myšlením. Chybný „antropocentrický“ přístup zastává stanovisko, že realizace Božího království je zaměřena pouze na pozemské potřeby člověka a odhlíží od transcendentní roviny. „Královsko – centrické“ pojetí předkládá dvojí úlohu církve: 1) Podporovat hodnoty Božího království (mír, spravedlnost, svobodu bratrství...)

2) Pro vzájemné obohacení a obnovu světa vstupovat do dialogu s různými kulturami, národy, náboženstvími a tak postupovat společně na cestě k Božímu království. Negativní stránka tohoto přístupu spočívá v přehlížení osoby Krista. Království je založené na „theocentrismu“, kdy se o tajemství Kristova vykoupení mlčí.⁷⁰ Je třeba mít ale na paměti, že „Boží království, to není názor, doktrína, program, který může člověk volně vypracovat, je to především osoba, která má tvář a jméno Ježíše z Nazareta, obrazu neviditelného Boha.“⁷¹

⁶⁶ Srov. RM 16.

⁶⁷ Srov. POSPÍŠIL, C. V., *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 93.

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ Srov. RM 20.

⁷⁰ Srov. tamtéž, 17.

⁷¹ Tamtéž, 18.

Pojem spása⁷² v sobě obsahuje tyto aspekty: Nejedná se pouze o osvobození od všeho, co nás sužuje, nýbrž hlavně se jedná o osvobození z moci zlého ducha. Spása také přináší hlubokou radost z toho, že žijeme v přátelství s Bohem a smíme se nazývat jeho dětmi (srov. Gal 4, 5-7). Království Boží a spásu dostáváme jako nezasloužený dar (rovina milosti), ale na druhé straně o ně musíme také usilovat (rovina lidské spolupráce s milostí), srov. Mt 11,12, a to především vnitřním obrácením v mysli a srdci (srov. Mt 4,17).⁷³

Také rozlišujeme pozitivní aspekt spásy a skutečnost vykoupení. Opět platí zásadní pravidlo o rozlišování, ne však oddělování! Vyjděme z teze: „Hřích jako překážka spásy je pravým zlem, nikoli pouze nedokonalostí ve smyslu počáteční dokonalosti.“⁷⁴ Člověk před hříchem, jenž se nacházel ve stavu počáteční dokonalosti, by ke svému definitivnímu spasení také potřeboval spásonosný Boží zásah. Celou situaci však komplikuje Adamova neposlušnost, a tak realita hříchu vyžaduje nový postup Božího spásného jednání. „Pozitivní zbožšťující aspekt soteriologie se může v člověku naplnit jedině za předpokladu, že člověk bude nejprve vykoupen, osvobozen z otroctví hříchu. V současném stavu lidstva je negativní aspekt vykoupení prvním předpokladem pozitivního aspektu spásy, tedy zbožštění.“⁷⁵ Toto rozlišení má také dopad do oblasti spirituality, neboť zamezuje redukci celého procesu duchovního zrání pouze na překonávání hříchu.⁷⁶

1.2.2 Kristus jako jediný a univerzální Spasitel

Celosvětové poslání církve, které můžeme pravdivě nazírat pouze pohledem víry, vychází z vykupitelského díla Ježíše Krista, v němž je každému člověku nabídnuta spása.⁷⁷ Přijetím či odmítnutím Krista jako jediného a univerzálního Spasitele stojí, nebo padá křesťanská identita.⁷⁸ Tento univerzální spasitelský význam

⁷² Pojem *spása* vyjadřuje hebrejšтина celou řadou výrazů: např. vytrhnout z nebezpečí života, ochrana, osvobození, vítězství, život, pokoj... (Srov. LEÓN-DUFOUR, X., a kol., *Slovník biblické teologie*, s. 463-464.)

⁷³ Srov. EN 9-10.

⁷⁴ POSPÍŠIL, C. V., *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 293-294.

⁷⁵ Tamtéž, s. 294.

⁷⁶ Srov. tamtéž.

⁷⁷ Srov. RM 4.

⁷⁸ Srov. POSPÍŠIL, C. V., *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 296.

Krista a s ním související univerzální spasitelská Boží vůle vycházejí z následujících výpovědí Písma svatého.

„V nikom jiném není spásy; není pod nebem jiného jména, zjeveného lidem, jímž bychom mohli být spaseni (Sk 4,12).“

„To je dobré a vítané u našeho Spasitele Boha, který chce, aby všichni lidé došli spásy a poznali pravdu. Je totiž jeden Bůh a jeden prostředník mezi Bohem a lidmi, člověk Kristus Ježíš, který dal sám sebe jako výkupné za všechny, jako svědectví v určený čas (1 Tim 2,6).“

Na základě výše uvedených citací se nám nabízí v dnešní době velice aktuální otázka: jak je to tedy s vyznavači mimokřesťanských náboženství? Jsou vyloučeni ze spásy, nebo mají ona náboženství spasitelnou sílu a tudíž jsou misie zbytečné? Zde je potřeba udělat důležité rozlišení mezi otázkou spásy jednotlivého člověka, který vlastní vinou nepřijal křest a nepoznal Ježíše Krista, a otázkou po spasitelské hodnotě mimokřesťanských náboženství. V případě první otázky: „Všeobecná spasitelská Boží vůle, jeho všemohoucnost, spravedlnost, milosrdenství postulují nevyhnutelně možnost, aby takový člověk nebyl a priori ze spásy vyloučen“. ⁷⁹

V případě otázky druhé jediná dogmaticky přípustná odpověď spočívá v tzv. christologickém inkluzivismu, stanovisku označovaném také jako „Kristus v náboženstvích“. Toto mínění zastává přesvědčení, že díky působení Božího a Kristova Ducha, který připravuje člověka na přijetí evangelia a zaměřuje ho ke Kristu, mají mimokřesťanská náboženství určitý pozitivní význam pro dosažení spásy. To, co je v náboženstvích pozitivní, svaté a dobré, je v úzké vazbě s tajemstvím Ježíše Krista. Svatý Justin hovoří o tzv. *semenech slova*.⁸⁰

I přes skutečnost, že Bůh může cestami, které jsou známy jenom jemu, přivést ke spáse, koho chce,⁸¹ není církev zbavena povinnosti hlásat evangelium. Křesťanství oproti jiným náboženstvím, díky vtělení Božího Syna, představuje plnost zjevení

⁷⁹ POSPÍŠIL, C. V., *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 316.;

LG 16: „Věčné spásy mohou totiž dosáhnout všichni, kdo bez vlastní viny neznají Kristovo evangelium a jeho církev, avšak s upřímným srdcem hledají Boha, snaží se pod vlivem milosti skutečně plnit jeho vůli, jak ji poznávají z hlasu svědomí. Božská prozřetelnost neodpírá pomoc nutnou ke spáse těm, kteří bez vlastní viny ještě nedošli k výslovnému uznání Boha, ale snaží se o dobrý život. Neboť cokoli je u nich dobré a pravdivé, považuje církev za přípravu na evangelium, za dar od Boha, jenž osvěcuje každého člověka, aby nakonec měl život.“

⁸⁰ Srov. POSPÍŠIL, C. V., *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 321-322.

⁸¹ Srov. AG 7.

tajemství Boha, s nímž je nám také odkryto tajemství lidského života.⁸² Právě v Kristu se Bůh dává světu poznat tím nejdokonalejším a definitivním způsobem (srov. Žid 1,1-2; Jan 14, 6). Zde spočívá nejhlubší důvod misijního charakteru církve, která nemůže od hlásání evangelia, zvěstování plné pravdy o Bohu, upustit.

Být křesťanem jdoucím po řádné cestě spásy zjevené přímo od Krista však není důvodem k povýšenému postoji nad ostatními, ale především k uvědomění si velkého obdarování a povolání, což zavazuje k velké zodpovědnosti vůči těm, kteří Krista doposud nepoznali. Je zapotřebí, aby byl křesťan stále vnitřně motivován duchovní horlivostí, jež vyvěrá z osobního uchvácení Kristem,⁸³ neboť „není nic krásnějšího než být nalezen evangeliem, než být nalezen Kristem. Není nic krásnějšího než poznat ho a předávat druhým přátelství s ním.“⁸⁴

1.2.3 Misijní příkaz

Misijní činnost církve je pokračováním v poslání apoštolů, které obdrželi přímo od Krista. Misijní příkaz je vyjádřen u všech evangelistů (Mt 28,18-20; Mk 16,15-18; Lk 24, 46- 49; Jan 20,21-23). Přes specifické důrazy jednotlivých vyjádření mají však všechny formulace dva společné body:

1) Univerzální rozměr „všechny národy“ (Mt 16,15); „celý svět, všechno tvorstvo“ (Mk 16,15); „všechny národy“ (Lk 24,47).;

2) Ujištění o přítomnosti Ježíše a Ducha Svatého při misijní činnosti apoštolů.⁸⁵

1.3 Podstatné předpoklady autentické evangelizace

V této části se zaměříme na důležité dispozice pro důstojné hlásání evangelia. Vedle základních křesťanských morálních kvalit hlasatele evangelia, nezastupitelné úlohy Ducha a dialogického charakteru evangelizace se též okrajově dotkneme otázky náboženské svobody.

⁸² Srov. EN 53.; GS 22.

⁸³ Srov. např. RM 9.; EN 80.

⁸⁴ KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, *Instrukce ohledně některých aspektů evangelizace*, č. 9.

⁸⁵ Srov. RM 22.

1.3.1 Láska a Duch Svatý

Stále se měnící prostředí, ve kterém křesťané žijí, vyžaduje opětovné hledání nových metod, jak co nejvhodněji, nejsrozumitelněji a nejpřesvědčivěji hlásat radostnou zvěst a přitom zůstat věrni obsahu evangelia.⁸⁶ Za ony činitele společenských změn v obecném rozměru uvedme např. sekularismus, rozpad tradičně platných náboženských a sociálních paradigmat, šíření mesianismů a náboženských sekt, relativismus a indiferentismus v hodnocení náboženských směrů, společnost zaměřená na konzum.⁸⁷

Základní metodou úspěšného hlásání evangelia je svatost Božího lidu.⁸⁸ Jedná se o takový způsob křesťanského života, při němž je člověk zcela odevzdán Bohu a zároveň horlivě miluje bližního. Láska k druhým lidem, jež je opakem lidského egoismu, se má projevovat především v nasazení se ve prospěch chudých, trpících, ve prospěch spravedlnosti, míru a lidského rozvoje.⁸⁹ „Dnešní člověk raději naslouchá svědkům, kteří něco dokazují činy, než učitelům, kteří to vykládají slovy, a učitelům naslouchá jen tehdy, jsou-li zároveň i svědky“.⁹⁰ Dnešní svět od křesťana očekává prostý život, ducha modlitby, poslušnost a pokoru, vnitřní svobodu, sebezápor, ale ze všeho nejvíce lásku.⁹¹

Svatost a účinnost evangelizačního poslání jsou spojenými nádobami. Jen hluboce zakořeněný život křesťana v Bohu, který je Láska, dokáže přesvědčivě promluvit k dnešnímu člověku, který, třeba nevědomě, Boha hledá. Základním pilířem víry je vztah lásky k živému Bohu a vztah k bližnímu, přičemž vědomí velikosti Boží lásky podmiňuje kvalitu vztahu s druhým člověkem. Stejný vztah, jaký máme s Bohem, máme i s druhou osobou (srov. 1 Jan 4). Žité vztahy v odlesku Boží lásky tedy odkazují na Nejsvětější Trojici. Svět a hledající člověk v něm potřebuje být autenticky milován, a tak může zakusit ve svém životě přítomnost Boha, který chce odpovědět na jeho nejvnitřnější touhy srdce. V tom spočívá naše svědectví.⁹²

⁸⁶ Srov. EN 40.

⁸⁷ Srov. RM 31.

⁸⁸ Srov. např. tamtéž, 90.

⁸⁹ Srov. RM 42.

⁹⁰ EN 41.

⁹¹ Srov. EN 76.

⁹² Srov. RUPNIK, I. M., „Cesty nové evangelizace ve střední a východní Evropě v postmoderní situaci“, In: *Nová evangelizace*, s. 41.

„Evangelizovat znamená milovat... Toužíme-li, aby se naše apoštolské počínání stalo skutečnými znameními lásky, je potřebné, aby se změnila naše srdce, abychom je nechali nasáknout Boží láskou v službě našim bratřím a sestrám. Tato láska se má projevit v našich skutcích. Kdyby nám chyběla láska, naše evangelizace by byla pouze propagandou, proselytismem a nesnášenlivostí...“⁹³

Když hlasatel evangelia nemiluje ty, ke kterým ho Bůh posílá tak hlásaná slova se proměňují v kameny a před těmito kameny se adresát brání. Především láska k Ježíši uschopňuje hlasatele k účinné evangelizaci. Zamilovat si Ježíše, především tak bude naše svědectví autentické.⁹⁴

Bavíme-li se o spirituálních fundamentech hlasatele evangelia jakožto základní metodě úspěšného hlásání, nemůžeme se nezmínit o tom, který takoveto postoje „nového člověka“ utváří, totiž o Duchu Svatém, jenž je hlavním iniciátorem evangelizace.

Kristus a jeho Duch jsou hlavními činiteli veškerého misijního působení církve. V Duchu Svatém posílá zmrtvýchvstalý Kristus své učedníky do světa (srov. Jan 20,21-23), Duch Svatý sestupuje při letnicích na apoštoly a tak pod silou jejich kázání mnozí uvěřili a nechali se pokřtít (srov. Sk 2,42-47; 4,32-35). Duch Svatý má vedoucí úlohu při plánování misijních cest a vybírání nových osob pro zvěstování evangelia. Vede Pavla a Barnabáše k pohanům (srov. Sk 13,46-48), kterým se poté církev otevírá, neboť z Jeho podnětu bylo zrušeno podřízení židovskému zákonu pro ty, kteří se chtěli stát křesťany (srov. Sk 15,5). Pod vlivem Ducha Svatého Pavel realizuje mnohé misijní cesty, při kterých vstupuje do dialogu s odlišnými kulturami a náboženstvími (srov. např. Sk 14,15-17; 18,26-28;). Duch Svatý působí rozvoj prvotní církve vzniklé o letnicích. Z těch, kteří se obrátili, se stává společenství (*koinonia*) mající „jedno srdce a jednu duši“ (srov. Sk 4,32), což se také projevilo solidaritou v materiální stránce života, kdy nikdo netrpěl nedostatkem (srov. např. Sk 2,45; 4,35). Svým způsobem života se křesťanské společenství těšilo všeobecné oblibě (srov. Sk 2,47). Byl to tentýž Duch, který je stále přítomný, který působí v tradicích různých náboženství a v srdcích lidí dobré vůle.⁹⁵ Od Ducha Svatého také vycházejí pohnutky k hlásání evangelia, On se dotýká lidského srdce, jež poté přijímá

⁹³ MOENES, J.L., *Evangelizovat znamená milovat*, s. 59.

⁹⁴ CANTALAMESA, R., *Duch Svatý duše evangelizace*, s. 12.

⁹⁵ Srov. AG 11, 15.

a chápe slovo spásy. Je dovršením celé evangelizace, neboť v něm nachází svůj původ nové lidství a nové stvoření.

Každý hlasatel evangelia tak má neustále a s vroucností vzývat Ducha Svatého, neboť On mu vnuká, jak při hlásání evangelia postupovat.⁹⁶ „Nikdy se nesmíme považovat za skutečné evangelizátory s tím, že Bohu určíme roli našeho pomocníka. S vědomím, že Duch Svatý uděluje všem milost, se nemůžeme považovat za nic víc než Bohem vyvolené nástroje.“⁹⁷

1.3.2 Dialogický charakter evangelizace

Dalším pilířem základních předpokladů účinné evangelizace je úsilí o její dialogický charakter. V rámci misíí „ad gentes“ dokumenty církve hovoří o tzv. inkulturaci,⁹⁸ jež vychází z dynamického vztahu mezi vírou a kulturou, kdy je víra zasetá v určitém kulturním prostředí, v rámci kterého nalézá své sebevyjádření a postupně tak onu kulturu proměňuje. Kultura je zde zamýšlena v širokém pojetí: zahrnuje např. základní sdílené hodnoty, převládající mentalitu, převládající životní styl, způsoby komunikace a výchovy, vyjádření náboženské dimenze - způsob modlitby, rituály, kult, symboly, vnímání člověka a jeho spásy. Křesťanská víra se však neztotožňuje s žádnou konkrétní kulturou, ale přijímá vše, co je těchto kulturách dobré, a tyto hodnoty zevnitř očišťuje a zušlechťuje; na druhou stranu neexistuje ryze čisté křesťanství, které by se nevyjadřovalo pomocí konkrétní kultury.⁹⁹

Teologický základ inkulturace spočívá ve skutečnosti inkarnace Slova, kdy se „Bůh stává plně součástí lidského světa, aniž by narušil nebo změnil jeho vlastní identitu, zároveň však zůstává plně sám sebou a člověka a jeho svět proměňuje svou přítomností k vyšší kvalitě.“¹⁰⁰

Metodou inkulturace není monolog, nýbrž dialog, který implikuje skutečnost, že také např. křesťan v dialogu s nevěřícím bude ochoten k sebekritice a změně svých

⁹⁶ Srov. RM 22-29.; EN 75-76.

⁹⁷ FOREST, T., „Jak evangelizovat“, *Milujte se*, č. 12/2010, s. 53.

⁹⁸ Např. v námi sledovaných dokumentech: RM 52-54.; EN 20, 53.

⁹⁹ Srov. PEŠEK, J., „Inkulturace“, *Cesty katecheze*, č. 1/2010, s. 20.

¹⁰⁰ MARTINEK, M., *Ztracená generace?*, s. 112.

mylných názorů.¹⁰¹ O dialogu jako součásti evangelizace hovoří *encyklika Redemptoris missio*:

„Dialog mezi různými náboženstvími je součástí poslání církve k hlásání evangelia. Je-li chápán jako metoda a prostředek k vzájemnému poznání a obohacení, nestojí v protikladu vůči misii ad gentes, ale naopak, má na ni zvláštní návaznost a je přímo jejím zvláštním výrazem... Dialog musí být veden a realizován v přesvědčení, že církev je vlastní cestou spásy a že jedině ona sama má plnost prostředků spásy.“¹⁰²

Inkulturační model tak může představovat základní východisko k oslovení konkrétního člověka s výhledem na přijetí spásy darované v Kristu. Při současném důrazu na individualitu jedinec sám o sobě představuje soubor hodnot, náboženského hledání, náhledů a hodnocení světa a svého smyslu v něm. První hlásání, jež vychází z takového pojetí, vyžaduje postoj trpělivého naslouchání druhému, a to ve smyslu sdílení se s těmi, mezi nimiž žijeme, a zároveň jim máme být nápomocni k citlivé evangelijní interpretaci, založené na pochopení, přiblížení se jejich životním situacím, přičemž my sami můžeme být tímto setkáním obohaceni.

„Hlásané slovo tedy nestačí pouze vyslovit, nýbrž je také třeba, aby bylo dostatečně přesvědčivé pro srdce příjemce. To vyžaduje, aby se uvažovalo o naději, utrpení i o konkrétní situaci těch, na něž se obracíme. Za těchto okolností lidé dobré vůle právě v dialogu otvírají své srdce pohotověji a poctivě sdělují své duchovní a náboženské zkušenosti.“¹⁰³

Velkou inspirací výše nastíněného postoje nám představuje vyprávění ze Skutků apoštolů 8,26-39. Filip jde na pokyn anděla Páně na cestu, na níž se potkává s etiopským dvořanem. Jde s ním kus cesty a jejich rozhovor, při kterém Filip správci pokladů královny Kandaky objasňuje jeho nesnáze, vyústí ve dvořanův křest. „Jít kus cesty“ je základním východiskem, jak se úspěšně stát prostředníkem v obdarování věčnou spásou druhého člověka. „Jít kus cesty“ znamená druhému poukázat na alespoň malý shodný bod v jeho existenci, jenž je totožný s Kristem.¹⁰⁴ „Všude, kde se osoba Pána objeví slovem nebo tichým skutkem každodenního života, tam vystupuje celá a začíná vést svůj vlastní mocně působivý život.“¹⁰⁵

¹⁰¹ Srov. MARTINEK, M., *Ztracená generace?*, s. 109.

¹⁰² RM 55.

¹⁰³ KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, *Instrukce ohledně některých aspektů evangelizace*, č. 8

¹⁰⁴ Srov. MEISNER, J., *Myšlenky k nové evangelizaci Evropy*, s. 65.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 65.

1.3.3 Náboženská svoboda

Z autentické křesťanské lásky, jež je nám vlévána Duchem Svatým a která nás uschopňuje k hlubokému a vnímavému naslouchání, také vychází respektování náboženské svobody druhého člověka. Náboženský život člověka je právě konstituován v jeho nejvnitřnějších, dobrovolných a svobodných úkonech, jimiž se zaměřuje přímo k Bohu. Není v žádném případě přípustné, aby byl někdo k přijetí víry nucen, nebo naopak odrazován, ale musí být plně respektováno svědomí člověka,¹⁰⁶ které je jeho „nejtajnějším středem a svatyní“.¹⁰⁷ Na druhou stranu však nutno poznamenat, že náboženská svoboda také vymezuje právo a povinnost k ohleduplnému hlásání evangelia, které „nejenže není porušováním náboženské svobody, nýbrž vzdává se tím počta této svobodě, protože se nabízí svobodná volby cesty a sami nevěřící jí shledávají šlechetnou a vznešenou“.¹⁰⁸

Každý člověk má právo slyšet o radostném poselství, a to i navzdory mylným názorům, které opomíjejí základní antropologické danosti. Dnes se totiž tvrdí, že předkládat druhému to, co sám člověk považuje za pravdivé, je útokem na jeho lidskou svobodu. Pravda a svoboda jsou však nerozlučitelně spojené, „neboť dar svobody se právě orientuje na schopnost poznávat a milovat, co je dobré a pravdivé“¹⁰⁹, především jedná-li se o otázku spásy. Pravda o spáse není v rozporu s lidským rozumem, je událostí, která se týká celé lidské osoby. Navíc v hledání pravdy není člověk odkázán sám na sebe, ale zcela intuitivně přebírá od druhých poznatky, ke kterým by sám nedospěl. Mnohem více pravd v našem životě přijímáme vírou než vlastním poznáním. Důvěra prokázaná druhému člověku tím, že se mu odevzdávám, též patří k zásadnímu lidskému úkonu.¹¹⁰

¹⁰⁶ Srov. DH 3

¹⁰⁷ GS 16.

¹⁰⁸ EN 80.

¹⁰⁹ KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, *Instrukce ohledně některých aspektů evangelizace*, č. 4

¹¹⁰ Srov. tamtéž, č. 4-6.

1.4 Hlasatelé evangelia

Z podstatného charakteru celé církve - jejího misijního poslání - je celý Boží lid zavázán podílet se na hlásání evangelia.¹¹¹ Tato povinnost se však realizuje odlišným způsobem a je také nesena různými stupni zodpovědnosti.

Na prvním místě je nutné jmenovat Petrova nástupce a následně všechny ostatní biskupy, těm všem je svěřen přední úkol učit a předávat zjevené pravdy. Na evangelizačním poslání se také ve spojení s biskupy podílejí kněží a jáhnové. Výše zmíněnými je uskutečňováno vlastní dílo hlásání evangelia tím, že: hlásají Boží slovo, shromažďují rozptýlený lid, který posilují svátostmi, vedou ho ke spáse, udržují v něm jednotu a povzbuzují v duchu poslání každého křesťana.¹¹²

Řeholníci již svým způsobem života zastávají významnou úlohu při hlásání evangelia. Prostřednictvím svědectví beze slov, která nabývá prvořadého významu v celém procesu evangelizace, mohou tak oslovit nekřesťany, kteří jsou citliví pro ryzí hodnoty a upřímnost postojů. Vedle řádů, jež se zabývají především modlitbou a životem v ústraní, existují v církvi také ty, pro které je hlásání evangelia prioritou.¹¹³ V neposlední řadě se také významným dílem do evangelizace zapojují „církvní hnutí“, která jsou charakteristická právě silnou misijní dynamikou.¹¹⁴

Ke zvláštnímu způsobu hlásání jsou povoláni laici, kterým se díky životu uprostřed tohoto světa otevírá velké množství způsobů, jak do světa vnášet hodnoty evangelia. Povinnost a právo laiků podílet se na evangelizačním úsilí církve vyplývá ze křtu svatého, díky kterému nový člověk dostává účast na Kristově kněžském, prorockém a královském úřadu. Tato závaznost nabývá na svém důrazu především v těch situacích, kdy lidé ještě o Kristu a jeho evangeliu neslyšeli.¹¹⁵ Svědectví o víře v Krista má být vydáváno dvojím zásadním způsobem: příkladným životem založeným na konání dobrých skutků v nadpřirozeném duchu, protože právě takovéto jednání má sílu přivést lidi k Bohu (srov. Mt 6,15). Druhým podstatným činitelem je hledání příležitostí, jak slovem hlásat Krista jednak nekřesťanům, aby jej poznali, ale také již věřícím, aby se ve své víře více upevnili. Vše má být především motivováno

¹¹¹ Srov. např. AG 35.

¹¹² Srov. EN 67.

¹¹³ Srov. tamtéž, 69.

¹¹⁴ Srov. RM 72.

¹¹⁵ Srov. tamtéž, 71.

a konáno v lásce¹¹⁶ a zároveň máme mít na zřeteli závažnost závazku: „Běda mi, kdybych nehlásal evangelium.“ (1 Kor 9,16)¹¹⁷ Laici se mají především angažovat při evangelizaci ve význačných oblastech kultury: ve vzdělávacích institucích, na poli vědeckého a technického bádání v oblasti umělecké tvorby. Cílem přítomnosti laiků v rozmanitých oblastech kultury je její povznesení pomocí křesťanské víry na vyšší úroveň.¹¹⁸

V oblasti laického apoštolátu je třeba zmínit nezastupitelnou úlohu rodiny, jejíž výsostné poslání v procesu předávání víry se zrcadlí v označení „rodinná církev“ (*ecclesia domestica*). „V této rodinné církvi mají být rodiče slovem i příkladem prvními hlasateli víry pro své děti a v každém z nich mají podporovat jeho vlastní povolání, zvláště pak duchovní povolání.“¹¹⁹ Krom působení dovnitř, ve kterém se projevuje evangelizační dynamismus, kdy rodiče a děti jsou si navzájem svědky žité víry, mají se křesťanské rodiny stát také hlasateli ostatním rodinám a celému prostředí, ve kterém žijí.¹²⁰ Obzvláště důležité je také vychovávat ve víře a v modlitbě mládež, aby také ona mohla evangelizačně působit mezi svými vrstevníky.¹²¹

1.5 Přehled vybraných aktivit na poli první evangelizace v ČR

Nyní si představíme některé z mnohých evangelizačních aktivit, jež jsou realizovány na území ČR. Bude se jednat o různé formy prvního hlásání v režii komunit a dominikánského řádu. Také nahlédneme do kněžského semináře a teologického konviku v Olomouci. Bez povšimnutí nezůstane prostředí základních škol, kde úspěšně své projekty realizuje kupříkladu katechetického a pedagogického centrum v Ostravě.

¹¹⁶ „Kristova láska nás nutí“ (2 Kor 5, 14).

¹¹⁷ Srov. AA 6.

¹¹⁸ Srov. ChL 44.

¹¹⁹ LG 12.

¹²⁰ Srov. EN 71.

¹²¹ Srov. tamtéž, 72.

1.5.1 Komunita Chemin Neuf

Mezinárodní komunita Chemin Neuf je římskokatolickou komunitou s povoláním k ekumenismu. Vzešla z modlitebního společenství v Lyonu v roce 1973. Komunita sídlí v 25 zemích a ve více než 60 zemích má své „misie“. V současnosti má 1300 členů a širší bratrstvo tzv. Komunio čítá celkem více než 8000 osob po celém světě.

V roce 1994 vzniká ve spolupráci s komunitou Chemin Neuf Misijní centrum Arcidiecéze pražské. Misijní centrum pořádá nejrůznější akce sportovně a kulturně duchovního charakteru s cílem seznámit společnost s živým Bohem a jeho zvěstí. Komunita ve spolupráci s jinými křesťanskými církvemi, např. v r. 2008 s Apoštolskou církví, pořádá každým rokem z jara evangelizační týden v Praze. Veškeré aktivity jsou soustředěny na Náměstí míru a do přilehlého kostela sv. Ludmily. Cílem projektu, do jehož realizace se může přihlásit každý, je zvěstování evangelia. Děje se tak prostřednictvím kulturních pořadů, např. tance, hudby, divadla, výstav a prostřednictvím duchovního slova.

Komunita Chemin Neuf ve spolupráci s Misijním centrem také organizuje večery v křesťanské kavárně U sv. Ludmily. Tato setkání jsou určena všem hledajícím lidem, jimž jsou zde nabídnuty tematické přednášky, kulturní programy, prostor pro případný osobní rozhovor s knězem.¹²²

1.5.2 Hnutí Světlo – Život

Hnutí Světlo – Život (Oázy) je katecheticko-pastorální hnutí s cílem evangelizovat. Vyrostlo z iniciativy polského kněze Franciszka Blachnického, který se věnoval práci s ministranty a založil pro ně „Oázu Božích Synů“. Ta se posléze proměnila v hnutí „Oáza živé církve“ s cílem pořádat a vést duchovní cvičení pro mládež. Od roku 1979 hnutí mění definitivně název na „Světlo-život“ a za svůj cíl si stanovuje „pomáhat lidem dosáhnout pravé dospělosti, jejímž základem je „živá víra osvětlující vlastní život a proměňující život ostatních lidí“. Spiritualita hnutí je založena na velké pozornosti vůči Písmu svatému a Mariánské úctě.

¹²² Srov. Komunita Chemin Neuf [online]. Dostupné na: <<http://www.chemin-neuf.cz/o-nas>>.

Hnutí používá čtyři formy hlásání:

1) Pouliční evangelizace: dvojice evangelizátorů oslovuje kolemjdoucí a nabízí rozhovor o Bohu a o víře. Zájemce zve do společenství nebo na jiný předem připravený program.

2) Domovní evangelizace: Jedná se o návštěvu bytů a domů, a to na základě vysloveného souhlasu, prostřednictvím kartičky, kterou občané obce od misijní skupiny obdrželi.

3) Misie v obcích: Celý tým „misionářů“ po předchozí domluvě s místním farářem pobývá např. po dobu jednoho týdne v rodinách dané farnosti. Tým se rozdělí na několik menších specializovaných skupinek. Někdo se věnuje přípravě programu pro děti a mládež, jiní chodí po domech nebo navazují rozhovor na ulicích. Misie jsou zakončeny společným večerem s bohoslužbou, na který jsou pozváni všichni, s nimiž se misionáři během evangelizace setkali.

4) Misie ve školách: Malé týmy se věnují jednotlivým třídám. Na programu je svědectví o životě s Bohem, poté následují dotazy ze strany studentů. Otázky se často týkají smyslu života, bolesti, smrti, posmrtného života, mezilidských vztahů a morálky. Na konci setkání jsou studenti pozváni na další program určený právě jim: hry, diskuze, osobní rozhovory.¹²³

1.5.3 Řád dominikánů

Skupina kněží a laiků pod záštitou Kazatelského střediska České dominikánské provincie organizuje městské evangelizace a též se věnuje formaci k evangelizaci prostřednictvím Večerní evangelizační školy.

Např. v roce 2009 proběhla týdenní misie v Rakovníku. Součástí misie byl bohatý kulturní a vzdělávací program: koncerty, divadelní představení, přednášky. V rámci evangelizace se uskutečnily dny otevřených dveří místních kostelů. K dispozici byl průvodce, jenž poskytl fundovaný výklad o kulturním i duchovním významu objektu. Misie také vytvořila prostor pro osobní rozhovory na téma víry, smyslu a cíle života. Po celou dobu misie byl na náměstí města informační stánek se stálou službou, kde se lidé mohli dovědět všechny potřebné informace

¹²³ Srov. Hnutí Světlo–Život [online]. Dostupné na: <<http://svetlo-zivot.cz/docs/hnuti.htm>>.

o připravovaném programu. V roce 2010, od 23. července do 1. srpna, byly misie realizovány v Litoměřicích.¹²⁴

Evangelizační škola je určena všem, kteří uvažují o aktivní účasti na evangelizaci např. v prostředí své farnosti, v zaměstnání aj. Účastníka upevňuje ve vztahu ke Kristu, k církvi, prohlubuje jeho povolání k evangelizaci a napomáhá mu hledat její konkrétní podobu. Škola je rozdělena dvou kurzů. První dvouměsíční kurz s frekvencí setkávání jednou týdně je zaměřen na rozvoj praktické dovednosti mluvit o Bohu a svědčit o své víře. Rozšiřující kurz je rozdělen do tří bloků. První reflektuje průběh základního kurzu. Ve druhém bloku jsou účastníci více prohlubování ve svém vztahu ke Kristu a je jim dopomáháno naleznout své konkrétní povolání. Třetí blok je zaměřen na specifické otázky a dovednosti. Frekvence setkávání je jednou týdně po dobu trvání akademického roku. Během rozšířeného kurzu jsou organizovány víkendové výjezdy s rekolekčním a prakticky evangelizačním zaměřením. Vše je završeno účastí na týdenní letní misií.¹²⁵

1.5.4 Misie Teologického konviktů a společenství Antiochia

Obě evangelizační skupiny nacházejí své zázemí pod střešou Arcibiskupského kněžského semináře v Olomouci. Studenti Teologického konviktů, přípravného ročníku před vstupem do kněžského semináře, každoročně připravují a realizují misijní týden v předem domluvené farnosti. Ve většině případů již uskutečněných Misií byla jejich metoda totožná s postupem hnutí Světlo-život a v mnohém podobná dominikánské městské evangelizaci. Mírně odlišná situace nastala v případě modelu, kdy byli studenti po menších skupinkách rozptýleni v jednotlivých převážně venkovských farnostech. Za zmínku stojí rok 2008, v němž se budoucí bohoslovci společně s komunitou Chemin-neuf a hnutím Světlo-Život účastnili v Hradci Králové evangelizačního projektu „Týden vzájemného poznání a porozumění“.¹²⁶

Společenství Antiochia vznikla v počátcích devadesátých let v obnoveném olomouckém semináři. Tehdy skupina bohoslovců společně s řadou laiků o letních

¹²⁴ Srov. Misie.op.cz [online]. Dostupné na: <<http://misie.op.cz/>>.

¹²⁵ Srov. tamtéž.

¹²⁶ Srov. Teologický konvikt [online]. Dostupné na: <<http://konvikt.signaly.cz/konvikt/misie.php>>.

prázdninách odjela do pohraničních farností Čech a Moravy, aby zde především svým způsobem život vydávali svědectví o vztahu ke Kristu. Od první Antiochie v roce 1992 se tak děje nepřetržitě až do současnosti. Po celou dobu letních prázdnin v předem vytipované farnosti (zejména místa s nízkou religiozitou) společenství mladých lidí v čele s bohoslovci obývá místní faru. Střídají se po čtrnáctidenních turnusech a těžiště jejich činnosti spočívá především v práci s dětmi a mládeží. Aktivita Antiochie se nevyčerpává pouze přípravou volnočasových programů, ale též se snaží srozumitelným a přitažlivým způsobem seznámit s obsahem křesťanské víry. Například na Antiochii 2009 ve farnosti Cvikov v litoměřické diecézi byl dětem a mládeži nabídnut cyklus krátkých „přednášek“ a divadelních vystoupení s cílem posluchače seznámit s postavou a základním učením Ježíše Krista. Dělo se tak v místním kostele, jenž pro četné mladé návštěvníky představoval velmi atraktivním prostředím. Naskytla se tak možnost vysvětlovat významy jednotlivých míst a předmětů sakrálního prostoru. Ideální místo pro pořádání Antiochie je takové, kde je v dané farnosti kněz nebo fungující společenství, na které je možné děti a mládež nasměrovat. Konkrétní průběh jednotlivých aktivit má vždy svá specifika. Základní metoda je však společná: po dobu prázdnin žít mezi dětmi a mládeží a ukázat jim, že věřící člověk je normální a šťastný.¹²⁷

1.5.5 Vstupy do škol v podání katechetického centra v Ostravě

V souvislosti se změnami ve školském vzdělávacím systému (vznik Rámcově vzdělávacího programu) se naskytla církvi nová možnost vstoupit do škol skrze nabídku nestranného seznámení všech žáků s hodnotami křesťanství. Katechetické centrum Ostrava nabízí školám výukové programy v délce trvání jedné vyučující hodiny. Vstupy jsou vázány na období Vánoc a Velikonoc. Program „Poselství křesťanských Vánoc“ obsahuje tato témata: Vánoční příběh a jeho poselství (biblický příběh o narození Ježíše) pro 1. - 3. třídu. Izrael - země vánočního příběhu (realie vánočního příběhu formou powerpointové prezentace) pro 4. a 5. třídu. Proč máme být k sobě navzájem hodní (diskuse o smyslu prožívání vánočních svátků dnes) pro 6. - 9. třídu.

¹²⁷ Srov. Společenství Antiochia [online]. Dostupné na: <http://antiochia.cz/o_nas.php>.

Analogicky je koncipován program „Poselství křesťanských Velikonoc“: Velikonoční příběh a jeho poselství (Biblický příběh o smrti a vzkříšení Ježíše z Nazareta) pro 1. - 3. třídu. Izrael - země velikonočního příběhu (realie velikonočního příběhu formou powerpointové prezentace) pro 4. a 5. třídu. Je něco silnějšího než smrt? (diskuze o smyslu utrpení v souvislosti s velikonočními událostmi)

Třetím tematickým celkem jsou „Osobnosti křesťanství“. Tento program má za cíl seznámit žáky 4. - 9. třídy např. s osobami svatých Cyrila a Metoděje, s jejich misí a historickým pozadím jejich působení.¹²⁸

¹²⁸ Srov. Katechetické a pedagogické centrum Ostrava [online]. dostupné na: <<http://kpc-ostrava.archa.info/Aktualne-o-vstupech>>.

2 Charakteristika prostředí skautské výchovy

Cílem této kapitoly je charakterizovat specifikum prostředí skautské výchovy. V prvním pododdíle 2.1 se zaměříme na dějiny skautského hnutí u nás a ve světě. V části 2.2 se seznámíme s ideovými základy skautingu a základními prvky skautské výchovné metody. Předmětem poslední části druhé kapitoly bude náhled do současné podoby duchovní/náboženské výchovy uvnitř skautského hnutí u nás.

2.1 Historie a současná podoba skautského hnutí u nás a ve světě

V této části se seznámíme s vývojem skautského hnutí v průběhu dějin. Do tohoto tématu vstoupíme životopisem samotného zakladatele skautského hnutí Lorda Baden-Powella. Po stručné charakteristice současné organizační struktury světového skautského hnutí svoji pozornost zaměříme na dějiny skautingu u nás. Závěrem této kapitoly bude stručný přehled současných skautských organizací v ČR.

2.1.1 Život Lorda Baden-Powella

Stručný přehled pestrého a dobrodružného života Badena Powella koncipujeme do tří tématických celků. Cílem první části je poukázat na rozhodující momenty z Powellova dětství, které měly zajisté zásadní vliv na utváření dalšího průběhu životního příběhu.

Ve druhé části si představíme zakladatele světového skautingu především ve světle jeho vojenské kariéry, neboť mnohé zkušenosti, které Powell nabyl v armádě, taktně a moudře vnesl do skautské výchovné metody.

V poslední třetí části tohoto pododdílu Powell vystoupí jako neúnavný a zapálený hlasatel skautské myšlenky, pro niž zasvětil zbývající část svého života.

2.1.1.1 Dětství

Dvacátého druhého. února 1857 se v Londýně manželům H.G. Baden-Powellovi¹²⁹ a Henriette Grace narodil syn Robert Stephenson¹³⁰ Smyth Baden-Powell. Před třetími narozeninami Steovi, tak byl Baden-Powell v dětství nazýván, umírá otec a výchovy se ujímá matčin otec, třiasedmdesátiletý penzionovaný královský admirál, Wiliam Smith. V období dětství Ste v doprovodu svého dědečka podnikal dobrodružné výpravy do Londýnského Hyde Parku, kde se od svého „mistra“ učil prvnímu pozorování přírody. Přitažlivost „průzkumných expedic“ malého chlapce byla umocňována mnoha dědečkovými vyprávěními z mořeplavných cest. Ve věku osmi let, kdy Steovi dědeček umírá, malý chlapec opouští svůj prozatím jediný svět Hyde Parku a podniká první dobrodružné výpravy do pověstných londýnských slumů, jež byly odrazem velké nerovnováhy životní úrovně londýnského obyvatelstva Viktoriánské éry. Malý chlapec z dobře situované rodiny tak byl konfrontován s drtivým obrazem bídy chudinských čtvrtí. Na základě otřesných zážitků z dětského srdce vytryskl „Zákon pro dobu až budu jednou starší“, ve kterém stálo: „Postarám se o to, aby chudí byli zrovna tak bohatí, jako jsme my. Musíme o to Boha denně prosit tak často, jak to jen jde. Ale samotné modlitby nic nepomůžou, musíme také pro to něco dobrého udělat.“¹³¹ V devíti letech byl Ste poslán do otcova rodinného sídla v hrabství Kent jihovýchodně od Londýna. Zde se starý farář Allfrey ujímá chlapcova základního vzdělávání, čtení a psaní. Venkovské prostředí a volnější vychovatelova ruka dává chlapci příležitost k mnohým toulkám po okolní divoké přírodě, při kterých si chlapec osvojil sledování divoké zvěře, práci s kompasem a vytváření jednoduchých map.

Ve třinácti letech Steovi matka oznámila, že byl přijat na prestižní kolej Charterhouse. Kvůli protekci, díky zvučným jménům svých rodičů, však Ste studium na prestižní škole odmítl. Chtěl dokázat, že je sám schopen složit přijímací zkoušky, které mu zajistí členství na prestižní škole. Svůj postoj záhy potvrdil úspěšným

¹²⁹ H. G. Baden-Powell byl členem Královské společnosti, profesorem teologie a geometrie na univerzitě v Oxrodu, zástupcem královské dozorní komise pro Oxfordskou univerzitu. Pedagog pokrokového myšlení, zdůrazňující povinnost školní docházku pro mládež jakéhokoliv původu, zdůrazňoval výchovu k samostatnosti. (Srov. HANSEN, V., *Vlk jenž nikdy nespí*, s.13, 19.)

¹³⁰ Jméno dostal po svém kmotrovi, který byl synem vynálezce parní lokomotivy Georga Stephensona. (Srov. tamtéž, s. 15.)

¹³¹ HANSEN, V., *Vlk jenž nikdy nespí*, s. 19.

absolvováním přijímacího řízení na věhlasnou kolej, Feets v Edinburgu. Nakonec však nastoupil ke studiu v Charterhouse. Školu vedl pokrokový pedagog Haig Brown, který hodně dbal o sebevýchovu svých svěřenců. V rámci jeho výchovných metod byl každému nováčkovi přidělen takzvaný „fagmaster“, který byl zodpovědný za jeho rozvoj charakteru, plnění studijních povinností, za sportovní úspěchy a též dohlížel na jeho bezpečnost při různých hrách. Nováček se později sám stal pro nově příchozího „fagmastrem“.¹³²

2.1.1.2 Vojenská kariéra

V devatenácti letech, s nepříliš valnými studijními výsledky, neboť více než učební látkou byl fascinován divokou přírodou v okolí školy, složil Ste na skotské koleji absolventskou zkoušku. Mladý muž chtěl, stejně jako dva z jeho bratří, zahájit studium na Oxfordu. Motivován touhou po poznání exotických zemí se chtěl stát misionářem. V náročném přijímacím řízení však rozhodovaly především školní znalosti a těch se mladému Baden-Powellovi nedostávalo. Nakonec byl mladý Baden-Powell se skvělými výsledky přijat na prestižní vojenskou akademii Sandhurst. Podle tradice akademie, pro skvělé umístění v přijímacím řízení, byl okamžitě povýšen na nadporučíka, mohl si vybrat druh zbraně, nemusel absolvovat dvouletý základní výcvik a tak mohl ihned přejít do vojenské služby. Baden-Powell si jako zbraň zvolil jezdecko a byl přidělen k 13. husarskému pluku, který byl toho času umístěn v Indii. října 1876 devatenáctiletý Baden-Powell odplouvá na lodi „Serapis“ do indického přístavu Bombaj.¹³³

V Indii sloužil Baden-Powell ve městě Lakhnaú, kde také zahájil osmi měsíční učební kurz pro důstojníky, který zahrnoval především praktický výcvik. Baden-Powellovou nejsilnější stránkou byla výzvědná činnost – tajný průzkum nepřátelského terénu, v němž se již procvičoval od raného dětství. Vojenský výcvik mu již v tomto ohledu nenabídl nic nového, avšak vstoupil zde do jiné špičkové školy místních domorodců, kteří byli skutečnými mistry vyzvědačství. Vedle skvělých výsledků ve vojenské praxi Baden-Powell představoval také velice schopného iniciátora kulturního života. Na posádce založil amatérský orchestr a divadelní

¹³² Srov. HANSEN, V., *Vlk jenž nikdy nespí*, s. 25-29.

¹³³ Srov. tamtéž, s. 30-36.

spolek, jenž pořádal různé programy. Byl to velice účinný nástroj proti nudě mezi vojáky. S Baden-Powellovou službou v Indii jsou spojeny velký přínos do metodiky vojenských výcviků. V prvním případě se jedná o „systém malých skupin“. Když Baden-Powell jakožto poručík musel vycvičit 40 nováčků v rámci své setniny, uvědomil si, že daleko efektivněji bude výcvik probíhat v malých skupinách pod vedením nejzdatnějších členů setniny. Mužstvo tak bylo rozděleno do tzv. šesti až osmičlenných hlídek, v jejichž čele stál velitel. S veliteli Baden-Powell několikrát týdně prováděl cvičení a jejich následným úkolem bylo daným dovednostem naučit sobě svěřené členy hlídek. Při manévrech se takto cvičená setnina osvědčila velice úspěšně. Její síla spočívala především v decentralizovaném vedení, což mělo za následek pružnost a efektivnost prozatím cvičných operací.¹³⁴

Baden-Powell se během své vojenské kariéry vyznamenal několika zdárnými vojenskými operacemi. První vojenská mise, v níž byl Baden-Powell ve svých třidvaceti letech zainteresován, se odehrála v roce 1880 na afghánské frontě, kde Powellova skvělá mapovací schopnost neznámého terénu přináší britskému vojsku vítězství nad místními povstalci. V rámci výcviku svých svěřenců poprvé Powell užívá označení „skaut“¹³⁵. Svě poznatky z výzkumné činnosti začal Baden-Powell systematicky sepisovat, a tak zanedlouho na povel generálního štábu je všem vojenským posádkám distribuována kniha s názvem „Zpravodajská služba a výzvědné umění“.¹³⁶

Druhý významný počín, který se tehdy třicetiletému Baden-Powellovi zdařil, se odehrál na africkém kontinentu. Opět díky mistrné orientaci, skvělé organizační a velící schopnosti Powell vysvobodil na území Dračích hor ze spárů náčelníka kmene Zuulů britského velvyslance a záhy na to dopadl náčelníka nepřátelského kmene, čímž učinil přítrž nepokojům mezi britskými kolonisty a místním obyvatelstvem.¹³⁷ V letech 1890-1893 působil Powell na přání svého strýce generála Smytha do špionážních služeb Intelligence service, jejíž operační rádius zasahoval na území Itálie, Řecka, Turecka, Bosny a Hercegoviny. Na zvláštní žádost je však převelen zpět do 13. husarského pluku působícího v Africe. Koncem roku 1896

¹³⁴ Srov. HANSEN, V., *Vlk jenž nikdy nespí* s. 41-42, 48-49.

¹³⁵ Anglické slovo „to scout“ má svůj kořen v latinském „ascultare“ tj. naslouchat. Slovo skaut se obvykle překládá jako průzkumník, pátrač, stopař, zvěd (Srov. LEŠANOVSKÝ, K., NOSEK, V., *Historie skautingu*, s. 8.).

¹³⁶ Srov. HANSEN, V., *Vlk jenž nikdy nespí*, s. 53-55, 61, 66.

¹³⁷ Srov. tamtéž, s. 69-84.

opouští Africký kontinent a během zpáteční cesty do Anglie píše novou učebnici pro vojenské zvědy nazvanou „*Aids for Scouting*“.¹³⁸

Čtrnáctého července 1899 odplouvá opět do Afriky, kam přijíždí do téměř válečného stavu mezi Búry a Brity. Baden-Powell byl pověřen výcvikem jízdního dělostřelectva ve městech Bulawayo a Mafekingu podle metod vojenských skautů. Pobýval v Mafekingu, klíčovém městě Britů, v němž se nacházel muniční sklad, zásobárna proviantu, obecná stanice a sklad materiálu na výstavbu železnice. Jedenáctého. října 1899 byla oficiálně zahájena válka a Mafeking obklíčilo dva tisíce ozbrojených Búrů. Útočný tlak však sílil, takže proti 7 stům britských vojáků a 300 civilistů, kteří se nacházeli v Mafekingu, stálo 9000 útočníků. Aby Baden-Powell znejistil nepřátelského generále Cronje, který si byl doposud jistý svojí převahou, naaranžoval do zákopů slámové panáky a nechal vyrobit makety děl. Když přišel do Mafekingu búrský posel vybidnout Brity ke kapitulaci, stáhl Baden-Powell všechny své vojáky ke vstupní bráně, čímž vytvořil iluzi nezaměstnaných vojáků a tak poukázal na vyrovnanost sil bojujících stran. Dalším úspěšným krokem k odolávání búrského nátlaku a plánování strategie bylo vyškolení Mafekinských domorodců pro službu poslů, kteří zajišťovali výměnu informací s jinými štáby (současně byla ještě v obležení britská města Kimberley a Ladysmith). Baden-Powell též do obrany města zapojil všechny chlapce od deseti let. Osmnáct chlapců organizoval podle systému malých skupin, kdy v čele každého oddílu stál z vlastních řad chlapci zvolený kapitán a pověřil je doručováním pošty uvnitř města na kole nebo pěšky, přinášením proviantu, munice a zbraní, péčí o zraněné. Díky skvělé organizaci a důmyslné taktice se dařilo bránit po 217 dní hradby Mafekingu. Dne 16. května 1900 expediční vojska osvobodila město a k velkému překvapení nalezla Baden-Powella živého, neboť se již po Anglii nesly zvěsti o jeho smrti.¹³⁹ Winston Churchill, tehdy válečný zpravodaj, o Baden-Powellovy napsal:

„V oněch dnech překročila Baden-Powellova sláva v Anglii téměř všechny dosavadní meze obecného uznání. Angličané se dívali na jeho osobu jako na válečného hrdinu. I ti lidé, kteří válku neschvalovali, se nemohli zdržet obdivu nad dlouhodobou, chytrou

¹³⁸ Srov. HANSEN, V., *Vlk jenž nikdy nespí*, s. 84-87, 100.

¹³⁹ Srov. tamtéž, s. 89-108.

a houževnatou obranou Mafekingu proti armádě oblehatelů, jež měla silnou početní převahu.¹⁴⁰

2.1.1.3 Ve službách skautského hnutí

Po osvobození Mafekingu se Baden-Powell od svého bratra dozvídá, že kniha „Aids to scout“ se v Anglii stala bestsellerem. Tato kniha, vydávána stále v nových nákladech, opětovně mizela z pultů knihkupectví. Chlapci v knize čerpali inspiraci pro dobrodružné hry, učili se orientaci v terénu, poznávat stopy zvířete, připravovat si jídlo na otevřeném ohni, vysílat zprávy v Morseově abecedě aj. Nicméně Baden Powell nebyl spokojen, že chlapci mají v rukou knihu, která je primárně určena pro vojáky, a proto se rozhodl, že příručku pro účely chlapců přepracuje. V této době se vůbec v jeho mysli rodí myšlenka věnovat se výchově chlapců na základě zjištěných poznatků o fungování malých skupin, které vedou k samostatnosti a zodpovědnosti jejich členů - zde spočívá základ skautského družinového systému.¹⁴¹

Ve dnech 15.7.- 9.8. roku 1907 pořádá B.P. experimentální chlapecký tábor na Brownsea Island u anglického přístavu Pool. Účastnilo se jej 20 hochů z Boy Brigades i jiných spolků. Chlapci byli rozděleni do pětičlenných skupin pod vedením toho nejzkušenějšího z nich, jenž přebral za družinu zodpovědnost. Během tábora se chlapci zaučovali v základních dovednostech života v přírodě. Během pravidelných sezení u táborových ohňů je Baden-Powell poutavou formou, na základě příběhů ze svého dobrodružného života, seznamoval se základními myšlenkami nového výchovného systému. Nad táborem vlála historická vlajka z Mafekingu, kterou Baden-Powell pro tento účel zapůjčil ve vojenském muzeu. Tento první tábor v roce 1907 je považován za zrod skautského hnutí.¹⁴²

Po úspěšném experimentálním táboře v lednu 1908 vychází v šesti částech základní skautská příručka „Scouting for Boys“. Baden-Powell rozdělil knihu do devíti kapitol obsahující 26 besed u táborového ohně tak, jak se uskutečnily na Brownsea Island. Struktura knihy v sobě odráží veškerý hlavní obsah skautské činnosti, jenž v sobě zahrnovala jak průpravu života v přírodě, tak i důraz na mravní

¹⁴⁰ HANSEN, V., *Vlk jenž nikdy nespí*, s. 108.

¹⁴¹ Srov. tamtéž, *Vlk jenž nikdy nespí*, s. 110-112.

¹⁴² Srov. BŘEČKA, B., *Konika čs. skautského hnutí v letech 1900-1990*, s. 14.

výchovu po vzoru křesťanského rytířského ideálu. Skautská idea je vyjádřena zákonem, slibem a heslem. Za podstatný výchovný prvek Baden Powell volí družinový systém, přičemž využívá přirozeného sklonu chlapců vytvářet tajné party. Chlapci po vzoru vojenských uniforem nosí stejnokroj a odznak skautů, taktéž inspirován vojenským prostředím, obsahuje kompasovou lilii, jež symbolizuje správný směr cesty.¹⁴³

Dne 24. ledna 1908 přednesl Baden Powell svůj příspěvek o skautingu v Anglii ve dvoraně v Birkenheadu. Tématem přednášky byla prezentace knihy *Scouting for Boys*. Tento den je považován za založení skautské organizace v Anglii (Boy scout Association of Great Britain).¹⁴⁴ V roce 1909 byl založen odbor námořních skautů Sea Scouts. Čtvrtého září téhož roku se konal první skautské setkání „RALY“, kterého se účastnilo asi 10 000 anglických skautů včetně dívek-skautek.¹⁴⁵

Skauting se rychle šířil za hranice Anglie. První zahraniční skautská organizace vznikla r. 1909 v Chile, osobně zakládal Baden-Powell. V Evropě nejdříve hnutí proniklo do Německa, kde bylo vnímáno jako branná výchova. Baden-Powell však německý Pfadfinder-Korps za skautskou organizaci neuznával. V USA vznikla skautská organizace sloučením organizací Setonovy a Bardovy. Od roku 1910 jsou zakládány organizace téměř ve všech tehdejších evropských zemích i mimo evropský kontinent (Japonsko, Indie, Čína a Thajsko, Chile, Argentina, Brazílie, Peru, Austrálie, Nový Zéland). První světová válka znamenala po britské skauty příležitost k praktické pomoci vlasti. Starší činovníci odcházeli do války, námořní skauti drželi stráž na majácích, hoši pomáhali např. v nemocnicích. Deset tisíc anglických skautů položilo ve válce život. Rok 1912 byl pro Baden-Powella zvláště významným. Dne 30. října se oženil s Olave St. Clair. Téhož roku je anglický skauting potvrzen královskou chartou (Royal Charter). Od roku 1914 se začala formovat výchovná metodika nejmladších chlapců - vlčat, jež vycházela z Kiplingovy *Knihy džunglí*. Během roku 1917 Baden-Powell položil základ výchovy tzv. roverů, chlapců skautů nad 17 let. Vypracoval pro ně náročnější program za hlavní náplň programu jim stanovil příkaz služby. Rady pro rovery uložil v knize *Rovering to success*. Starší dívky skautky přijaly název Rangers.¹⁴⁶

¹⁴³ Srov. LEŠANOVSKÝ, K., NOSEK, V., *Historie skautingu*, s. 9-10.

¹⁴⁴ Srov. BŘEČKA, B., *Kronika čs. skautského hnutí v letech 1900-1990*, s. 15.

¹⁴⁵ Srov. LEŠANOVSKÝ, K., NOSEK, V., *Historie skautingu*, s. 10.

¹⁴⁶ Srov. tamtéž, *Historie skautingu*, s. 10-11.

V roce 1919 na pozemku Gilwell park je vybudován stálý tábor a 8. září pořádán první Wood Badge, kurs pro výchovu vůdců. V roce 1920 Baden-Powel uspořádal v Londýně ve dnech 30.7.- 9.8. první světové jamboree¹⁴⁷, na kterém bylo ustanoveno Mezinárodní skautské bratrstvo – WORLD SCOUT MOVMENT (dnešní WOSM). Skautského setkání se zúčastnili skauti z 34. zemí světa. Na konci Jamboree byl Baden-Powell prohlášen náčelníkem skautů celého světa. Krátce před tímto Jamboree se poprvé konala první mezinárodní skautská konference, která rozhodla o založení mezinárodního skautského ústředí. Baden-Powellova žena Olave svolala o necelý měsíc později do Oxfordu První mezinárodní konferenci skauetek.¹⁴⁸

Na 2. mezinárodní konferenci v Paříži roku 1922 byla přijata skautská ústa a byl zvolen Mezinárodní skautský výbor (od roku 61 „mezinárodní“ změněn na „světový“), jemuž předsedal Baden-Powell.¹⁴⁹ Při příležitosti konference bylo provedeno první sčítání členské základny světového skautingu. Celkový součet činil přes milión skautů a skauetek z 32 zemí světa. V roce 1929 proběhlo tzv. Jamboree zletilosti (21 let od založení první skautské organizace). Setkání se zúčastnilo 50 000 skautů a skauetek ze 42 zemí světa. Při této příležitosti byl Baden-Powell britským králem uveden do vyššího šlechtického rodu (Lord of Gilwell.). Roku 1930 byla Olave Baden-Powell zvolena první a poslední světovou náčelnicí skauetek - tento titul se již neobnovil (stejně jako v případě jejího manžela). Na Jamboree v Holandsku 1937 se staříčkový, osmdesátiletý Baden-Powell rozloučil se skautským světem, který tehdy čítal na tři milióny bratrů a sester. Lord Baden – Powell umírá uprostřed 2. světové války 8. ledna 1941 v Keňské Nyeri, kde je také pochován.¹⁵⁰

¹⁴⁷ Za předsednictva Baden – Powella se uskutečnilo celkem pět (šest) celosvětových Jamboree: 1920 Anglie- Londýn: 8000 skautů z 33 zemí, 1924 Dánsko-Ermeluenden u Kodaně: 5000 skautů z 34 zemí, 1929 Anglie -Birkenheadu: 50 000 skautů z 42 zemí, 1933 Maďarsko-Gödöllö u Budapešti: 25 000 skautů z 34 zemí, 1937 Holandsko-Vogelenzang: 27000 skautů z 33 zemí (1939 Maďarsko: 4000 skauetek ze 32 zemí). (Srov. HANSEN.V., *Vlk jenž nikdy nespí*, s. 130-131.)

¹⁴⁸ Srov. BŘEČKA. B., *Konika čs. skautského hnutí v letech 1900-1990*, s. 63, 70-71.

¹⁴⁹ Členem tehdy devítičlenného výboru byl v letech 1922-1933 A.B. Svojsík, v letech 1947-1951 Valen Fanderlík. (Srov. LEŠANOVSKÝ, K., NOSEK, V., *Historie skautingu*, s. 13, 16.)

¹⁵⁰ Srov. LEŠANOVSKÝ, K., NOSEK, V., *Historie skautingu*, s. 12-15.

2.1.2 Současná podoba Světové skautské hnutí.

World Organization of the Scout Movement – světová organizace **skautského hnutí** – WOSM je mezinárodní, nepolitická, nevládní organizace spojující uznané skautské organizace. Vrcholným řídicím orgánem WOSM je **světová konference**, jejíž první zasedání se uskutečnilo v Paříži v roce 1922. Zasedání konference, které probíhá jednou za tři roky (do roku 1987 za dva roky), je složeno ze zástupců všech členských organizací (za každý stát může být ve WOSM pouze jedna organizace). Každá organizace má 6 hlasů.

Dvanáctičlenný volený **Světový výbor** je výkonným orgánem k plnění rezolucí usnesených na konferencích. Členové nemohou ve své funkci setrvat déle jak 6 let. Každé tři roky je volena polovina výboru. Členy Světového výboru jsou také: pokladník, konzultační výbor pro spolupráci WOSM a WAGGGS, výbor pro stanovy a finanční zdroje, skupina pro výchovu (program a výcvik) a podpůrné skupiny (administrativa, management aj.).

Světová skautská kancelář – sekretariát hnutí (World Scout Bureau), má své sídlo v Ženevě. **Světové ústředí** řídí generální sekretář, kterého jmenuje Světový výbor. Ústředí má své regionální úřadovny ve Švýcarsku, v Keni, v Egyptě, na Filipínách a v Kostarice. Světový skautský úřad je financován z příspěvků členských organizací, z darů od nadací a různých organizací. Významnou měrou se podílí Světová skautská nadace (World Scout Foundation), jejímž čestným předsedou je tradičně švédský král. Nadace podněcuje a přijímá podporu od jednotlivých dárců a přátel skautingu.

Dalším významným sdružením v rámci celosvětového skautského hnutí je Světové sdružení skautů – členů parlamentů (WSPU). Tato organizace je seskupením nevyšších zákonodárných orgánů. Jejich cílem je společnými silami působit na státní exekutivu ve prospěch zájmů mládeže a skautského hnutí.¹⁵¹

Obdobným způsobem jako WOSM funguje World Association of Girl Guides and Girl Scout – Světová asociace skautek - WAGGGS. Asociace byla založena na doporučení Baden-Powella v roce 1928 na 5. mezinárodní konferenci skautek

¹⁵¹ Srov. LEŠANOVSKÝ, K., NOSEK, V., *Historie skautingu*, s. 58.

v maďarském Paradu. Sekretariátem WAGGS je světová kancelář v Londýně. Světovým odznakem skautek je zlatý trojlístek na modrém poli.¹⁵²

V rámci WOSM a WAGGGS existují dvě mezinárodní organizace, jež sdružují katolické skauty. Jedná se o Mezinárodní konferenci katolických skautů ICCS a Mezinárodní konferenci katolických skautek ICCG. K WOSM a WAGGGS se ještě druží Mezinárodní společenství skautů a skautek (ISGF - International Scout and Guide Fellowship) se sídlem v Bruselu. Tato organizace sdružuje dospělé skauty, kteří usilují o podporu skautské myšlenky, uvádějí v život skautský ideál a posilují kontakty všech svých členů.¹⁵³

Kromě trojice světových organizací WOSM, WAGGS, ISFG, které se považují za právoplatné a výlučné reprezentanty Baden-Powellovského skautingu, existují i jiné skautské organizace mezinárodního charakteru, jež představují určitou konkurenci výše uvedeným. Důvod jejich vzniku je dvojitý. Za prvé politika WOSM a WAGGGS, kdy je členství dovoleno pouze jedné organizaci z každého státu (v jednotlivých státech však může existovat několik skautských organizací). Druhým důvodem je kritika odklonu od původních idejí zakladatele.

Mezi tyto konkurenční a organizace můžeme zařadit: **UIGSE-FSE** – Mezinárodní unie evropských skautů a skautek – Federace evropského skautingu, jejímž cílem je uskutečňovat Baden-skauting na evropských křesťanských základech. Též se hlásí k odkazu zakladatele skautingu ve Francii, katolickému knězi Jacquesovi Sevinovi (1882-1951). „Skauti Evropy“, jak u nás bývají označováni, mají své sídlo právě ve Francii.

V roce 1996 vznikla v německém Laubachu Světová federace nezávislých skautů (WFIS, World Federation of Independent Scouts), jež sdružuje skautské organizace, které se nehlásí k žádnému mezinárodnímu sdružení. Jejím cílem je pořádat společná setkání a organizovat formační kurzy. Federace sdružuje okolo 50 organizací z cca 30 zemí světa.¹⁵⁴

¹⁵² Srov. LEŠANOVSKÝ, K, NOSEK, V., *Historie skautingu*, s. 60.

¹⁵³ Srov. Světový skauting [online]. Dostupné na: <<http://www.skaut.org/skauting.svet.php>>.

¹⁵⁴ Srov. tamtéž.

2.1.3 Historie českého skautingu

Pro stručný přehled velice pestrých a dramatických dějin českého skautingu volíme následující schéma:

- 1) Období do r. 1918
- 2) Období první republiky
- 3) Období druhé republiky a druhé světové války
- 4) Junák v době komunistického režimu

2.1.3.1 Období do roku 1918

Středoškolský profesor Antonín Benjamín¹⁵⁵ Svojsík, který se intenzivně zabýval myšlenkou reformy výchovy české mládeže, v červenci roku 1911 odjíždí do Anglie, aby se zde seznámil s novým výchovným hnutím, Baden-Powellovým skautingem. Domů si Svojsík přivezl všechnu dostupnou literaturu věnující se skautingu, včetně věhlasného díla „Scouting for Boys“. Začátkem školní roku A.B.S. zakládá skautskou skupinu složenou ze studentů Žižkovského gymnázia. Pro skautskou myšlenku dokázal získat pedagogické odborníky, intelektuály a také přední představitele politického a kulturního života.

Po řadě dalších Svojsíkových publikací se skautskou tematikou, z níž první vychází 1. února 1912 s názvem „Český skaut“, vychází v květnu téhož roku dílo nejzásadnější „Základy junáctví“¹⁵⁶ (Návod pro výchovu české mládeže na základě systému sira R. Baden-Powella „Scouting“ a za laskavého přispění četných odborníků).¹⁵⁷

O letních prázdninách 1912 Svojsík uspořádal první skautský tábor ve Vorlovském polesí nedaleko obce Bratroňova na Českomoravské vrchovině. Tábora

¹⁵⁵ Přezdívku, umělecké jméno „Benjamín“ získal Svojsík v Českém pěveckém kvartetu, kde byl vedle pánů Jana Nováka, A. Mikoláše a Rudolfa Černého nejmladším členem, tzv. „benjamínkem“. S Kvartetem Svojsík několikrát vystupoval na zámořských scénách: v r.1902 v New Yorku, v roce 1905 se souborem absolvuje cestu kolem světa, jenž vedla přes Severní Ameriku, Japonsko, Čínu, Indii, Jávu a Blízký východ. Během turné kvarteto odehrálo 107 koncertů. (Srov. BŘEČKA, B., *Kronika čs. skautského hnutí v letech 1900-1990*, s. 13.)

¹⁵⁶ 13. dubna 1913 bylo kvalitní dílo „Základy Junáctví“ doporučeno rakouským ministerstvem kultury a vyučování (výnos č. 13011) pro školy měšťanského, středního a učitelského typu, díky čemuž se mohla idea skautingu rychleji šířit také do škol mimo Prahu. (Srov. BŘEČKA, B., *Konika čs. skautského hnutí v letech 1900-1990*, s. 27.)

¹⁵⁷ Srov. BŘEČKA, B., *Konika čs. skautského hnutí v letech 1900-1990*, s. 23.

se účastnili chlapci ve věku od 11 do 18 let různých společenských vrstev. Tábor trval čtyři týdny, během kterých měly být prověřeny prvky skautské výchovy nastíněné v Základech junáctví. Podstatnou část programu tvořily skautské, polní a sportovní hry. Nechyběly ani posezení u táborových ohňů, při kterých Svojsík vykládal jednotlivé body skautského zákona.¹⁵⁸ Po neúspěšném vyjednávání v roce 1912 s vedením Sokola, kde chtěl Svojsík organizačně zakotvit vznikající skautské hnutí, nakonec útočiště nalézá ve „svazu českých spolků a přátel tělesné výchovy mládeže“ v Praze, kde vzniká „Junácký odbor SČSPTVM“¹⁵⁹ jakožto jediné ústředí Junáka. Zanedlouho však rostoucí členská základna v Junáckém odboru Svazu spolků signalizovala nezbytnost založení samostatné právně suverénní organizace. Děje se tak 15. června 1914, kdy byl ustanoven samostatný spolek **Junák - český skaut (JČS)** v Praze v čele se starostou Dr. Čeňkem a vrchním vůdcem Svojsíkem.¹⁶⁰

Po vzoru velkého nasazení britských skautů za první světové války ve prospěch svého národa, očekávaly podobnou vlasteneckou službu od českých skautů rakouské úřady. Svojsík v počátcích války obdržel od místodržitele hraběte Thuna dopis vyzývající české skauty ke spolupráci. Výbor JČS byl odhodlán zamezit zneužití české mládeže pro záležitost války, dokonce zaznívala souhlasná stanoviska, aby vláda JČS rozpustila. Výbor si však byl zároveň vědom možné komplikace s budoucím obnovováním českého skautingu. Proto se nakonec rozhodl v činnosti pokračovat, avšak s dodržováním těchto zásad: 1) pomoc skautům, jejichž otcové narukovali; 2) chránit národní ráz skautingu; 3) během války provádět pouze služby humanitární. V praxi se tyto zásady do skautské činnosti promítly různými způsoby, např. akce ve prospěch raněných vojáků a invalidů, vdov, sirotků, spolupráce s Červeným křížem, skauti zastávali pomocné práce v nemocnicích, vojenských lazaretech, sloužili pacientům jako tlumočníci, organizovali domovní a pouliční sbírky peněz pro potřebné. Každý týden skauti posílali na různé polní adresy stovky dopisů svým vůdcům, kteří museli narukovat na frontu. Počet skautských odvedenců představoval naprostou většinu tehdejších vůdců oddílů.¹⁶¹

¹⁵⁸ Srov. BŘEČKA, B., *Konika čs. skautského hnutí v letech 1900-1990*, s. 25.

¹⁵⁹ Název „Junák“ dal českým skautům vládní rada, zemský školní inspektor František Bílý. (Srov. BŘEČKA, B., *Konika čs. skautského hnutí v letech 1900-1990*, s. 24.)

¹⁶⁰ Srov. BŘEČKA, B., *Konika čs. skautského hnutí v letech 1900-1990*, s. 33-34.

¹⁶¹ Srov. tamtéž, s. 35, 37.

Dne 28. října 1918 pražští skauti nastupují do služby pro plnění mnohých úkolů spojených s převratnými revolučními dny. Ve službě Národnímu výboru skauti zastávali v prvních 14 dnech nové republiky, společně se Sokoly a vojáky, strážné služby. Hlíдали objekty jako např. Obecní dům, Harrachův palác – sídlo NV, Pražský hrad, vojenská skladiště aj. Vykonávali též službu na pražských nádražích, kde dohlíželi na demoralizované vojáky, zdali neodvážejí nakradenou výstroj, oblečení a zbraně. Junáci byli také pověřeni doručováním zpráv a listin. Zaručovali tak spojení mezi úřadem NV a jeho členy, mezi policií, státními úřady a redakcemi novin.¹⁶²

2.1.3.2 Období první republiky

V období první republiky Junák – Český skaut nepředstavoval jedinou skautskou organizaci na našem území. Již v počátcích skautingu vedle Svojsíka bylo několik osobností, které skautskou myšlenku uváděli v život. Jednalo se o Jana Hořejšího se spolkem „Psohlavců“ a Miloše Seiferta, který založil „Děti živěny“. Oběma spolkům bylo společné zdůrazňování Setonovy myšlenky a inspirace slovanskými vzory. Různorodost skautských organizací, vyplývající z rozmanitého spektra politických stran a rozdílných ideových koncepcí skautingu,¹⁶³ měl vyřešit ustavující sněm SVAZU JUNÁKŮ-SKAUTŮ REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKÉ-SJS-ČS, který se uskutečnil 7.6.1919. I přes velké snahy Svojsíka, který byl vázán povinností starat se o jednotu českého skautingu, a to na základě stanov JČS, hlavy XVII, se nikdy nepodařilo udržet stoprocentní jednotu na poli československého skautingu.¹⁶⁴

Svazový skauting první republiky se těšil velké prestiže jak u násak i na mezinárodní úrovni. Svaz Junáků-Skautů RČS, se starostou J. Röslerem Ořovským, náčelníkem Svojsíkem a náčelnicí Milíčovou, čítal koncem roku 1919 na 250 oddílů, za rok již 400 oddílů s 10 tisíci skauty. Dne 9.5. 1920 byl veřejně vyhlášen protektorát T.G. Masaryka nad SVAZEM JČS-RČS. Ve dnech 30.7.-9.8. téhož roku

¹⁶² Srov. BŘEČKA, B., *Konika čs. skautského hnutí v letech 1900-1990*, s. 51-52.

¹⁶³ Srov. tamtéž, s. 53-54, 60.

¹⁶⁴ Srov. BŘEČKA, B., *Konika čs. skautského hnutí v letech 1900-1990*, s. 62-67.

se v Londýně uskutečnilo první světové Jamboree,¹⁶⁵ jehož byli účastníky též čeští skauti v čele se Svojsíkem. Ten se zde poprvé osobně setkal s Baden-Powellem a obdržel od něho nejvyšší anglické skautské vyznamenání, Řád stříbrného lva.¹⁶⁶ V roce 1922 byl SJS-RČS zaregistrován jako základající člen světového ústředí a Svojsík byl zvolen za člena mezinárodního skautského výboru.

Dne 21. 2. 1926 na 6. valném sjezdu přijal Svaz důležité prohlášení, ve kterém formuloval důležité programové prohlášení, podle něhož je svazový skauting obrodným hnutím mládeže, jež v sobě zahrnuje všestrannou výchovu mládeže, hnutím národním, demokratickým, sociálně pokrokovým, nábožensky tolerantním, politiky neustranným a nemilitaristickým.¹⁶⁷

Na počátku třicátých let se zapojila do svazu většina jinonárodních celků a také skauti katoličtí. V roce 1936 bylo registrováno ve Svazu 58 688 členů (v počtu jsou zahrnuty autonomní organizace). Skautskými oddíly od zrodu skautingu u nás až do roku 1938, kdy svaz dosáhl svého největšího rozvoje 65 000 členů, prošla řada budoucích českých osobností, např. prezident Edvard Beneš, cestovatel František A. Elstner (první český účastník mezinárodní skautské Lesní školy v anglickém Gilwellu), příslušník zahraničního odboje a spolustrůjce atentátu na Heydricha Jan Kubiš aj. V bolestivém září 1938, jež zahájilo postupné ukončení dvacetiletou éru Československé republiky, umírá zakladatel našeho skautingu a náčelník Svazu junáků-skautů a skautek RČS A. B. Svojsík.

2.1.3.3 Období druhé republiky a druhé světové války

V období tzv. druhé republiky se objevily tendence integrovat všechny složky veřejného života pod řízení vládní stany Národní jednoty. Nastal tak velký zápas o udržení autonomie české skautingu, kterou se nakonec podařilo uhájít. Na ustavujícím sněmu 22. ledna 1939 vznikla, především zásluhou posledního starosty Svazu, univ. prof. Dr. Josefa Charváta, jednotná organizace JUNÁK. Zakládajícími členy nově vzniklé skautské organizace byly SJSS-RČS, Junáci volnosti, Katoličtí

¹⁶⁵ „JAMBOREE“ je označení pro mezinárodní setkání skautů. Toho Londýnského se v roce 1920 účastnilo na osm tisíc skautů z 21 států. (Srov. BŘEČKA, B., *Konika čs. skautského hnutí v letech 1900-1990*, s.70.)

¹⁶⁶ Srov. LEŠANOVSKÝ, K., NOSEK, V., *Historie skautingu*, s. 24.

¹⁶⁷ Srov. BŘEČKA, B., *Konika čs. skautského hnutí v letech 1900-1990*, s. 95.

skauti a Švehlovi Junáci. Vedoucí funkci JUNÁKA zastával, na základě přímého jmenování Ministerstvem národní obrany, pplk. gen. Štábu Václav Vlček. Organizace byla rozdělena na kmen chlapecký s náčelníkem Bohuslavem Řehákem a kmen dívčí s náčelnicí Vlastou Koseovou.¹⁶⁸

Po okupaci českých zemí a následném vypuknutí války v září 1939, i přes všechnu snahu nového náčelníka dr. Rudolfa Plajnera udržet organizaci při životě, fašisté započali postupnou likvidaci Junáka. Proněmecké úřady vytvářely silný nátlak, aby Junák vystoupil z mezinárodní skautské organizace a navázal styky s Hitlerovou mládeží. V létě 1940 vnikly gestapo a německá armáda do některých junáckých táborů, zkonfiskovaly majetek a tábory rozebraly. Další tábory byly do budoucna zakázány pod záminkou, že se v nich provádí branná výchova zaměřená proti Třetí říši. Rozhodnutí o zrušení Junáka, podepsané 28. října 1940 K. H. Frankem, a následné obsazení ústředí gestapem znamenalo definitivní ukončení oficiální skautské činnosti u nás. V období tuhé perzekuce hnutí se mnozí členové Junáka zapojili do odboje, jiným se podařilo uniknout za hranice, kde pokračovali ve skautské činnosti¹⁶⁹, četné oddíly pro zachování skautské myšlenky české mládeži vstoupily do legálních organizací, jako byl na příklad Klub českých turistů, Foglarovy čtenářské kluby Mladého hlasatele nebo sportovní spolky.¹⁷⁰

Během druhé světové války zaplatilo svými životy pro obranu národa více než 600 Junáků. Po válce bylo uděleno 650 záslužných junáckých křížů „Za vlast 1939 – 1945“ a také vysoká domácí a zahraniční vyznamenání za statečnost projevenou v junácké službě vlasti.¹⁷¹

Nejnámější příběhem odbojových junáckých hrdinů je poprava pěti ostravských skautů, kteří byli 24. 4. 1945 zastřeleni gestapem na židovském hřbitově v Polském Těšíně. Na připomínku oběti popravených skautů byla v říjnu 1946 na hřebeni Ivančeny pod vrcholem Lysé hory založena mohyla. Toto pietní místo

¹⁶⁸ MACEK, J., Sjednocení skautských organizací u nás před II. světovou válkou, In: *Skautský seminář*, s. 61, 66, 67.

¹⁶⁹ 23.5. 1941 Ministerstvo vnitra Londýnské vlády ČSR vzalo na vědomí existenci „Ústředí skautské výchovy Junák v Anglii“. Členy exilového Junáka byli čs. Junáci, kteří zde vykonávali vojenskou službu v čs. vojsku. Mnozí čeští skauti byly členy anglických oddílů a dokonce někteří v nich zastávali funkce vedoucích. 25.6. Mezinárodní skautská kancelář uznala Čs. ústředí skautské výchovy Junák v Anglii za pokračovatele čs. Junáka. Exilový čs. skauting je spojen především se jménem Dr.Valenem Fanderlíkem. (Srov. BŘEČKA, B., *Kronika československého skautského hnutí v letech 1900-1990*, s. 108.)

¹⁷⁰ Srov. LEŠANOVSKÝ, K., NOSEK, V., *Historie skautingu*, s. 33.

¹⁷¹ Srov. tamtéž, s. 34.

vyzývalo kolemjdoucí, aby k mohyle položili další kameny a tak uctili památku padlých junáků. U mohyly na Ivančině, od doby svého založení nepřetržitě až dodnes (i za dob totality), se kolem svátku sv. Jiří scházejí oddíly junáků, zálesáků a trempů.¹⁷²

2.1.3.4 Junák v době komunistického režimu

V poválečném období Junácká organizace zaznamenává přímo explozivní růst členské základny. Přes hmotné potíže byly již v létě 1945 organizovány letní tábory a lesní školy. Téměř čtvrtmilionová organizace, s podporou prezidenta republiky a protektora Dr. Edvarda Beneše a mnohých vládních činitelů, zastávala ve společnosti významné postavení. V roce 1946 Československo navštívila světová náčelní Olave Baden-Powell a o rok později ředitel světové kanceláře a vůdce Gilwellu J.S.Wilson. V témže roce se 500 junáků úspěšně účastnilo světového jamboree ve Francii. Dr. Valen Fanderlík se stal členem mezinárodního výboru skautů a Vl. Koseová místopředsedkyní světového výboru.¹⁷³

Vývoj poválečného Junáku však nepředstavoval pouze samé radosti a optimistické výhledy do budoucna, neboť hned po obnově činnosti na něj byl z marxistických kruhů činěn silný nátlak, aby se stal součástí *Svazu české mládeže* (SČM), organizace z pozadí ovládané komunistickou stranou. SČM, který se proklamoval jako organizace nadstranická a nábožensky tolerantní, svoji pravou tvář ukázal v dopise adresovaném vedení Junáka 28. srpna 1945, ve kterém byly kladeny otázky typu: Zda Junák bere na vědomí organické (nikoliv federativní) začlenění do SČM, z něhož by vyplývala volitelnost funkcionářů a vystoupení Junáka z mezinárodního skautského společenství, zda Junák zruší homogenní oddíly a zda je ochoten vzdát se výchovné autonomie. Na tyto otázky byla vedení Junáka dána odpovědní lhůta do příštího dne. Poté, co Junák odmítl přijmout uvedené požadavky, vyslali komunisté k jednání své dva ministry, ministra školství Dr. Zdeňka Nejedlého a ministra informací Václava Kopeckého, kteří zástupcům Junáka předložili vládní rozhodnutí, že junácká výchova bude organizovaná výlučně v SČM. Pod silným nátlakem a po nové formulaci přijatelnějších podmínek pro existenci Junáka v SČM

¹⁷² Srov. BŘEČKA, B., *Kronika československého skautského hnutí v letech 1900-1990*, s. 115, 125.

¹⁷³ Srov. LEŠANOVSKÝ, K., NOSEK, V., *Historie skautingu*, s. 35.

představitelé Junáka členství 6. září 1945 přijali. Spojení se SČM bylo však junáckými činovníky a příznivci Junáka v naprosté většině odmítáno. Svazu (myšleno SČM) se dařilo získávat si v Junáku stále vlivnější pozici. Tak v nových stanovách Junáka z 19. června 1946 bylo zakotveno pravidlo, že členy ústřední rady Junáka museli být dva zástupci Svazu mládeže, a také v náčelnictvu chlapecké a dívčího kmene zasedal alespoň jeden zástupce SČM.¹⁷⁴

Již ve druhé polovině 1947 se začaly politické vztahy uvnitř Junáka silně vyhrocovat. Stály proti sobě dvě skupiny podle příklonnosti ke KSČ. Tyto tábory však nebyly stejně početné, neboť největší část činovníků a mládeže v Junáku považovala členství ve SČM za zcela nežádoucí. O postavení Junáka v SČM se mělo rozhodnout na III. junáckém sněmu ve Zlíně dne 28. února 1948. Na sněmu Moravské Zemské rady, konaném 25. ledna 1948, bylo odhlasováno vystoupení Junáka ze SČM, a tak se s velkým napětím, jak na straně komunistů, tak i na straně reakční, očekávalo vrcholné jednání na zlínském sněmu, k němuž však po únorovém politickém zvratu nedošlo.¹⁷⁵

Další osudy Junácké organizace po únorovém převratu se již odvíjely pod diktátem komunistické strany. Dne 25. února 1948 bylo vedení Junáka mocenským zásahem odstaveno a následně vznikl „Akční ústředí výbor Junáka“ z řad komunistů. Další ránu zasadila Junácké organizaci srpnová konference demokratické mládeže v Budapešti svolána z popudu SSSR, která skauting podrobila ostré kritice. Na svátek svatého Jiří, 24. dubna 1949, byla založena Pionýrská organizace ČSM. Prvního ledna 1950 ústřední výbor SČM definitivně ruší v té době již pouze formální existenci Junáka a veškerá výchova dětí a mládeže je svěřena monopolní Pionýrské organizaci.¹⁷⁶

Součástí komunistické perzekuční taktiky proti Junáku byly soudní procesy vedené se skautskými činovníky.¹⁷⁷ Od května 1949 do prosince 1954 se uskutečnilo

¹⁷⁴ Srov. ZATLOUKAL, V., *Katoličtí skauti Junáci v Československu*, s. 325-328.

¹⁷⁵ Srov. tamtéž, s. 370, 372, 374.

¹⁷⁶ Srov. Kolektiv historické komise, *Historie skautingu*, s. 36.

¹⁷⁷ Na tomto místě pro představu o rozmanité komunistické propagandě proti Junáku uvádíme příklad stranické rétoriky. Neznámý komunistický autor z období po roce 1952 ve spisu „Připomínka k Junáku“ hodnotí skautské hnutí v Československu jako např. „služebníka buržoazie“, „propagátora amerického způsobu života...“. *Spis je zakončen závěrem že: „Skaut nelze reformovat v pokrokovou organizaci, tak jako nejde pokrokovou organizaci reformovat v Hitler-jugent. Junák své imperialistické cíle maskuje velmi dovedně a farizejsky...“.* (KOPT, M. a kol., *Český skauting v dokumentech KSČ 1945-1948*, s. 194, 198, 202.)

10 velkých skautských procesů.¹⁷⁸ Největší z nich představovalo soudní řízení z roku 1952 s PhDr. Karlem Průchou, vůdčí osobností ilegálního Junáka, a jeho skupinou. Případ Průcha je však pouze zlomkem z velkého množství pronásledovaných skautů. Celkový počet skautů pronásledovaných a vězněných komunistickým režimem od února 1948 do listopadu 1989 sahá k pěti stům.¹⁷⁹

2.1.4 Přehled současných skautských organizací na území ČR

Na území České republiky, vedle majoritní skautské organizace JUNÁK s historickou kontinuitou až k samotným počátkům skautské myšlenky u nás, nacházíme několik menších skautských organizací, které si v následujícím přehledu představíme a stručně charakterizujeme. Kritériem pro označení „skautská organizace“ je, aby dané seskupení mělo statut občanského sdružení¹⁸⁰ a při své výchovné činnosti vycházelo z ideových a metodických konceptů skautingu.

2.1.4.1 Svaz skautů a skautek ČR

Tato organizace byla založena v roce 1989 ještě před obnovou komunisty zakázaného Junáka. Navazuje na činnost a tradici Svazu Junáků-Skautů Republiky československé, který byl založen po vzniku Československé republiky 7. 6. 1919. Po obnově samostatnosti ČSR v květnu 1945 nemohl být tento svaz obnoven díky snahám připustit jen činnost tzv. „jednotného Svazu české mládeže“ (SČM).

Svaz skautů a skautek ČR sebe vnímá jako autentického pokračovatele v realizaci skautské myšlenky nezatíženého spornými momenty z následné historie, zejména z období komunistického režimu. Tato organizace se řadí mezi tradiční podoby skautingu s odkazem na Baden-Powellovský skauting. Tuto tendenci můžeme vidět ve formulaci skautského slibu oproti současné podobě v JUNÁKU.

¹⁷⁸ Srov. LEŠANOVSKÝ, K., *Se štítem na štítě*, s. 35-37.

¹⁷⁹ Údaj vychází se seznamu uvedeného LEŠANOVSKÝM (Srov. tamtéž, s. 55-84.)

¹⁸⁰ Srov. Seznam občanských sdružení [online]. Dostupné na: <<http://aplikace.mvcr.cz/seznam-obcanskych-sdruzeni/SearchResult.aspx>>.

Znění slibu:

*„Slibuji na svou čest, jak dovedu nejlépe:
plnit své povinnosti vůči Bohu a vlasti
plnit povinnosti vůči sobě a zachovávat skautský zákon
tělem i duší být připraven/a pomáhat bližním!“¹⁸¹*

2.1.4.2 YMCA – Skaut

Tato organizace dnes nese název YMCA - T.S. Uvedený název občanského sdružení a kolektivního člena YMCA v ČR s vlastní právní subjektivitou v sobě odráží koexistenci dvou subjektů s odlišným zaměřením. Jedná o sekce Táborovou a Skautskou. Táborová sekce se věnuje realizaci letních táborů pro děti a mládež. Sekce skautská YMCA–SKAUT ČR sdružuje YMCA-Skautské oddíly křesťanského zaměření. Též nabízí otevřené klubovny, určené pro celoroční činnost neorganizované mládeže.¹⁸²

YMCA – T.S. náleží k celosvětové organizaci YMCA - Young Men's Christian Association, která představuje nejstarší, největší a nejrozšířenější mládežnickou organizaci na světě. Usiluje o harmonický rozvoj člověka, jeho ducha, duše a těla. Je otevřena všem lidem bez rozdílu rasy, pohlaví, náboženského vyznání, sociálního postavení, fyzických i duševních schopností.¹⁸³

Znění slibu:

*„Slibuji na svou čest, jak dovedu nejlépe:
žít v úctě k Bohu a zachovávat skautský zákon,
sloužit vlasti v každé době,
být hotov pomáhat a sloužit bližnímu svému.“¹⁸⁴*

¹⁸¹ Stanovy SSSČR [online]. [cit. 2. 9. 2011]. Dostupné na:
<http://www.svazskautu.cz/dokumenty_stanovy.html>.

¹⁸² Srov. YMCA - Skaut [online]. Dostupné na: <<http://www.ymcats.cz/skauti.html>>.

¹⁸³ Srov. tamtéž.

¹⁸⁴ Znění slibu uvedeno podle odpovědi činovníka z oddílu YMCA skautů v Břeclavi Jana Kamenského.

2.1.4.3 Skauti Evropy

ASSE (Asociace skautek a skautů Evropy) je českou větví Mezinárodní unie skautek a skautů Evropy - Federace evropského skautingu (UIGSE-FSE).

Jedná se o tradiční skauting, neboť používá metodu v duchu zakladatele Baden-Powella o skautingu. Skauti Evropy se hlásí ke skautingu křesťanskému, konkrétně ke katolickému vyznání. V roce 2003 bylo FSE uznáno Svatým stolcem jako sdružení křesťanů-laiků. I přesto je FSE v ekumenickém duchu otevřeno křesťanům jiných vyznání. Asociace skautů a skautek Evropy je skautingem evropským ve smyslu podílet se na kulturním sjednocení Evropy díky objevování společných kořenů.¹⁸⁵

Znění slibu:

„Slibuji na svou čest, že:

s pomocí Boží budu ze všech svých sil, sloužit Bohu, církvi, své vlasti a Evropě,

stále pomáhat svým bližním,

a dodržovat skautský zákon.“¹⁸⁶

2.1.4.4 Ostatní skautské organizace na území ČR

Skaut – český skauting ABS

Vznik této organizace v roce 2000 byl motivován dlouhodobým nesouhlasem s podobou skautingu prezentovanou organizací Junák. V době zakládání ABS sebe vnímalo jako „návrat k původní cestě dosahování nadčasových skautských principů a ideálů.“¹⁸⁷

Klub Pathfinder

Občanské sdružení dětí a mládeže Klub Pathfinder organizuje děti a mládež v oddílech vedených dospělými vedoucími. Toto sdružení je výchovnou aktivitou

¹⁸⁵ Srov. Skauti Evropy [online]. Dostupné na: <<http://www.fse.cz/?page=fse>>.

¹⁸⁶ Skautský slib ASSE [online]. [cit. 9.2. 2011]. Dostupné na: <<http://www.fse.cz/?page=zakon>>.

¹⁸⁷ Prohlášení přípravného výboru hnutí Skauta – českého skautingu ABS konaného 25. 11. 200 v Brně [online]. [cit. 9.2. 2011]. Dostupné na: <<http://skautabs.cz/abs/?p=49>>.

církve Adventistů sedmého dne. Při své činnosti vycházejí ze skautské výchovné metody¹⁸⁸ a těší se úzké spolupráce s JUNÁKEM.

Znění slibu:

„S Boží pomocí a podporou svých kamarádů chci radostně žít tak, jak si přeje Bůh, respektovat druhé lidi a mít je rád. Chci zachovávat zákon Pathfinderů a naplňovat jej svým životem.“¹⁸⁹

Skautský oddíl Valena Fanderlíka

Členem tohoto občanského sdružení se může stát oldskaut nebo oldskautka, kteří byli za své občanské nebo skautské postoje v minulosti persekuováni totalitními režimy v bývalém Československu nebo byl(a) či stále je činný(á) v některé skautské organizaci a je vázán(a) skautským slibem. Organizace nese název podle bývalého starosty Junáka Valena Fanderlíka, který v roce 1948 ilegálně opustil Československo a v zahraničí převzal vedení skautů a skautek v exilu.¹⁹⁰

Dále budeme pokračovat výčtem ostatních skautských organizací, které jsou tvořeny jedním oddílem nebo jejich velmi malým počtem. Jedná se o občanské sdružení skautů a skautek Lilie, SKAUT - S.S.V., Skautské oddíly Brno-Tuřany, Skautské středisko Jumbo, Skautské středisko Turnov, Klub oldskautů Pecka.

2.1.5 Historie a současnost katolického skautingu u nás.

První družina katolických skautů vznikla v rámci tělovýchovné jednoty Orel v roce v 1921 v Brně. Založení této družiny inicioval dělník brněnské Zbrojovky Josef Menšík. Rychle za sebou se pak od Orla odpoutávaly další skupiny a měnily se ve skautské oddíly. Pro velký nárůst počtu moravských katolických oddílů muselo být roku 1931 v Brně zřízeno „Ústředí katolických skautů – junáků v Zemi moravskoslezské“. Od roku 1927, taktéž původně v rámci Orla, vznikaly katolické

¹⁸⁸ Srov. Klub Pathfinder [online]. Dostupné na : <<http://www.pathfinder.cz/index.html>>.

¹⁸⁹ Slib klubu Pathfinder [online]. [cit. 9. 2. 2011]. Dostupné na: <<http://www.pathfinder.cz/0home/ceremonie.html>>.

¹⁹⁰ Srov. Skautský oddíl Valena Fanderlíka [online]. Dostupné na: <http://www.kpv-praha15.wz.cz/kpv_SOVF.htm>.

oddíly v Čechách. Roku 1929 katoličtí skauti z Moravy a Čech vstupují jako autonomní složky do SJSS-RČS. Roku 1931 byli katoličtí skauti ČSR zaregistrováni v mezinárodní katolické skautské organizaci OISC. Velký zlom v katolickém skautingu jak v Čechách, tak i na Moravě a ve Slezsku, nastal v roce 1937 a to díky obsazení vedoucích pozic skvělými osobnostmi. V případě Moravy se jednalo o Františka Němce, v Čechách o Dr. Jana Otakara Martinovského, profesora příbramského gymnázia, vynikajícího pedagoga, organizátora, autora mnohých skautských publikací. Martinovský se velmi zasloužil o rozšíření skautského hnutí ve Sdružení katolické mládeže a zvláště mezi salesiány. Na přelomu roku 1937 a 1938 katoličtí skauti (Čechy, Morava, Slovensko) představují zhruba jedenáctiprocentní složku veškerého členstva SJSS-RČS. Roku 1938 se katoličtí skauti přihlásili k myšlence jednoty českého skautingu a stali se zakládajícími členy jednotného Junáku v ledu 1939.¹⁹¹

Po druhé světové válce nábožensky vedené oddíly, stejně jako celé skautské hnutí, zaznamenávají velký rozmach, a to jak po stránce početní, tak i po stránce skautské odbornosti a kvality organizace. Do vedoucích pozic nastupuje řada nadšených činovníků, kteří prošli skautskou výchovou v katolických oddílech předválečné doby. Ve skautingu se také angažoval nemalý počet mladých kněží, kteří svoji činnost v Junáku vnímali jako velkou příležitost pro apoštolát mezi mládeží. Rozvoji katolického skautingu též dopomáhala přízeň biskupů, kteří činnost svých kněží v junáckém hnutí podporovali. Na tomto místě je vhodné zmínit ThDr. Štěpána Trochtu, který i v rámci svého biskupského úřadu zastával post ústředního duchovního rádce katolických oddílů.¹⁹²

Pro představu o způsobu organizace nábožensky zaměřených oddílů uvádíme strukturu z roku 1946. Hlavní řídicí orgán představovala Ústřední duchovní rada (ÚDR) se sídlem v Praze. ÚDR se dělila podle vyznání na jednotlivé sekce, v jejichž čele stál Ústřední duchovní rádce. V poválečném období představovaly vedle katolíků samostatné složky Církev československá a Církev evangelická. Předsedou ÚDR byl laik, který pečoval o správný chod všech sekcí, avšak po stránce duchovní rozhodoval vždy duchovní rádce. Pro velký příliv nových členů byly na úrovni diecézí zřízeny

¹⁹¹ Srov. MACEK, J., Sjednocení skautských organizací u nás před II. světovou válkou, In: *Skautský seminář o výchově mládeže a formace vůdců*, s. 64-66.

¹⁹² Srov. ZATLOUKAL, V., *Katoličtí skauti Junáci v Československu*, s. 380-381.

diecézní kanceláře duchovní rady, které poskytovaly poradenskou a metodickou pomoc v oblasti náboženské výchovy v junáckých oddílech. Pro úplnost se ještě zmiňme o „duchovních sborech Zemských junáckých rad“ (ZRJ). Tyto duchovní sbory kopírovaly zemské členění agendy Junáka (Čechy, Morava, Slezsko). Předseda duchovního sboru zastupoval v zemském měřítku Ústřední duchovní radu.¹⁹³

Junácká organizace v poválečném období prošla velkou obrodou a mohla se těšit značnému zájmu veřejnosti, současně ale prostřednictvím rafinovaných praktik státních orgánů postupně špěla ke svému konci, neboť nastupující totalitní režim nemohl vystát organizaci založenou na demokratických a křesťanských ideálech. Nábožensky jednotné oddíly představovaly pro komunisty prvořadého nepřítele určeného k co nejrychlejší likvidaci.

Krátké období obnovy činnosti Junáka v letech 1968-1970 nebylo příliš přívětivé pro rozvoj katolických oddílů. Problematické a svízelné postavení duchovní rady a oddílů s náboženskou výchovou bylo způsobeno hned několika faktory:

1) Některé řídicí pozice uvnitř Junácké organizace zastávali „skautští“ činovníci dosazovaní komunisty, kteří usilovali o to, aby skautská organizace byla usměrňována podle kurzu vládní ideologie.

2) Dvacetiletá éra komunistické vlády způsobila houfný odpad od víry, což se pochopitelně odrazilo v poklesu zájmu o členství v obnovených náboženských spolcích.

3) Celkový úbytek duchovních se též negativně podepsal v organizaci katolických oddílů. Například oběžník pro Ústřední duchovní radu z dubna 1968 obsahoval výnos biskupa Františka Tomáška, který kněžím právě kvůli jejich nedostatku doporučoval, aby se věnovali pouze duchovní péči o mládež a ne o technickou stránku vedení oddílů.¹⁹⁴

Homogenní oddíly i tentokrát představovaly pro komunisty úhlavního nepřítele. Radikální řešení celé záležitosti na sebe nedalo dlouho čekat, neboť na III. junáckém sněmu ve dnech 23. - 24. listopadu 1968 byla zrušena Ústřední duchovní rada i organizování a propagace křesťansky vedených oddílů. Některé křesťanské oddíly

¹⁹³ Srov. ZATLOUKAL, V., *Katoličtí skauti Junáci v Československu*, s. 329-330.

¹⁹⁴ Srov. tamtéž, s. 390-392.

se po tomto zásahu rozešly, jiné zůstaly jako indiferentní a konečně jiné, hlavně po definitivním zrušení Junáka roku 1970, přešly do jiných povolených organizací.¹⁹⁵

Po listopadových událostech 1989 opět nastává období svobodného působení Junácké organizace. Nesnadný proces obnovy, způsobený především generačním propadem mezi činovníky, se též dotknul i křesťanských oddílů. Bývalí náčelníci a přední křesťanští činovníci, kteří dokázali s důrazem vést a reprezentovat křesťanskou výchovu v Junáku, již zemřeli. Dr. Martinovský, náčelník českých katolických skautů zemřel v roce 1980, náčelník Moravských katolických skautů prof. Němec zemřel v roce 1984 a kardinál Štěpán Trochta, ústřední duchovní vůdce Junáka, zesnul v roce 1974. Nebyl tedy nikdo, kdo by se po vzoru vzletných období katolického skautingu energicky chopil propagace a zakládání křesťanských oddílů. Nicméně na jaře v roce 1990 byla ustanovena duchovní rada Junáka, zpočátku reprezentovaná jen třemi pracovníky. Nové vedení duchovní rady začalo užívat - pro nábožensky založené oddíly - označení „oddíly s rozšířenou náboženskou výchovou“¹⁹⁶. Oproti strategii zakládání zcela homogenních útvarů bylo v počátku devadesátých let za perspektivní řešení považováno zakládání oddílů s křesťanskými vedoucími a převážně s nevěřícím členstvem. První tábory křesťanských skautů a Lesní škola pro vedoucí křesťanských oddílů se konaly po obnovení Junáka již o letních prázdninách 1990.¹⁹⁷

V současné době řízení katolických skautů zajišťuje Ústřední duchovní rada skautů katolické církve (ÚDR). Poslání ÚDR je ve stanovách definováno následovně: „ÚDR je tým, který sestavuje a řídí pro službu skautům katolické církve na území ČR ústřední duchovní rádce (údr). ÚDR se snaží pomáhat skautům v ČR přípravou materiálů pro duchovní program oddílů, duchovní růst členů, koordinačním a informačním servisem, případně dalšími aktivitami.“¹⁹⁸

ÚDR tvoří tajemník, diecézní a exarchátní duchovní rádci a jimi přizvaní spolupracovníci. Celková organizační struktura je tvořena ústředním duchovním rádcem, diecézními a exarchátními duchovními rádcí a duchovními rádcí. Ústředního

¹⁹⁵ Srov. ZATLOUKAL, V., *Katoličtí skauti Junáci v Československu*, s. 399-400.

¹⁹⁶ Uvedme si souhrnný přehled převažujících tendencí v užívání názvu pro nábožensky orientované oddíly: V předválečném období – „Katolický skaut“. Po sjednocení v Junáku 1939 – „oddíly homogenní“. Po druhé světové válce – „oddíly liliového kříže“, název podle odznaků, které příslušníci těchto oddílů nosily na kroji. V roce 1968 interní název uvnitř Junáků, – „křesťanské junácké oddíly“.

¹⁹⁷ Srov. ZATLOUKAL, V., *Katoličtí skauti Junáci v Československu*, s. 403-408.

¹⁹⁸ *Stanovy ústřední duchovní rady skautů*

duchovního rádce jmenuje ČBK. Diecézní a exarchátní duchovní rádce jmenují diecézní biskupové nebo exarcha se souhlasem ÚDR, v případě řeholníků též se souhlasem řádových představených. Diecézní a exarchátní duchovní rádci jmenují z řad kněží, jáhnů a laiků své spolu-pracovníky (zástupce, duchovní rádce, tajemníka aj.). Tito tvoří diecézní nebo exarchátní duchovní radu (DDR, EDR).¹⁹⁹

2.2 Vlastnosti skautského výchovného systému

Skautský výchovný systém je určen mnoha specifiky. Cílem této podkapitoly je seznámit se s ideovými základy skautského hnutí a také si představit podstatné aspekty výchovné skautské výchovné metody.

2.2.1 Ideové základy skautingu

Základní ideová koncepce skautského hnutí je zakotvena v tzv. trojím principu, skautském zákoně a skautském slibu. V této části se budeme podrobněji zabývat výše uvedenými komponenty ideových základů skautského hnutí.

2.2.1.1 Trojí princip

Ideový základ skautské výchovy je koncipován na trojím principu: povinnosti k Bohu, k bližnímu, k sobě samému. Všechny tři principy jsou vyjádřeny ve skautském slibu, zákonu a hesle.

Duchovní princip „povinnosti vůči Bohu“ ukládá v obecném významu službu vyšším hodnotám než materiálním. Případně ukládá povinnost věrně žít podle konkrétního vyznávaného náboženství. Povinnost vůči Bohu skauta zavazuje k celoživotnímu hledání a následné realizaci duchovních hodnot. Skaut si má být vědom absolutní skutečnosti, k níž se vztahuje každé skutečně mravní úsilí. V první řadě však nejde o to, jak je „absolutno“ pojmenováno nebo chápáno, nýbrž se má

¹⁹⁹ Srov. *Stanovy ústřední duchovní rady skautů*

usilovat o hledání z přesažené hodnoty vyplývajících důsledků pro vlastní život i životy druhých.

Princip „povinnosti vůči ostatním“ představuje závazek služby v nejobecnějším slova smyslu, kdy skaut je ochotný nasadit se v každém prospěšném díle a je pro druhé lidi příkladem. Člen skautského hnutí projevuje věrnost a úctu své zemi, zasazuje se o mezinárodní mír, porozumění a spolupráci. Druhý princip nachází své konkrétní projevy v rozmanitých činnostech, např. v angažovanosti ve správě veřejných věcí, službě vlasti až po zcela konkrétní službu bližnímu v rodině, zaměstnání, oddíle, škole aj.

„Povinnost vůči sobě samému“ je chápána jako celoživotní úkol člověka rozvíjet se v oblasti tělesné, duševní a duchovní. Skaut má zodpovědnost za vlastní rozvoj svých schopností, znalostí, ale zejména svých morálních hodnot.²⁰⁰

2.2.1.2 Skautský zákon a slib

Formulace skautského zákona a slibu:

- 1) *„Skaut je pravdomluvný*
- 2) *Skaut je věrný a oddaný*
- 3) *Skaut je prospěšný a pomáhá jiným*
- 4) *Skaut je přítelem všech lidí dobré vůle a bratrem každého skauta*
- 5) *Skaut je zdvořilý*
- 6) *Skaut je ochráncem přírody a cenných výtvorů lidských*
- 7) *Skaut je poslušný rodičů, představených a vůdců*
- 8) *Skaut je veselý myslí*
- 9) *Skaut je hospodárný*
- 10) *Skaut je čistý v myšlenkách, slovech i skutcích*“²⁰¹

„Slibuji na svou čest, jak dovedu nejlépe: sloužit nejvyšší Pravdě a Lásce věrně v každé době, plnit povinnosti vlastní a zachovávat zákony skautské, duši i tělem být připraven pomáhat vlasti a bližnímu.

²⁰⁰ Srov. NAGY, L., *250 miliónů skautů*, s. 120.

²⁰¹ Stanovy Junáka [online]. [cit. 14. .2. 2011]. Dostupné na: <<http://krizovatka.skaut.cz/organizace/dokumenty/spisovna/detail-105/>>.

Skaut může ukončit slib dodatkem: K tomu mi pomáhej Bůh. ²⁰²

Pro srovnání uvedme znění slibu od Baden-Powella:

„Slibuji na svoji čest, že se vynasnažím ze všech sil plnit povinnosti vůči Bohu, královně, pomáhat jiným lidem v každé době, dodržovat skautský zákon.“ ²⁰³

2.2.1.3 Vzájemná souvislost zákona a slibu.

Na výše jmenované podstatné aspekty skautského hnutí je nutné nahlížet jako na hierarchicky uspořádaný systém. Teprve všechny tři pilíře skautingu tvoří jeho celistvou identitu. Skautský slib poskytuje zákonu základ, jenž představuje prevenci proti ideologickému dodržování pouhé litery. Skautský slib, odkazující k nejvyšší Pravdě a Lásce, jasně zdůrazňuje, že zákon stojí pod vládou této absolutní skutečnosti. Žádaná proměna života pomocí skautského zákona se má realizovat ne na základě automatického dodržování normy, nýbrž díky vyspělému svědomí, které předpokládá zvnitřnění vnějších regulí. Konkrétní aplikace normativy vyžaduje pečlivý dialog s vlastním svědomím, s osobním poznáním a dialog s lidmi, kteří nás obklopují.

Na druhou stranu platí, že zákon a heslo dávají slibu svoji konkrétní materii pro aplikaci, bez níž by mohl samotný slib nabýt podoby pouhých vznešených myšlenek a ideálů. Skautský zákon si nárokuje univerzalitu, jež pokrývá všechny důležité oblasti lidského života. Skautské heslo vyzívá k bdělosti, k postoji, jenž je přítomen ve všech účinných spirituálních cestách. ²⁰⁴

2.2.2 Podstatné prvky skautské výchovné metody

Nyní budeme hledat odpověď na otázku, co vytváří specifické rysy skautské výchovy, jaké momenty vymezují skauting vůči jiným výchovným hnutím. Skautská výchovná metoda stojí na těchto pilířích: 1) učení pomocí her a činností, 2) družinový systém, 3) táboření a pobyt v přírodě, 4) zákon a slib, 5) důraz na sebevýchovu, 6)

²⁰² Stanovy Junáka [online]. [cit. 14. .2. 2011]. Dostupné na: <http://krizovatka.skaut.cz/organizace/dokumenty/spisovna/detail-105/>.

²⁰³ BADEN-POWELL, R., *Skauting pro chlapce*, s. 130.

²⁰⁴ Srov. ZAJÍC, J., *Myšlenkové základy skautingu*, s. 23.

symbolický rámec, 7) podpora dospělými.²⁰⁵ Nyní se blíže podívejme na jednotlivé podstatné charakteristiky skautského hnutí.

2.2.2.1 Učení pomocí her a praktických činností.

Hru můžeme vnímat také jako způsob tréninku a učení, způsob pochopení světa. Hra utvrzuje charakter člověka, poukazuje na jeho chuť k životu a zároveň ji probouzí. Ve hře dítě rozvíjí svoji iniciativu a současně v podobě pravidel přijímá nezbytnou kázeň. Hru můžeme hodnotit jako vynikající průpravu na život dospělého jedince, který již má plně nést zodpovědnost za své jednání. Nesmírně důležité je nabídnout jedinci hry, které odpovídají jeho vývojové fázi nesoucí specifické potřeby a touhy²⁰⁶.

Pro skautský a roverský věk (13 - 17 let) představují velkou atraktivitu především hry sociální a zážitkové. V těchto kategoriích her nacházíme hlubší smysl především v následujících oblastech: působení na emocionální a psychickou sféru člověka, obohacení o prožitky a nové zkušenosti, zvyšování sebedůvěry a sebehodnocení, radost z vlastní existence a vědomé prožívání vlastní tělesnosti, budování důvěry, ohleduplnosti a zodpovědnosti vůči druhým lidem, rozvoj psychomotoriky a zvyšování tělesné kondice.²⁰⁷

Zásada uplatňovaná ve skautské výchovné metodě „Learning by doing“ („Učím se tím, že to dělám“) poskytuje dítěti příležitost k získání praktických, konkrétní zkušeností. Nejedná se však pouze o rozmanité manuální a pohybové aktivity, ale například dítě si také na základě této zásady osvojuje význam z počátku abstraktního pojmu zodpovědnost tím, že jsou mu v rozumné míře ukládány úkoly v rámci družinového kolektivu.²⁰⁸

2.2.2.2 Družinový systém

Skautská družina představuje základní buňku skautského hnutí. Tato společenská jednotka se těší velkého stupně samosprávy pod vedením představeného,

²⁰⁵ Srov. např. VOŇAVKOVÁ, V., *Tichou poštou*, s. 14.

²⁰⁶ Srov. NAGY, L., *250 miliónů skautů*, s. 118-119.

²⁰⁷ Srov. NEUMAN, J., *Dobrodružné hry a cvičení v přírodě*, s. 19-20.

²⁰⁸ Srov. VOŇAVKOVÁ, V., *Tichou poštou*, s. 17.

družinového rádce, který je přibližně ve stejném věku jako členové základní výchovné jednotky. Malý kolektiv, který nazýváme družinou je místem pro rozvoj spolupráce, vůdčích schopností a odpovědnosti za druhé.²⁰⁹ László Nagy hovoří o oddílu takto:

„Dobrý oddíl není místem pro rivalitu a pro dravé soupeření... Je to naopak skupina, v níž se překonávají potíže a problémy společně a kde skupina mladých dospělých není policisty nebo strážci pořádku disciplíny, ale staršími bratry, kteří vzhledem ke svým zkušenostem a větší zralosti dodávají oddílu pocit bezpečí a jsou něco jako mistři v akrobacii na visuté hrazdě, kteří pro své odvážné začátečníky rozprostírají záchrannou síť“.²¹⁰

Více družin vytváří oddíl, který je po personální stránce konstituován členy družin, rádci družin a dospělými vedoucími. Rádcové, neboli zástupci jednotlivých družin společně s dospělým vůdcem oddílu tvoří plnohodnotnou a hlavní součást oddílové rady, která zajišťuje chod a organizaci celého oddílu. Rádcové tak nejsou pouhými vykonavateli svěřených úkolů ze strany vůdce. Vůdce především naslouchá nápadům a problémům rádců, v maximální míře zapojuje rádce do plánování programů a řešení vyvstalých komplikací. Vůdce dále zejména podporuje chod jednotlivých družin.²¹¹

Družinový systém podporuje a rozvíjí u jednotlivých členů a jejich rádců samostatnost, zodpovědnost, spolupráci, vzájemnou komunikaci, ochotu hledat kompromis, vztah k oddílu a ke skautingu.²¹²

2.2.2.3 Táboření a pobyt v přírodě

Pobyty v přírodě a pořádání stanových táborů je neodmyslitelnou součástí skautské výchovné metody. Příroda představuje privilegované místo pro získávání prožitků dobrodružství, místo pro budování a udržování zdraví, je místem, kde jsou děti a mládež konfrontováni se skutečností vyčerpání, hladu, žízně, fyzické námahy a nepohodlí.

Dlouhodobý pobyt v přírodě v podobě stanových táborů vede spontánní cestou členy skautského hnutí k citlivosti vůči ekologickým otázkám. Běžný táborový život

²⁰⁹ Srov. KUPKA, O., *Družinový systém ve skautských oddílech*, s. 8.

²¹⁰ Srov. NAGY, L., *250 miliónů skautů*, s. 119-120.

²¹¹ Srov. KUPKA, O., *Družinový systém ve skautských oddílech*, s. 9-10.

²¹² Srov. tamtéž, s. 11.

denně děti a mládež učí, jaké bohatství skýtá příroda, co vše z ní mohou čerpat. Ocenění bohatství přírody, primárně jakožto životodárného zdroje pro člověka, zpětně vede k úctě a šetrnému postoji vůči životnímu prostředí.²¹³ Příroda má na skauta působit v tomto logickém sousledu: „...akceptování přírody, poznávání přírody, obdiv přírody, poučení z přírody a přírodou, uznání přírodních zákonů, ochrana přírody, plný soulad a souznění s přírodou.“²¹⁴

2.2.2.4 Zákon a slib

Skautský zákon předkládá zásady, které vytváří konstitutivní kritéria jednání každého člena skautského hnutí. Na prvním místě stojí „povinnost vůči Bohu“. „Tato povinnost není svázána se žádnou kulturou nebo filozofií a vztahuje se rovnocenně ke všem výrazům duchovního rozměru člověka, jeho pojmu života a jeho potřebě absolutního a vyššího myšlení.“²¹⁵ Skautský zákon také obsahuje sociální princip: „povinnost vůči bližnímu“. Tato závaznost vybízí členy hnutí k rozmanitým skutkům služby vůči potřebným. Třetí princip: „povinnost vůči sobě“ zavazuje k plné zodpovědnosti za svůj vlastní život, k plné realizaci osobního potencialu. Slib představuje dobrovolné přijetí těchto závazků. Z pedagogického hlediska můžeme na slib nahlížet jako na výchovný prostředek, jenž dítě vede k plnění závazků a úctě k danému slovu.²¹⁶ Zákon a slib je pro každého člena pobídkou, aby dal do souladu svůj charakter s touto základní normou skautského hnutí. Všechny pestré aktivity v rámci bohaté skautské praxe jsou prostředky k realizaci tohoto všem společného cíle. Zákon a slib nemají být prázdnou literou určenou pouze k mechanickému zapamatování. O zákonu a slibu je potřeba přemýšlet, porovnávat jejich požadavky s aktuální podobou vlastního života a případně trpělivě ve světle těchto bezpečných ukazatelů vyrovnávat svojí životní cestu.²¹⁷

²¹³ Srov. NAGY, L., *250 miliónů skautů*, s. 120.

²¹⁴ Srov. RUSEK, L., *Úvahy o skautingu, skautování a skautství*, s. 27.

²¹⁵ NAGY, L., *250 miliónů skautů*, s. 121.

²¹⁶ Srov. tamtéž, s. 121.

²¹⁷ Srov. VAŇKOVÁ, *Zákon a slib*, In: *Skautský seminář o výchově mládeže a formaci vůdců*, s. 112-113.

2.2.2.5 Důraz na sebevýchovu a sebevzdělávání

Sebevýchova a sebevzdělávání jsou nedílnou součástí metodického konceptu skautské pedagogiky. Tento rozměr jsme již viděli při prezentaci „rojí povinnosti“. K tomu, aby dítě bylo motivováno k vůli pracovat na úrovni osobního rozvoje, skauting nabízí propracované systémy „stezek“, postupně dosažitelných cílů, odpovídajících vývojovému stupni a osobním zájmům jedince. Pestrost nabídky aktivit, ve kterých se může dítě realizovat a růst směrem k dokonalosti, usiluje pokrýt rozsáhlou variabilitu dětských zájmů a jejich nadání. „Skautská metoda sebevzdělávání je založena na touze dosáhnout uznání. To vystihuje všechny zkoušky a odznaky, které jsou jeho nedílnou součástí.“²¹⁸

2.2.3 Organizace dětí a mládeže ve skautském hnutí podle věku

Výchovný proces českého skautingu je organizován podle věkových skupin a do jisté míry také dle pohlaví. Jak jsme již výše letmo poznamenali, základní členění představuje třístupňový model. Nyní si blíže poukážeme na specifika uvnitř jednotlivých organizačních složek.

2.2.3.1 „Vlčata“ a „světlušky“

V případě této věkové skupiny se jedná o nejmladší členy skautského hnutí. Vlčácké smečky a roje světlušek sdružují chlapce a dívky ve věku od 6 do 11/12 let. Děti (vlčata i světlušky) jsou během tohoto období připravovány na vstup do skautského oddílu. Počáteční období, zpravidla délka jednoho roku, je zakončeno tzv. Nováčkovskou zkouškou. Kandidát pro její složení musí prokázat vědomosti a dovednosti z různých tématických okruhů. Např. chování v přírodě, znalost základního turistického značení, vědomosti o státních a skautských symbolech, získávání hygienických návyků, zásady zdravotního životního stylu aj. Důležitým výchovným aspektem tohoto období je hra, jež představuje nejlepší prostředek k tomu, aby dítě získalo co nejvíce požadovaných znalostí a dovedností. Po zdárném

²¹⁸ NAGY, L., *250 miliónů skautů*, s. 122.

složení nováčkovské zkoušky vlče nebo světluška skládá svůj první slib. Jako příklad uvádíme slib vlčat:

„Slibuji, že se vynasnažím: Být poslušným vlčetem smečky, se kterou budu hledat nejvyšší Pravdu a Lásku, že každý den vykonám dobrý skutek. (K tomu mi dopomáhej Bůh).“²¹⁹ Pro úplnost na tomto místě ještě doplníme heslo vlčat: „Naší snahou nejlepší buď čin“ a již zmíněný zákon vlčat: „Vlče se nikdy nepoddá samo sobě, vlče se vždy poddá starému vlku.“²²⁰

Po slavnostním slibu následuje v případě vlčat vykročení na stříbrnou a zlatou stopu, tj. další stupně, na kterých si dítě osvojuje nové poznatky a dovednosti z oblasti osobního, občanského a skautského života. Základní příručka pro pokročilý věk vlčat obsahuje osm tématických okruhů: idea vlčat, občanství, životní prostředí, zdraví, skautské znalosti, skautské dovednosti, kultura a sport, vodácké doplňky. Během plnění podmínek stříbrné a zlaté stopy může dítě plnit podmínky vlčků-odznaků, které mají různá zaměření: výtvarná činnost, sport, znalost přírody, zdravotní péče aj.²²¹

2.2.3.2 Skauti a skautky

V jedenácti letech dítě opouští věk vlčete nebo světlušky a vstupuje na skautskou stezku. Analogicky, jako v případě předchozího období, i zde mladý člověk prochází jednotlivými stupni zdatnosti. Po složení nováčkovské zkoušky může být člen podle uvážení vůdce připuštěn ke složení skautského slibu. Nutnou podmínkou ke vstupu do skautského hnutí, který je deklarován právě osobním slibem, nejsou ani tak specifické vědomosti a dovednosti z rozmanitých tématických okruhů, jako spíše kvalitní obeznámení se základními principy skautingu. Skautský slib má být vědomé a dobrovolné rozhodnutí se pro život podle závazků, které jsou ve slibu formulovány. Odtud je patrné, že věk pro složení slibu může kolísat podle vospělosti kandidáta.

I přesto, že v současnosti je mezi skauty užívaná nová *stezka*, v nemalé míře se ještě můžeme setkat se starším metodickým konceptem. V případě tohoto modelu, po

²¹⁹ KRÍŽ, J., *Vlče Nováček*, s. 14.

²²⁰ Tamtéž, s. 10-11.

²²¹ Srov. KRÍŽ, J., *Zlatou a stříbrnou stopou*, s. 6.

složení skautského slibu, skaut postupně absolvuje první a druhý stupeň zdatnosti, kdy nabývá stále nových poznatků a dovedností. Příručka skautskou stezkou pro oba stupně nabízí skautům a skautkám rozmanitá témata k osobnímu sebevzdělávání: skautská idea, sebevýchova a služba, občanství, kultura, skautské dovednosti a znalosti, zdraví, sport. Během dosahování stupňů zdatnosti musí člen prokazovat znalosti a dovednosti z mnoha oborů. Jako vnější vyjádření dosažených osobních kvalit v daném oboru je mu přidělena tzv. *odborka* – nášivka s motivem konkrétní tématické oblasti skautské praxe. V rozmanité nabídce *odborek* snadno každý nalezne oblast pro seberealizaci. Mladý člověk může například vyniknout v tábornické praxi, v uměleckých oborech (divadelník, muzikant, literát), v rukodělných činnostech nebo sportovních aktivitách atd.²²²

2.2.3.3 Roveři a Rangers

Roverský věk je charakterizován jako věk adolescence (vývojové období mezi 15. a 20. rokem života). Specifická náplň trávení volného času u mladých mužů (roveři) a žen (rangers), kteří jsou organizováni v tzv. kmenech, vychází z rozmanitých požadavků tohoto vývojového období. Touha mladého člověka po velkých a mimořádných výkonech je uspokojována pomocí atraktivních programů s nádechem mimořádných dobrodružství. Například roverské kmeny často organizují několikadenní putování po horách, výpravy do cizích zemí, pěstují fyzicky náročné a adrenalinové sporty jako je horolezectví, sjíždění divoké řeky, paragliding aj. K roverskému věku (vždy máme na mysli také dívky) patří vytváření základních postojů ke světu, ke společnosti, k sobě samému i k duchovnímu rozměru života. Na mladého člověka nevyhnutelně doléhají věčné otázky lidstva o smyslu života, o jeho původu a budoucnosti, o vztazích, o lásce a přátelství, o utrpení aj. Vůči těmto podnětům se může člověk otočit zády a zaměřit se pouze na konzumní způsob života. Skautský slib však velí postavit se tíživým a transcendentním otázkám čelem a právě roverský kmen představuje vhodné prostředí plné důvěry, kde může docházet k obohacujícím inspiracím při společném hledání odpovědí v duchu dialogu a vzájemného respektu. Rovering též kontinuálně v návaznosti na předchozí fáze skautské výchovy rozvíjí rozměr sebevýchovy, stále důkladnějšího sebepoznávání

²²² Srov. ČESÁK, P., (a kol.). *Odborné zkoušky skautek a skautů*, s.

a uvědomělého sebeurčení. V čele kmene již však nestojí žádný vůdce, který by udával směr na skautské stezce. Rover a rangers tak má kráčet v duchu hesla Baden-Powella „*Sám říd' svůj člun*“.²²³

Roverské heslo „sloužím“ představuje základní inspiraci při utváření konkrétní programové náplně roverských kmenů. Heslo služby se má uplatňovat v několika rovinách. *Služba sobě samému* zahrnuje systematicky rozvoj v oblasti tělesné, duševní a duchovní. *Služba oddílu a celému skautskému hnutí* je tím nejdokonalejším projevem díky za čas dětství prožitý ve skautské družině. *Služba bližním* ukládá roverům a rangers povinnost věnovat svůj čas a schopnosti nemocným, starým a různým způsobem postiženým občanům. *Služba přírodě* zavazuje k šetrnému zacházení s životním prostředím. *Služba širším sociálním skupinám* má především rozvíjet občanskou zodpovědnost k dění uvnitř vlastního národa. *Služba vyššímu řádu* zaměřuje rovery a rangers k otázkám a hodnotám, jež překračují pomíjivý život ohraničený časem zrození a umírání.²²⁴

O významu služby pro utváření kvality osobního života Baden-Powell říká: „Jakmile se rozhodnete pomáhat jiným, dostanete se o příčku výš na žebříku, který vede k opravdovému úspěchu – to jest ke štěstí“.²²⁵

2.3 Duchovní rozměr skautské výchovy

V této kapitole se zaměříme na pojetí duchovního života ve skautingu. V samotném počátku tohoto oddílu si budeme muset blížeji určit význam pojmu „duchovní“, tak jak je prezentován v prostředí skautské výchovy. V dalších krocích si představíme podobu konkrétních činností na poli duchovní/náboženské výchovy ve skautském hnutí u nás. Do této části také řadíme exkurz o vývoji a současné podobě katolického skautingu.

²²³ Srov. BŘICHÁČEK, V., *Moji milí...*, s. 63-65.

²²⁴ Srov. BŘICHÁČEK, V., *Moji milí...*, s. 69-73.

²²⁵ BADEN-POWELL, R., *Vlče, skaut, rover*, s. 195.

2.3.1 Pojetí duchovní výchovy ve skautingu

V této části se nejdříve zaměříme na problematiku pojmu duchovní, který může zaznívat v různých konotacích. Následně se budeme zabývat pojetím duchovního života podle Jiřího Zajíce, vedoucího odboru duchovní výchovy v Junáku.

2.3.1.1 Různorodost pojetí pojmu duchovní život a duchovní výchova

Výraz *duchovní život* nás zcela spontánně přivádí do kontextu určité náboženské tradice. V křesťanské tradici stojící na nadpřirozené víře ve zjevení, podle Písma svatého duchovním člověkem je ten, kdo je důvěrně spojen s Pneumatem. Nejjednodušší definice duchovního života se dá vyjádřit formulací „život v Duchu“²²⁶. Jak dále uvidíme, duchovní formace člověka v prostředí skautské výchovy není vázána, vyjma homogenních oddílů, na křesťanskou víru. Pro obecnější zachycení toho, co ve skautingu nazýváme duchovní výchovou, nám může pomoci ozřejnění významu náboženské pedagogiky v užší a širším slova smyslu.²²⁷

Náboženská pedagogika nabývá různých významů, a to díky rozlišování náboženství na „náboženství v užším slova smyslu“ a „náboženství v širším slova smyslu“. V případě prvním pracujeme s obsahy konkrétních náboženství a jejich interpretacemi lidského života. V kontextu „náboženství v širším slova“ jsou předmětem zájmu podstatné pralidské jevy jako např. důvěra, vděčnost, odpuštění, radost, štěstí, schopnost pomoci, umění se setkávat a tušení hlubokých dimenzí člověka, přičemž tyto schopnosti člověka zřetelně poukazují na možnost přesažení sebe sama a otevřenosti vůči transcendentnu. Náboženství v širším i v užším slova smyslu jsou společně úzce provázány a z hlediska náboženské výchovy je rozvoj

²²⁶ Srov. ALTRICHTER, M., *Příručka spirituální teologie*, s. 15.

²²⁷ Na tomto místě vidíme užívání termínů „duchovní“, „náboženský“ pro jednu a týž skutečnost. Označení *duchovní*, *duchovní život*, *duchovnost* stojí jako český ekvivalent pojmu „spiritualita“. Toto označení se dostává v posledních desetiletích do religionistické terminologie. Děje se tak díky významovému posunu od slov *náboženství*, *religiozita* k právě velice frekventovanému pojmu *spiritualita*, jež vykazuje oproti náboženství pozitivní konotaci. Rozumí se jí spíše niterný aspekt religiozity zahrnující např. modlitbu, meditaci, v opozici vůči vnějšímu projevu a instituci s již vyprázdněnou tradicí. (Srov. ŘÍČAN, P., *Psychologie náboženství*, str. 43.)

základních lidských sil nutným předpokladem následné formace v rámci specifického obsahu konkrétního náboženství.²²⁸

2.3.1.2 Pojetí duchovního života v prostředí skautské výchovy podle Jiřího Zajíce.

Základním východiskem pro následující část nám bude v současné době téma aktuální příručka „*Kdo jsem*“, která je určena jako metodický materiál pro duchovní výchovu v JUNÁKU. Jejím autorem je vedoucí odboru duchovní výchovy Jiří Zajíc.

Do duchovní dimenze života vstupuje člověk překročením omezenosti svého bytí. Jedná se o vykročení ze svého „já“ k někomu druhému k „ty“. Tím druhým může být člověk jako jednotlivec, společenství lidí, jiný tvor, příroda ve svém celku, nejhlubší tajemství všeho existujícího - Bůh.²²⁹

Duchovní život se týká každého člověka. Ve své nejzákladnější podobě je duchovní život rozvojem dispozice ke svobodnému životu, kdy svobodu chápeme jako rozhodnutí se pro dobro a jeho následné uskutečnění. Právě duchovním životem člověk rozvíjí schopnost správně se rozhodovat a nést za své rozhodnutí zodpovědnost. V praktickém ohledu jde tedy o výchovu svědomí a učení se vytvářet dobré vztahy, ve kterých poznané dobro nachází své uplatnění. Rozvoj duchovního života se tak stává výchovou ve „škole Pravdy a Lásky“.²³⁰ Duchovní život může souhrnně ve svém nejzákladnějším rozměru definovat jako „*výchovu svobody k Pravdě a Lásce*“.²³¹

Skauting, i přesto že jeho vznik je spjat s křesťanstvím, neukládá svým členům konkrétní duchovní cestu. Rozhodující kritérium toho, zdali konkrétní spiritualita je ve shodě se skautskou ideou, představuje úsilí o rozvoj individuálního citlivého svědomí a vytváření kvalitních mezilidských vztahů.²³²

Na základě výše popsaného pojetí duchovního života je evidentní úzká propojenost s morální oblastí lidského života. Zajíc tuto úzkou provázanost podpírá svojí tezí:

²²⁸ Srov. MUCHOVÁ, L., *Úvod do náboženské pedagogiky*, s. 23-24.

²²⁹ Srov. ZAJÍC, J., *Kdo jsem?*, s. 6.

²³⁰ Srov. tamtéž, s. 7-8.

²³¹ Srov. tamtéž, s. 18.

²³² Srov. tamtéž, s. 8.

„Mravní jednání je své podstatě (prakticky nejpodstatnější) součástí duchovního života – ovšem za předpokladu, že je řízeno živým svědomím, které je skutečně schopné vést dialog se samou Pravdou.“²³³

2.3.2 Přehled základního metodického materiálu pro duchovní výchovu ve skautingu.

V této části si představíme konkrétní metodické a pracovní publikace, které nabízí skautské výchovné prostředí pro duchovní rozvoj svých členů.

Metodický materiál pro rozvoj duchovního života můžeme rozdělit do dvou základních kategorií podle cílové skupiny, pro kterou je materiál určený. V rámci prostředí skautské výchovy rozlišujeme družiny/oddíly na indiferentní a na družiny a oddíly se zdůrazněnou náboženskou výchovou, v nichž duchovní život převládající většiny členů má formu nějakého u nás uznaného náboženství.

Pro ozřejmění vztahu mezi pojetím duchovní výchovy, určené pro všechny členy hnutí, a konkrétní náboženské výchovy si uveďme vyjádření Jiřího Navrátila.

Do duchovní výchovy, jakožto podstatné složky formace mladého člověka ve skautingu, se promítá několik dílčích aspektů. Prvně to jsou osobnostní předpoklady, s nimiž děti do oddílu přicházejí. Dále mravní principy skautingu, prezentované v myšlenkách zakladatelů, v ústavě a stanovách skautského hnutí, představují naprostý základ, na kterém se veškerá duchovní formace odehrává. Z tohoto pevného základu vychází vlastní duchovní výchova, která své určující podněty čerpá především ze skautského zákona a slibu. Takovéto pojetí duchovní výchovy je prozatím prosto konkrétní náboženské orientace. Náboženská výchova, myšlena křesťanská, představuje následný stupeň stojící na pevně vybudovaném základu. Přitom je však nutné pamatovat na podstatnou podmínku: „*Ač je tato výchova vyšší formou...není skautské duchovní výchově hierarchicky nadřazena.*“²³⁴ Tato zásada pro realizaci duchovní výchovy ve skautském slova smyslu a výchovy náboženské vychází ze samotné povahy nadpřirozené víry, která je prvořadě milostí.²³⁵

²³³ ZAJÍC, J., *Nikdy nekončící dobrodružství*, s. 28.

²³⁴ NAVRÁTIL, Z., *Skautská spiritulita*, s. 26-27.

²³⁵ Srov. tamtéž, s. 27.

2.3.2.1 Materiály určené pro družiny/oddíly s rozšířenou náboženskou výchovou.

Na tomto místě si představíme dva ucelené systémy určené pro náboženskou výchovu v oddílech s rozšířenou náboženskou výchovou. Bude se jednat o vybrané části ze systému „Odborných zkoušek skautů a skautek“ a o systém „Liliového kříže“.

Vybrané části ze systému „Odborných zkoušek skautů a skautek“

V rámci systému odborné zkoušky skautů a skautek mají členové skautského hnutí možnost během svého pobytu v oddíle nabývat stále nových dovedností a vědomostí. Proto, abychom se mohli alespoň rámcově seznámit se základními principy fungování tohoto systému, musíme si ozřejmit tři základní pojmy, které *Odborné zkoušky* užívají.

Odbornost – jí se rozumí jeden druh lidské činnosti. Má svůj název, stupně a podmínky pro splnění. Většina z odborností má svůj vlastní odznak, který skaut po splnění podmínek nosí na svém kroji.

Odborka – představuje soubor odborností, které jsou si svým zaměřením blízké. Její podmínky jsou rovnoměrně složeny z podmínek odborností, které do dané odborky patří. Odborky mají také svůj odznak.

Odznak – nášivka se nosí na pravém rukávu skautské košile. Barevné rozlišení lemu nášivky informuje o dosaženém stupni dané odborky: I. stupeň - bělošedý lem. II. stupeň - žlutý lem. III. stupeň - červený lem pro pozemní skauty a tmavomodrý lem pro vodní skauty. Odbornosti jsou v jednom provedení s jedním lemem.²³⁶

Nyní se zaměříme na stručnou charakteristiku odborností s náboženskými nebo duchovními tématy²³⁷.

Monotematická odborka námi sledovaného oboru se nazývá **Duchovní život** a obsahuje tyto odbornosti: Hledání pravdy, Misie, Křesťanské tradice a bohoslužby. Další nábožensky zaměřené odbornosti obsažené v jiných Odborkách jsou: Diakonie

²³⁶ Srov. ČESÁK, P., (a kol.). *Odborné zkoušky skautek a skautů*, s. 6.

²³⁷ Většina těchto odborek je koncipována tak, aby je mohli plnit i členové nevěřící. My se však zaměříme na podmínky určené pro jedince z oddílů s rozšířenou náboženskou výchovou.

(odborka Služba bližním), Církevní hudba a zpěv (odborka Muzikant), Církevní historie (odborka Historik), Znalost Bible (odborka Literát).

V odbornosti „**Hledání pravdy**“ je na kandidáta kladen nárok, aby se zajímal o dění na poli vědeckého poznání dle svého výběru, a to např. formou studia odborných článků a pravidelným odběrem specializovaných publikací. Jedinec má také prokázat schopnost získané informace prezentovat. Kandidát si má též osvojit základní vědomosti o světových náboženstvích. Taky má být schopný na své úrovni obhájit svůj vlastní názor na Boha, svět i člověka. Uchazeč této odbornosti by měl být obeznámen s vědeckým výkladem o vzniku světa a původu člověka a dokázat ho porovnat se svým přesvědčením.²³⁸

Odbornost „**Křesťanská tradice a bohoslužba**“ má uchazeče seznámit především se základy liturgického slavení církve, jež v sobě zahrnuje znalost užívaných symbolů, významů některých aklamací při bohoslužbě, průběh liturgického roku. Tato odbornost také klade nárok na vykonávání konkrétní služby při liturgii. Kandidát dokáže vysvětlit a svá tvrzení dokázat biblickými odkazy mezi Ježíšovým působením a Jeho pokračováním v církvi, a to s ohledem na různost vnímání jiných denominačních tradicích. Kandidát se také orientuje na poli křesťanského umění.²³⁹

Odbornost „**Misie**“ si klade za cíl připravit jedince, aby byl schopný být svědkem víry slovem i příkladem vlastního života. Tato schopnost v sobě zahrnuje znalosti z oblasti věrouky, církevních dějin a také z oblasti křesťanské morálky. Na kandidáta je kladen úkol, aby se podílel na přípravě a realizaci katecheze pro mladší členy hnutí. Uchazeč se má také aktivně podílet na misijně zaměřených akcích.²⁴⁰

Odbornost „**Diakonie**“ vede uchazeče k angažování se ve prospěch potřebných rozmanitými projevy služby. Kandidát se má seznámit s životopisy velikánů na poli charitativního díla, např. Matky Terezy z Kalkaty, Albertem Schweitzerem aj. Má také prokázat znalost základních charitativních organizací (Charita, ADRA, Diakonie, Armáda Spásy aj.) a s některou z nich navázat spolupráci. Jedinec je také vybídnut, aby pravidelně přispíval na charitativní projekty z vlastních úspor.²⁴¹

²³⁸ Srov. ČESÁK, P., (a kol.). *Odborné zkoušky skautek a skautů*, s. 110.

²³⁹ Srov. tamtéž, s.113-114.

²⁴⁰ Srov. tamtéž, s.111-112.

²⁴¹ Srov. tamtéž, s. 49-50.

V rámci odborností „**Církevní zpěv a hudba**“ má kandidát prokázat vědomosti, ale především praktickou dovednost v reprodukci církevní/křesťanské hudby jak v oboru křesťanských rytmických písní, tak i v oblasti klasické tvorby. Tato odbornost také žádá dovednost hry na hudební nástroj.²⁴²

Odbornost „**Církevní historie**“ si klade za cíl uchazeče seznámit se základními obdobími dějin církve ve světě i u nás a také s její současnou podobou, taktéž ve světovém i v tuzemském měřítku. Podmínky této odbornosti zahrnují tyto kapitoly z církevních dějin: antická církev v době pronásledování, svoboda církve v období vlády Konstantina Velikého, období stěhování národu, církev ve středověku, reformace, misijní expanze církve. V rámci této odbornosti je kladen důraz na znalosti z oblasti ekumenismu.²⁴³

Odbornost „**Znalost Bible**“ klade značné nároky na znalosti z oboru biblické vědy (např. členění Bible, otázka inspirace, literární druhy a práce s nimi při interpretaci textu, užívání komentářů, přístup k Písmu svatému po II. vatikánském koncilu aj.). Krom znalostí je kladen důraz na pravidelnou soukromou četbu Písma svatého.²⁴⁴

Systém Liliového kříže

Cílem systému „**Liliového kříže**“ je prohlubovat vztah k Bohu, k bližním a k sobě samému podle křesťanských zásad. Ve srovnání se systémem odborek, které si kladou za cíl prověřování z nabytých vědomostí a dovedností, hlavním posláním Liliového kříže je upevňování postoje křesťanského způsobu života na základě důvěrného a přátelského doprovázení ze strany vůdce.

Koncepce Liliového kříže je rozdělena do tří základních stupňů: **1. stupeň** „Žlutý“ je určen pro děti, které ještě nepřistoupily k prvnímu svatému přijímání. **2. stupeň** „Modrý“ se orientuje na děti, které již přistupují ke svatému přijímání a ke svátosti smíření. **3. stupeň** „Červený“ zahrnuje mládež, která přistoupila ke svátosti

²⁴² Srov. ČESÁK, P., (a kol.). *Odborné zkoušky skautek a skautů*, s. 77.

²⁴³ Srov. tamtéž, s. 106.

²⁴⁴ Srov. tamtéž, s. 71-72.

biřmování. Nyní se podrobněji zaměříme na úkoly vzhledem ke zralosti víry ve výše uvedených etapách.²⁴⁵

1. stupeň Liliového kříže

Modlitba - dítě je vedeno k prohlubování vztahu k Bohu především prostřednictvím pravidelné ranní a večerní modlitby, ve které zakouší Boha jako laskavého Otce, jemuž směruje své chvály, dík a prosby, a před kterým zpytuje své svědomí. Modlitba má být prožívána v soukromí, ale také ve společenství. Modlitba je ohraničena znamením kříže a doprovází ji odpovídající chování a postoj.

Vztahy – dítě je v rámci své vrstevnické party v oddíle vedeno ke kvalitnímu prožívání vztahů, jež zahrnuje nesobecké chování, ochotu odpouštět, pomoci potřebným být iniciativní.

Růst víry – privilegovaným místem tohoto aspektu je rodina, kde dítě přijímá pozitivní vzory. Dítě si má též vytvářet návyk ke čtení věku odpovídající náboženské literatury (dětská Bible, životopisy svatých...). Účastní se bohoslužeb a školní výuky náboženství.

Výchova ke smyslu pro pořádek – dítě je vedeno k dochvilnosti, k plnění školních povinností, k pořádku v osobních věcech. Také dbá na osobní hygienu.²⁴⁶

2. stupeň Liliového kříže

Prožívání eucharistie – jako svátosti a zpřítomnění Kristovy oběti a společenství u stolu. Zároveň se učí prožívat jeho trvalou přítomnost ve svatostánku. Postupně proniká do tajemství liturgického dění, s čímž souvisí osvojování a chápání gest při liturgii a vnímání slavení během liturgického roku. Dítě je vedeno k uctivému, vážnému ale zároveň srdečnému prožívání eucharistického slavení.

²⁴⁵ Srov. KOPECKÝ, J., BIŇOVEC, T., *Liliový kříž –výklad*, s. 1.

²⁴⁶ Srov. tamtéž, s. 1-2.

Svědění – dítě vedeme k úsilí o čisté srdce. Pravidelné svátosti smíření, nejlépe jednou za měsíc, předchází pravdivé zpytování svědomí, lítost a předsevzetí ke konání dobra a stálého růstu v lásce k Bohu a bližnímu. Dítě má pomocí vlastního vzdělávání a duchovního vedení prohlubovat znalost Božího zákona a podle něj koriguje své svědomí. Nebojí se jít proti „proudu doby“.

Překonávání egoismu – dítě se má stále učit vycházet ze sebe ve prospěch druhých. Pomoc druhým má být motivována láskou k Bohu. Důležitým úkolem je hledat Boží vůli, které sleduje vlastní růst a prospěch druhých.

Rozvoj sebeovládání – tento aspekt je nutný pro rozvoj svobody jedince, který má být schopný dostát nároku poznaného dobra, často spojeného s nějakou obětí. Projevy lásky má nejprve realizovat mezi nejbližšími v rámci rodiny ale také v širším okruhu např. v oddíle, farnosti, obci.

Mariánská úcta – jedinec se učí vnímat Marii jako matku Kristovu, matku církve, matku věřících. Mariánskou úctou prohlubuje svůj vztah ke Kristu. Dítě si má osvojit modlitbu růžence a další mariánské modlitby. Dítě se má učit vnímat Marii jako velkou pomocnici v osobním životě.

Slavení neděle – dítě se učí vnímat neděli jako vyvrcholení celého týdne. Neděle je dnem společného slavení eucharistie, časem pro modlitbu, ale také pro mezilidské setkávání a časem pro odpočinek.²⁴⁷

3. stupeň Liliového kříže

Evangelizace – mladý člověk je v síle svátosti biřmování svědkem živé víry, a to jak slovem, tak i příkladem vlastního života.

Znalost a četba Bible – mladý člověk se věnuje studiu Písma svatého. Ví, že Bible je slovem Božím a zároveň slovem lidským a respektuje tyto roviny. Přistupuje k Písmu svatému jako k prostoru, kde se setkává s živým Pánem.

²⁴⁷ Srov. KOPECKÝ, J., BIŇOVEC, T., *Liliový kříž – výklad*, s. 2-5.

Růst ke zralosti víry – mladý skaut usiluje o zrání osobní víry, a to jak v oblasti intelektuální, studiem katechismu a církevních dokumentů, tak i v oblasti vztahové, a to především v rozvoji praxe modlitby. Též nezapomíná na praktické projevy lásky vůči potřebným.

Rozvoj života ve společenství církve – mladý člověk buduje vztahy s osobami ve společenství církve putující i vítězné. Poznává strukturu církve i její učení.

Výchova k celoživotnímu poslání – mladí skauti mají být vychovávaní k rozvoji typicky mužských a ženských specifík osobnosti. V tomto období má také zaznít otázka po jejich životním poslání (zasvěcený život, manželství).

Život ze svátosti církve – jedinec má objevovat tyto poklady a má se z nich učit čerpat bohatství Boží milosti pro šťastné prožívání svého života.

Bůh jako zdroj krásy a harmonie – mladý skaut má velký úkol - objevovat v sobě a naplňovat Boží obraz. Má usilovat o rozvoj kultury svého osobního života, ale také kultury celého stvoření.

Hledání Boží vůle – bůh má s celým světem a s každým člověkem svůj plán. Na mladém člověku je hledat Boží vůli, své osobní dobro, své poslání a životní zaměření. Mladý skaut se má také podílet na vývoji celosvětového dění a být otevřený a pozorný ke znamením doby.²⁴⁸

2.3.2.2 Realizace rozvoje duchovního života v indiferentních oddílech

V této části si ukážeme, jak je rozměr duchovní výchovy přítomen v nové koncepci skautské stezky. Toto pojetí duchovního života je určeno pro všechny členy hnutí bez ohledu na jejich konkrétní vyznání.

²⁴⁸ Srov. KOPECKÝ, J., BIŇOVEC, T., *Liliový kříž – výklad*, s. 6-8.

Obecná východiska a přehled klíčových kompetencí pro duchovní rozvoj jedince

Duchovní výchova napříč všemi úrovněmi skautské stezky vychází ze tří základních východisek a požadavků: 1) K duchovním životu je přizván každý člověk, neboť bez rozdílu jsme nositeli tří nutných dispozic k jeho naplňování: svobody, svědomí, schopnosti vstupovat do vztahů. 2) Člen bere vážně samotný duchovní život jako skutečný přesah lidského života, který je přítomen ve všech mezilidských vztazích a jednání. 3) Člen bere vážně všechny prověřené spirituální tradice²⁴⁹, žádnou z nich však pro konkrétního člena hnutí nepředpokládá ani nevnucuje.²⁵⁰

Požadovaný rozvoj duchovního života je vymezen klíčovými kompetencemi²⁵¹ zahrnující tyto oblasti: vztahy, mravní rozhodování, vděčnost a úcta vůči tajemství, dospělá zodpovědnost. Nyní si představíme přehled klíčových a z nich vycházejících dílčích kompetencí,²⁵² jež mají za cíl rozvoj duchovní dimenzi člověka.

1. Vytváří mezilidské vztahy jako odpověď na lásku.

Z ní vycházející dílčí kompetence: Je schopen vážit si sebe i ostatních. Je schopen vážit si vztahů a pokládat je za rozhodující náplň života. Umí důvěřovat sobě druhým, světu, lásce. Respektuje důležitost řádu v mezilidských vztazích. Chápe demokracii jako uspořádání společnosti založené na lásce a důvěře v lidi.

2. Opírá své mravní rozhodování o svědomí.

Z ní vycházející dílčí kompetence: Hledá, přijímá, chrání hodnoty důležité pro správný život. Je vnímavý a otevřený vůči druhým bytostem. Je schopný rozvíjet své mravní rozhodování na základě fungujícího svědomí. Je schopen podílet se na vytváření vlastního charakteru.

3. Rozvíjí a prohlubuje vlastní duchovní života

²⁴⁹ ZAJÍC nazývá *spiritualitou* různé cesty pro celoživotní výchovu svobody. Tyto spirituality nabývají různých podob: náboženské systémy, filosofie, určité praktické průpravy. Za společný jmenovatel různých spirituálních cest považuje hlubokou důvěru člověka ve skutečnost, že smysl lidského života je určen, pokud ho však člověk postaví pod vládu pravdy a lásky. (Srov. ZAJÍC, J., *Kdo jsem*, s. 8.)

²⁵⁰ Srov. ZAJÍC, J., *Kdo jsem*, s. 20.

²⁵¹ Výchovná činnost na základě klíčových kompetencí vychází z konceptu rámcově vzdělávacího programu, který si právě klade za cíl klíčové kompetence rozvíjet. Klíčovými kompetencemi se rozumí: „souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člověka ve společnosti.“ (Srov. Kolektiv autorů, *Interaktivní rozvoj klíčových kompetencí*, s. 13.)

²⁵² Formulace převzaty z publikace: ZAJÍC, J., *Kdo jsem*, s. 22-24.

Z ní vycházející dílčí kompetence: Má pozitivní přístup k životu a dokáže se z něj radovat. Rozumí kráse a symbolické řeči duchovního života. Naučí se hledat smysl života a vlastního poslání. Umí obnovovat vnitřní pokoj, pocit bezpečí a životního zakotvení.

4. Rozvíjí globální zodpovědnost

Z ní vycházející dílčí kompetence: Je spolehlivý, zodpovědný, statečný. Je schopen porozumět propojenosti dnešního světa. Má správný vztah k přírodě. Zajímá se o potřebné lidi na planetě a umí jim kompetentně pomáhat.

Konkrétní podoba stezky s ohledem na témata duchovního rozvoje.

Současná skautská stezka v JUNÁKU je rozdělena do čtyř úrovní. Tyto úrovně jsou inspirovány symbolickým rámcem čtyř živlů - Cesta země, Cesta vody, Cesta vzduchu, Cesta ohně. Jednotlivému dílu se má věnovat jeden rok skautské činnosti. Každý z dílů je rozvržen do šesti oblastí: „Co umím a znám“, „Můj domov“, „Kdo jsem“, „Svět okolo nás“, „Můj kamarád“, „Příroda okolo nás“. Každá z oblastí má 3-7 bodů, ale v celkovém součtu nepřekročí 27 bodů, jež tvoří základní kostru programu pro všechny věkové kategorie. „Vztahové oblasti“ jsou uspořádány pomocí dílčích kompetencí, které si skauti osvojují pomocí aktivit přiřazených v rámci jednotlivých kompetencí. Součástí stezky jsou také: nášivka, nálepky k legendě a postupu, znění slibu a zákona, výzvy, motivační karetní hra Sacculus. Stezka existuje ve dvou základních provedeních. V případě prvního provedení je stezka zakomponována do symbolického rámce fantasy příběhu, druhá verze tento symbolický rámec nemá.

Stezka jako celek obsahuje odkazy k přímému a nepřímému rozvíjení duchovního života. A to jak v charakteristice bodů, v doprovodných příbězích, tak i v přiřazených aktivitách. Omezíme se pouze na stručný exkurz, pro který si vybíráme „vztahovou oblast“, kde je aspekt duchovní výchovy nejmarkantnější, oblast *Kdo jsem*. Na sledovaný příklad budeme nahlížet z perspektivy všech čtyř úrovní, kdy v rámci každé úrovně se zaměříme na jeden dílčí bod oblasti (v případě poslední úrovně budeme duplikovat bod „Já a můj život“, čímž se nám káže růst požadavků). Vztahová oblast *Kdo jsem* obsahuje tři body: 1. Já a můj život. 2. Moje svědomí. 3. Osobní rozvoj.

Na první úrovni „Cesta země“ bod „**Já a můj život**“ si klade za cíl dopomoci dítěti k získání pozitivního vztahu ke světu, k objevení hodnoty svého života s jedinečným posláním. K uskutečnění tohoto poslání je potřebné mít radostné a vnímavé srdce, schopné naslouchat a vnímat krásu.

Tento bod obsahuje různé aktivity k naplnění těchto cílů, např. rozvoj schopnosti soustředěného vnímání. Schopnost vysvětlit bod skautského zákona, co znamená, že skaut je veselý myslí. Připravit na táboře stezku, která bude obsahovat přírodní pozoruhodnosti.²⁵³

Na druhé úrovni „Cesta vody“ bod „**Moje svědomí**“ vede skauta k odhodlání žít podle skautského slibu a zákona a k přesvědčení o správnosti takového života. Tento bod vede jedince ke statečnosti spolehlivosti, nabádá k poslouchání svého svědomí a k budování přátelských vztahů v oddíle i mimo něj.

K části „Moje svědomí“ jsou přiřazeny tyto aktivity, např. dlouhodobé zodpovědné plnění povinností, ve kterých má jedinec slabinu. Snažit se obstát v krizových situacích. Sestavit si žebříček alespoň deseti hodnot podle důležitosti v osobním životě.²⁵⁴

Na třetí úrovni „Cesta vzduchu“ bod „**Osobní rozvoj**“ vede skauta k zodpovědnému přístupu ke svému životu, jenž zahrnuje správné hospodaření s časem, rozvojem vědomostí a dovedností, nutnost sebeovládání. Tento bod vede jedince ke kritickému náhledu na svůj život a ke schopnosti poučit se z předchozích vlastních chyb, podněcuje člověka k přemýšlení o světě, ve kterém žije, a jeho porozumění.

Aktivity podporující tyto cíle jsou např. dokázat správně si rozvrhnout čas při náročném organizačním úkolu, např. v rámci táborového života. Návštěva kulturních akcí a následně o nich poreferovat ve svém oddíle. Zvolit si dobrovolně aktivity, při kterých jedinec musí překonat svoji trému.²⁵⁵

Na čtvrté úrovni „Cesta ohně“ bod „**Já a můj život**“ vede k uvědomělému optimistickému přístupu ke světu, učí důvěřovat svému jedinečnému životnímu poslání, které je ve svém základě vystavěno na Lásce, které skaut slíbil věrnost své

²⁵³ JUNÁK – NÁČELNICTVO. METODICKÁ SKUPINA PRO VÝCHOVNÝ PROGRAM. *Cesta země – 1. stupeň skautské stezky*, s. 26.

²⁵⁴ JUNÁK – NÁČELNICTVO. METODICKÁ SKUPINA PRO VÝCHOVNÝ PROGRAM. *Cesta vody – 2. stupeň skautské stezky*, s. 29.

²⁵⁵ JUNÁK – NÁČELNICTVO. METODICKÁ SKUPINA PRO VÝCHOVNÝ PROGRAM. Kolektiv autorů, *Cesta vzduchu – 3. stupeň skautské stezky*, s. 31.

služby v každé době. Tento bod rozvíjí schopnost rozumět lásce, čerpat z ní odvahu, pokoj, sílu a naději v životní poslání. K tomu je potřeba mít srdce schopné naslouchat, objevovat smysl věcí a událostí a vnímat krásu.

Bod „**Já a můj život**“ obsahuje opět pestré aktivity k dosažení těchto cílů, např. Hledat svého životní poslání v souvislosti s posouzením vhodnosti osobních předpokladů. Podělit se s osobou, k níž mám důvěru, se zkušeností s rozjímáním, vnitřním nasloucháním, meditací, modlitbou. Pokusit se o symbolické vyjádření abstraktních skutečností (lásky, pravdy, krásy aj.)²⁵⁶.

Uvedený příklad představuje pouze zlomek, a to navíc ve schématické podobě, rozmanitého systému celé stezky, odpovídající tak na požadavek všestrannosti skautské výchovy. Další četné inspirace pro realizaci duchovní výchovy můžeme najít v metodické příručce „Kdo jsem“, která nabízí další aktivity k rozvoji meditace, sebepoznání, poznávání hodnot a řešení konfliktu mezi nimi, aktivity k dramatizaci zákona a slibu. Na tomto místě na danou publikaci však již pouze odkazujeme.²⁵⁷

²⁵⁶ JUNÁK – NÁČELNICTVO. METODICKÁ SKUPINA PRO VÝCHOVNÝ PROGRAM. *Cesta ohně – 4. stupeň skautské stezky*, s. 27

²⁵⁷ Srov. ZAJÍC, J., *Kdo jsem*, s. 104-113.

3 Skautská výchova jako nástroj evangelizace

Cílem třetí kapitoly je prohloubení a syntéza předchozích poznatků, kdy necháme v souvislosti zaznít charakteristické rysy dílčích témat s cílem vyvodit možná východiska pro realizaci evangelizace v prostředí skautské výchovy. Tento nasmělý krok si v žádném případě nechce klást nárok na jediné možné správné pojetí vůči jiným koncepcím. Spíše je naší snahou poskytnout letmou orientaci a případnou inspiraci pro evangelizační činnosti v prostředí skautingu.

3.1 Činitelé procesu evangelizace ve skautingu

Evangelizace v prostředí skautské výchovy je určena zejména těmito specifickými elementy: skautskou výchovnou metodou, specifiky adresáta procesu evangelizace, specifiky hlasatele radostné zvěsti, aktuálními požadavky evangelizačního procesu a vlastnostmi identity víry. Tito činitelé vstupují do vzájemného vztahu, jsou navzájem ovlivňováni, nicméně je nutné dbát na stálou reflexi jejich autonomních nároků. V následujících částech se detailněji zaměříme na charakteristiky těchto obecných i specifických činitelů procesu evangelizace ve skautingu.

3.1.1 Základní prvky skautské výchovné metody

Na tomto místě si ve stručnosti připomeňme podstatné prvky skautské výchovné metody, Laszlo Nagy ve své publikaci *250 milionů skautů* vyjmenovává tyto základní rysy skautské výchovy:

1) **Hra** jakožto specifický způsob učení se v dětském věku, kdy dítě rozvíjí svoji iniciativu a v podobě pravidel přijímá nezbytnou kázeň. Hra je tak jedinečnou

průpravou do dospělého věku, který vyžaduje ochotu nést zodpovědnost za své jednání.

2) **Družinový systém**, přičemž družina pro dítě nebo mladistvého znamená místo, kde může získávat zkušenosti týmové spolupráce, soudružnosti, zažívat pocit uspokojení ze společně vykonané práce, učit se sdílet úspěch i zklamání.

3) **Táboření a pobyt v přírodě** jako privilegovaná činnost a místo pro získávání prožitků dobrodružství, prostředí pro budování a udržování zdraví. Vztah k přírodě, jenž je ve skautingu cíleně rozvíjen, u členů hnutí vytváří zodpovědný přístup k otázkám ekologie.

4) **Zákon a slib** jako konstitutivní kritéria jednání každého člena skautského hnutí. Symboly.

5) **Důraz na sebevýchovu a sebevzdělávání**, který je ve skautské praxi realizován propracovanými systémy „stezek“, tj. postupně dosažitelnými cíli, jež odpovídají vývojovému stupni a osobnímu zájmu jedince. Pestrost nabídky aktivit, ve kterých se může dítě realizovat a růst směrem k dokonalosti, usiluje pokrýt rozsáhlou variabilitu dětských zájmů a jejich nadání.²⁵⁸

3.1.2 Adresát evangelizace v prostředí skautské výchovy z hlediska vývojové psychologie

Skautské hnutí je určeno zvláště pro jedince ve vývojové fázi dospívání.²⁵⁹ Právě v tomto období lidského života může skautská metoda působit co nejefektivněji, neboť systém skautské výchovy je především založen na podpoře autonomie, kterou je mladý člověk podporován, aby se sám rozhodoval a postupně dosahoval vyššího stupně nezávislosti.

Z hlediska procesu evangelizace, jak prvního hlásání, tak i případné katecheze, je nesmírně důležité vědět, ke komu se obracejí naše slova a případné jednání. Nositel radostné zvěsti a vychovatel víry je tak snadněji uchráněn před případným nepochopením a možným napětím, která při kontaktu s dospívajícími lidmi mohou vyvstat. To je hlavní důvod, proč se budeme v následující části podrobněji zabývat poznatky z vývojové psychologie v souvislosti s obdobím dospívání člověka.

²⁵⁸ NAGY, L., *250 miliónů skautů*, s. 117-122.

²⁵⁹ Srov. ZAJÍC J., *Myšlenkové základy skautingu*, s. 70.

3.1.2.1 Obecná charakteristika období dospívání

Období puberty a následné adolescence může souhrnně označit jako fázi dospívání, které představuje přechodnou dobu mezi dětstvím a dospělostí a z hlediska věkového učení ho vymezujeme intervalem mezi 11. až 20. rokem života. První fázi dospívání, pubertu, lokalizujeme přibližně mezi 11. a 15. rokem. Období dospívání představuje čas velkých proměn. Mladý člověk vychází v ústřety dosud nepoznanému. Velké změny v psychofyzické rovině přináší ztrátu dosavadní jistoty a nutně vyžadují novou stabilizaci a orientaci jedince. Podle Eriksona je dospívání charakteristické hledáním vlastní identity, přičemž dochází k boji s nejistotou s pochybnostmi o sobě samém, o svém postavení ve společnosti.²⁶⁰

3.1.2.2 Tělesná proměna

Proměna vlastního zevnějšku přináší subjektivně citlivě prožívání, vždyť lidské tělo je sociálním reprezentantem vlastní osobnosti. Na přístup k proměnám vlastní tělesnosti mají vliv představy o atraktivním zevnějšku, psychická vyspělost jedince, reakce okolí. Pubescent může být na svoje dospívání hrdý, nebo se za něho může také stydět. Tělesné a psychické dospívání nemusí probíhat ve stejném tempu. Infantilní jedinec není vždy schopný vyzrání své tělesnosti přijatelným způsobem zvládnout. U chlapců je ranější dospívání menší zátěží než u dívek. Rozdílnost průběhu fyzického dospívání u chlapců a dívek má také své dopady v sociálním kontextu. U chlapců je důležitou vlastností pro akceptování v kolektivu a vyšší sociální status růst a následný rozvoj svalů. Brzy dospívající chlapci bývají populární, sebejistí a často zaujímají vedoucí roli. Oproti chlapcům, jejichž tělesná změna se jeví především jako změna kvantity, je u dívek díky nápadnějším projevům sekundárních pohlavních znaků jejich proměna dospělými vnímána jakožto kvalitativní. S takovýmto náhledem se u rodičů a vychovatelů může objevit strach z předčasné sexuální aktivity. Dívky oproti chlapcům dospívají rychleji a jejich tělo se nápadněji mění. Díky sociokulturnímu stereotypu jsou dívky pod větším tlakem v péči a starosti o svůj zevnějšek, který neustále porovnávají s aktuálním ideálem ženské krásy, což

²⁶⁰ Srov. VÁGNEROVÁ, M., *Vývojová psychologie*, s. 209-210.

s sebou může přinášet velké trápení, jež vychází z nespokojenosti se svým vzhledem.²⁶¹

3.1.2.3 Emoce dospívajících

Proměna hormonálních funkcí, kterou jsou podmíněny tělesné změny, s sebou také přináší kolísavost emočního ladění, větší labilitu. Emoční reakce jsou ve srovnání s předchozími vývojovými fázemi nápadnější a projevuje se tendence reagovat neúměrně na běžné podněty. Změna emočního prožívání se navenek projevuje větší impulsivitou a nedostatkem sebeovládání. Nižší frustrační tolerance, přecitlivělost, častá proměna nálad představuje rušivý element v mezilidských vztazích a často podněcuje k vytváření konfliktů. Pro období dospívání je typická zvýšená uzavřenost ve smyslu neprojevovat své city navenek. Pubescent věnuje svým prožitkům a citům velkou pozornost, avšak v introvertní rovině. Z důvodu vlastní zmatečnosti v emoční oblasti, ze strachu z nepochopení a případného výsměchu, z neschopnosti své prožívání verbalizovat nebo ze studu zůstává se svým světem emocí uzavřen do sebe. Dalšími znaky citového prožívání pubescenta jsou výkyvy v sebehodnocení a nadměrná vztahovačnost jakožto výraz osobní nejistoty. Celková nejistota, kterou mladý člověk prožívá, vyvolává různé typy obranných reakcí: jedná se o tzv. mechanismus kyvadla, jenž se vyznačuje regresivní tendencí, v níž se jedinec utíká do vývojové nižší fáze. Dalšími častými obrannými mechanismy je únik do fantazie, který umožňuje odpoutání od reality. Tato aktivita může být velice přínosná pro experimentování s dosud nerealizovatelnými rolemi, což je velice přínosné pro rozvoj nových složek identity.²⁶²

3.1.2.4 Poznávací procesy

Dospívající jsou schopni hypotetického uvažování nezávisle na konkrétním problému, nejsou již tolik fixováni na konkrétní realitu. Hovoříme tak o tzv. stadiu formálních logických operací. Pubescent díky okouzlení schopnostmi svého hypotetického uvažování a díky subjektivnímu pochopení řádu světa snadno

²⁶¹ Srov. VÁGNEROVÁ, M., *Vývojová psychologie*, s. 211-214.

²⁶² Srov. tamtéž, s. 215-216.

sklouzne do iluze, že je v jeho silách zvládnou většinu problémů ve svém okolí, ke kterým je velice kritický.

Hodnocení časové dimenze, přičemž ústřední roli zaujímá upření pubescentovi pozornosti do budoucnosti, ovlivňuje základní psychické potřeby. **Pocit jistoty a bezpečí** je narušován anticipací budoucnosti, jež je prezentována jako přijatelná, nebo naopak jako nejistá a ohrožující. Ztráta jistoty s sebou nese nutně požadavek rozvoje nové identity, jež by vyjadřovala i vlastní jistou pozici v tomto světě. **Potřeba seberealizace** se rozšiřuje z přítomnosti do budoucnosti, což má další důsledky: A) pokles důležitosti aktuálních výkonů s výhledem na kompenzaci v budoucnosti. B) Obava ze skutečnosti, zda-li výborný výkon zakoušený v přítomnosti bude mít své pokračování v budoucnosti. **Potřeba otevřené budoucnosti** teprve v tomto věku nabývá svého plného významu, neboť právě schopnost formálních logických operací umožňuje přesah konkrétní reality. Změna pohledu na svět vede k posílení egocentrismu, jenž vykazuje následující charakteristiky: 1) pubescent bývá hyperkritický, což vychází především z jeho osobního zaujetí vlastními úvahami, které považuje za ideální a vedle nichž jiné koncepty vyznívají jako kompromisy a pokrytectví. Kritičnost je také výrazem hledání něčeho stálého v kontrastu s obklopující nejistotou. 2) Sklon polemizovat vychází z pubescentovy potřeby procvičit a utvrdit se ve schopnosti svých intelektových kompetencí. 3) Pubescent často podléhá pocitu, že jeho myšlenky a zkušenosti jsou zcela výjimečné. 4) Egocentrismus se projevuje určitou formou vztahovosti, jež v pubescentovi vytváří povědomí o „imaginárním publiku“, které můžeme hodnotit jako nevyzrálou sebevědomí. Pozitivní aspekt vztahovačnosti spatřujeme v růstu empatií a citlivosti k reakcím a názorům vůči druhými lidem.

Pubescent dokáže zobecnit určité principy fungování okolního světa a společnosti. Pochopení a akceptace pravidel má za následek radikální požadování jejich dodržování za všech okolností. Důraz na výhradní trvalost a platnost je mladému člověku zdrojem jeho jistoty. Pubescent je radikální, není ochotný snášet kompromis, je velice kritický na rozpor mezi proklamovanými pravidly a skutečným jednáním.²⁶³

²⁶³ Srov. VÁGNEROVÁ, M., *Vývojová psychologie*, s. 216-222.

3.1.2.5 Socializace

K věku pubescence se také váže změna sociální role jedince. Pubescent odmítá podřízenou roli vůči formální autoritě, tj. rodičům a učitelům. Je k nim velice kritický a autoritu je jim ochotný přiznat, když je přesvědčen, že si to zaslouží. Vůči dospělým je pubescent netolerantní. Netolerance, jež vychází z požadavku radikálního dodržování pravidel může mít jakožto obrana proti nejistotě také svoji příčinu v požadavku rovnoprávnosti, jež chápeme jako ochranu proti ohrožení sebeúcty, která je nabourávána častou kritikou ze strany dospělých.²⁶⁴

V dospívání se obecně zvyšuje vliv vrstevnické skupiny, která se stává dokonce i referenčním modelem vůči své rodině. Vrstevnická skupina slouží jako opora stávající identity. Skupinová identita dospívajícímu jednak napomáhá překonat nejistotu v procesu osamostatňování a také má zásadní vliv na utváření osobní identity. Vrstevnické party se stávají neformálními autoritami, jež nastupují na místo uvolněné autority formální. Vrstevníci slouží jako významný zdroj sociálního učení, a to dvojnásobem: 1) pubescenti napodobují jeden druhého, zejména většinou toho, který se ve skupině těší největší prestiži. 2) Vrstevnická skupina má referenční význam, tj. slouží jako základ pro porovnání se zkušeností.²⁶⁵

Příslušnost k vrstevnické skupině se projevuje konformitou k jejím normám, hodnotám a ideálům, které jsou často nekompromisní, radikální se sklonem k extrémnímu hodnocení a řešení situací. Tato pravidla vyplývají z tendence osamostatnit se z vazby na skupinu dospělých. Požadavky rodičů a party se tak mohou dostat do vzájemného konfliktu a pubescent je postaven před požadavek volby. Normativní působení vrstevnické skupiny značně přispívá k posílení osobní prestiže, a to nejenom na základě tělesné a duševní vyspělosti, ale i na základě získaného sociálního statusu, tj. co už smí, jaká si vydobyl práva. Potřeba být akceptován a těšit se z uspokojivé prestiže má v období dospívání veliký význam, protože snižuje nejistotu a má tak velice pozitivní vliv na další rozvoj osobnosti pubescenta.

²⁶⁴ Srov. VÁGNEROVÁ, M., *Vývojová psychologie*, s. 229-230.

²⁶⁵ Srov. tamtéž, s. 244.

Nekritická konformita s hodnotami skupiny a dlouhý pobyt v ní může mít také své negativní účinky v podobě stagnace duševního vývoje. Je třeba pamatovat na skutečnost, že funkce party hraje v procesu individuálního rozvoje jen částečnou roli, nikoli absolutní.²⁶⁶ Postupná socializace ve vrstevnické skupině směrem k individualizaci, jež přispívá k rozvoji identity, vykazuje několik fází: 1) adaptace na skupinu, 2) přijetí skupinové identity, 3) po splnění vývojové úlohy skupiny dochází k postupnému osamostatňování.²⁶⁷

V období dospívání je velmi silná potřeba přátelství. Touha po důvěrném vztahu se objevuje již na začátku puberty, tj. v 11-12 letech. Přátelství napomáhá dospívajícímu ve zdárném průběhu emancipačního procesu z vázanosti na rodině. Přátelství je charakterizováno vzájemností a intimitou. Vzájemnost znamená možnost sdílení vnitřních pocitů, názorů a životních zkušeností. Pubescent se tak může snadněji vyrovnat s nejistotou vlastních pocitů a názorů. Intimita v sobě zahrnuje možnost svěřit se příteli, důvěrnost a výlučnost. Ve věku puberty jedinec také začíná experimentovat se sexuální rolí ve formě prvních lásek.²⁶⁸

3.1.2.6 Rozvoj osobní identity

Závažným úkolem období dospívání počínaje pubertou je nalézání a vytváření vlastní identity. Obtížně definovatelný pojem „identita“ můžeme chápat jako:

„(...) zažitou odpověď na několik nejosobnějších a nejbytotnějších otázek. Kdo opravdu jsem ve svém čase mezi narozením a smrtí? Jaký jsem? Co pro mě znamená být mužem či ženou, být přítelem - a také soupeřem, ba i nepřitelem? Na čem mi v životě nejvíce záleží a co dokážu? Kam patřím? V co opravdu autenticky věřím? Jaký je smysl mého života?“²⁶⁹

²⁶⁶ Srov. SMAHEL, R., *Duševní vývoj a duchovní zrání dítěte*, s.103.

²⁶⁷ Srov. VÁGNEROVÁ, M., *Vývojová psychologie*, s. 245-246, 248.

²⁶⁸ Srov. tamtéž, s. 249-250.

²⁶⁹ ŘÍČAN, P., *Psychologie náboženství*, s. 291. Pedagogický slovník identitu definuje jako: „Způsob, jímž jedinec vnímá: 1) svou stejnost a kontinuitu v čase, 2) místo, smysl a význam své existence v širokém kontextu lidské společnosti“. (PRUCHA, J., *Pedagogický slovník*, s. 81.)

Tohoto tématu jsme se dotkli, leč letmo, již výše především v kontextu významu vrstevnických skupin. Nyní se na skutečnost procesu hledání a vytváření identity zaměříme detailněji, přičemž si uvedeme základní koncept Eriksonovy teorie.

Mladý člověk v období puberty projevuje úsilí o hlubší porozumění sobě samému, hledá přesnější obraz sebe jako základ své identity. Pubescent překračuje své aktuální sebezpojetí s výhledem na hypotetické budoucí vymezení. Mnohé složky jeho dosavadní identity se mění (vzhled, prožitky, změna uvažování, vztah k rodině a jiným formálním autoritám aj.) Pubescent je více zaujatý sám sebou, chce se o sobě více dozvědět, nalézt své kompetence, poznat svoje vlastnosti, a to vše pro vytvoření nové funkční identity. V období dospívání se objevuje nový způsob poznání, kterým je introspekce, tj. zaměření na vlastní pocity, prožitky a myšlenky. V procesu sebezpoznávání důležitou roli sehrává srovnávání s jinými lidmi, při němž dochází k relativizaci osobnostních charakteristik, vycházejících z identifikace nebo z diferenciací vůči svým vzorům. Dalším důležitým aspektem v rámci nalézání nové identity je pubescentova fantazijní představa o sobě samém, určitý ideál, který si jedinec postupně vytváří a často mění. Případný rozpor mezi vytvořeným ideálem a realitou se může stát podnětem k mnoha frustracím. Stručný výčet uzavřeme poukázáním na důležitost sociálně profesní role, jejíž volba nemá ještě v období puberty jasné obrysy, nicméně dochází k určitému sebevymezení, a to především v podobě odmítání nežádoucích variant.²⁷⁰

Erikson vytvořil koncept procesuálního pojetí vytváření identity. V jeho rámci na osmistupňovém modelu podle věkových stupňů formuluje psychosociální krize (krize identity), které je potřeba zvládnout. Na zdárném vyřešení konfliktu mezi pozitivní a negativní tendencí závisí další pozitivní vývoj jedince, nebo v případě neúspěchu jeho stagnace. Z každého stádia v případě normálního vývoje, je-li tedy úkol splněn a krize vyřešena, vychází lidské Já obohaceno o určitou ctnost, a to v pořadí: 1) naděje, 2) vůle, 3) schopnost, 4) věrnost, 5) láska, 6) péče, 7) moudrost.²⁷¹ Dospívání, které Erikson pojímá jako centrální krizi, nazývanou „difuzi identity“, je podle něho výsadním obdobím pro nalezení vlastní identity.

²⁷⁰ Srov. VÁGNEROVÁ, MARIE., *Vývojová psychologie*, s. 222-228.

²⁷¹ Srov. ŘÍČAN, P., *Psychologie náboženství*, s. 280.

V rámci Eriksonovi stupnice se setkáváme s těmito obdobími, nesoucími sobě specifické konflikty.

- 1) fáze základní důvěry v život proti základní nedůvěře (0-1rok)
- 2) fáze autonomie proti studu a pochybám (1-3 roky)
- 3) fáze iniciativy proti pocitům viny (3-6 let)
- 4) fáze snaživosti proti pocitu méněcennosti (6-12 let)
- 5) fáze identity proti zmatení rolí (12-19 let)**
- 6) fáze intimity proti izolaci (19-25 let)
- 7) fáze generativity proti stagnaci (25-50 let)
- 8) fáze integrity proti zoufalství (od 50 let).²⁷²

Primární úkol v období dospívání Erikson popisuje následovně:

„...Aby dosáhl celistvosti, musí mladý člověk pociťovat postupující kontinuitu mezi tím, čím se stal během dlouhých let dětství, a tím, čím se podle svého slibu stane v anticipované budoucnosti. Individuálně řečeno, identita obsahuje sumu všech po sobě následujících identifikací oněch dřívějších let, kdy si dítě přálo být takové jako lidé, na nichž bylo závislé, a často bylo nuceno, aby se takovým stalo. Identita je jedinečný produkt, který nyní naráží na krizi, jež může být řešena pouze v nových identifikacích s vrstevníky a vůdčími osobnostmi mimo rodinu.“²⁷³

3.1.3 Specifika hlasatele radostné zvěsti

Předmětem této podkapitoly bude definovat si, kdo by měl být primárním nositelem radostné zvěsti v prostředí skautské výchovy. Při hledání odpovědí na tyto otázky budeme vycházet z obecných kritérií hlasatele radostné zvěsti nastíněných v první kapitole práce s ohledem na specifické postavení činovníků ve skautském výchovném systému. Do této části je také zařazena úzce související otázka o vztahu skautské metody vůči nároku křesťanství.

Odpověď na otázku „Kdo“ je nositelem radostné zvěsti ve skautingu nám vyplývá z průřezu dvou základních identit, kterými by měl být je skautský evangelizátor definován. Primární určení představuje křesťanská víra, jíž je člověk

²⁷² Srov. MUCHOVÁ, L., *Úvod do náboženské pedagogiky*, s. 112. BARTUŠKOVÁ, L., Souvislost vývoje víry a vývoje člověka dle Eriksona, In: *Víra-sborník celostátního kongresu katechetů*, s. 26.

²⁷³ Citace převzatá z MUCHOVÁ, L., *Úvod do náboženské pedagogiky*, s. 112.

zcela prodchnutý. Plné přijetí Božího slova a následný akt víry nutně implikuje stát se jeho svědkem a hlasatelem.²⁷⁴ Vědomí o povolání k vydávání křesťanského svědectví u věřících činovníků tedy stojí a padá s rozměrem plnosti přijetí daru víry. Na tomto místě tak nalzáme středobod veškerých našich úvah o možné evangelizaci ve skautingu. Kráčet po cestě osobní víry směrem k její zralosti můžeme tedy vnímat jako zásadní úkol pro vůbec možnou realizaci evangelizace mezi skauty. „Služba evangelizátora je zřejmě mnohem více závislá ne stupni jeho víry (zda totiž, věří, že Bůh může člověka svobodně oslovovat a vést) a na pravdivosti jeho svědectví než na znalostech „technik evangelizace.“²⁷⁵

Druhou, neméně podstatnou identifikaci představuje sounáležitost se skautským hnutím: nakolik je jeho upřímným a ryzím členem a též neustále v sobě rozvíjí „skautského ducha“ pomocí specifické výchovné metody a to především stálým růstem v oblasti tří principů: povinnosti k Bohu, k bližnímu, k sobě samému. Sdílení společných cílů a ideových konceptů (v případě prvního principu však na odlišné úrovni) podporuje růst skutečného bratrství a společenství praktické lásky jakožto žádoucí předpoklad pro efektivní evangelizaci.²⁷⁶

Skauting se ve svém výchovném působení vyznačuje dvěma hlavními cíli: 1) převzetí zodpovědnosti za celistvý rozvoj sebe samého, 2) výchovné působení vůči sobě svěřeným, a to také ve své komplementaritě. Na základě podstatného cíle, v jehož středu stojí vždy rozvoj člověka, nacházíme společný smysl všeho skautské úsilí, který se tak stává prevencí proti možným konkurenčním až nepřátelským postojům mezi křesťanským a nekřesťanským pojetím skautské výchovy. Hlavní směr výchovného působení ve skautu, který tak může spojovat obě frakce a vytvářet vzájemně doplňující se syntézu, nachází své východisko ve výroku: „Kdo následuje Krista, dokonalého člověka, sám se stává více člověkem.“²⁷⁷ Uvedená citace v sobě zrcadlí přirozenou lidskou touhu po rozvoji, po dorůstání do plnosti lidství a zároveň jasně poukazuje na nezbytnost dosažení nadpřirozené skutečnosti pro dosažení tohoto cíle. Celé pedagogické působení tak nachází svůj motiv a zároveň maximální naplnění v Bohu. „Bůh je zárukou opravdového rozvoje člověka, neboť tím, že stvořil člověka ke svému obrazu, založil i jeho transcendentní důstojnost a posiluje základní

²⁷⁴ Srov. EN 24.

²⁷⁵ OPATRŇY A., *Cesty pastorace v pluralitní společnosti*, s. 68.

²⁷⁶ Srov. 1.1. *Podstatné předpoklady autentické evangelizace* zejména část 1.3.1 *Láska a Duch svatý*

²⁷⁷ GS 41.

tužbu „být více“.²⁷⁸ Na základě výše uvedeného východiska tak můžeme z hlediska víry zcela oprávněně postavit skauting do služeb evangelia a hovořit o něm jako nástroji evangelizace, neboť skautská výchova není sama o sobě cílem, ale možným prostředkem k plnému uskutečňování lidství.

Fungování družinového systému předpokládá autonomní skupiny dle věku, ve kterých vůdčí roli zastávají vrstevníci, jež jsou zároveň členy dané skupiny.²⁷⁹ V případě věku dospívání tento princip přináší svá pozitiva²⁸⁰ a současně velký nárok na osobní vyzrálost vůči svým svěřencům (jak pro případ prvního hlásání, tak i výchovy víry). Na tomto místě se nám jasně ozývá požadavek jednoho z podstatných aspektů skautské metody, a to požadavek stálé sebevýchovy a sebevzdělávání.

3.1.4 Aktuální požadavky evangelizačního procesu

V první části pojednávající o evangelizaci jsme se podrobně zabývali důležitými aspekty nutnými pro vytváření předpokladů efektivní evangelizace. Na tomto místě se zaměříme na aspekt, zvláště důležitý pro naše téma, kterým je dialogický rozměr evangelizace. Ten vychází z problematiky inkulturace a úzce s ním souvisí samotná dovednost vedení dialogu mezi člověkem víry a člověkem nevěřícím.

3.1.4.1 Inkulturační přístup při evangelizaci

O inkulturaci se hovoří v dokumentech magistera především v souvislosti s misí „ad gentes“²⁸¹ jakožto o dynamickém procesu, v němž církev kultuře předává vlastní hodnoty a zároveň přijímá vše, co je v daných kulturách pozitivní. Takto se církev stává pro dané místo srozumitelnější a zároveň danou kulturu zevnitř obohacuje.²⁸² Aplikace vzájemného pronikání radostné zvěsti a specifické kultury v širokém pojetí s cílem jejího případného očištění a v každém případě obohacení a

²⁷⁸ BENEDIKT XVI., *Caritas in veritate*, encyklika o integrálním rozvoji v lásce a v pravdě, s. 37.

²⁷⁹ Těmto vedoucím říkáme rádcové. „Rádcovský princip“, který je přítomný v různých věkových skupinách Vlčácké šestky, skautské družiny a Roverské kmeny, vychází přímo z Powellovy metodiky a je považován za konstitutivní součást skautské metody. (Srov. např. NAGY, L., *250 miliónů skautů*, s.119-120.)

²⁸⁰ Srov. 3.1.2 *Adresát evangelizace z hlediska vývojové psychologie*.

²⁸¹ Srov. např. RM 52.

²⁸² Srov. např. RM 52, EN 20.

povýšení je pro evangelizaci ve skautingu zcela základním metodologickým krokem. Důležitý je upřesňující výraz „široké pojetí kultury“, které v sobě zahrnuje velké množství aspektů. Pro potřebu našeho tématu si uvedeme tyto: základní sdílené hodnoty, převládající mentalita a životní styl, způsoby komunikace výchovy, způsoby vyjádření náboženské dimenze zahrnující modlitbu, kult, rituály, náboženské symboly, způsob hledání smyslu života a spásy, vnímání člověka.²⁸³

V souvislosti s touto podkapitolou nacházíme aktualizaci a nový úhel pohledu na předešlé téma, kdy jsme hovořili o nutné součinnosti identity skauta a pevného osobního zakořenění v křesťanské víře. Křesťanský činovník usilující o autentickou evangelizaci musí stále reflektovat specifické výrazové formy skautského prostředí, které se promítají do členů skautského hnutí. Pochopení a následná schopnost orientace ve *skautské kultuře* je nezbytným předpokladem ke komunikování poselství radostné zvěsti ve formačních kolektivech skautských družin a roverských kmenů.

3.1.4.2 Schopnost vedení dialogu v procesu evangelizace

Dalším tématem tohoto celku je schopnost nositele křesťanské víry vést dialog s člověkem bez daru nadpřirozené víry. V následujícím schématické prezentaci si uvedeme základní zásady evangelizačního dialogu.

- **Začátek dialogu.** Iniciátorem dialogu má být především evangelizátor. Proto na něm záleží volba vstupního tématu, které však musí být pro evangelizovaného dostatečně relevantní. V této fázi je velice důležité, aby oslovený ze strany hlasatele evangelia vnímal zcela upřímný zájem a ochotu mít účast na jeho aktuálním prožívání.

- **Naslouchání.** Je důležitou etapou, ve které se má naplno uskutečňovat hlasatelova empatie, nesená trpělivostí a úctou k partnerovi dialogu. V případě nesouhlasu nevidět v evangelizovaném nepřítele, ale hledajícího člověka.

- **Nehovořit obecně.** Na konkrétní sdělení je potřeba reagovat konkrétním způsobem a vyvarovat se příliš obecných, povšechných frází. V dialogu rozvíjet jenom ta témata, která nám evangelizovaný odkrývá.

²⁸³ Srov. PEŠEK J., „Inkulturační“, In: *Cesty katecheze*, č.1 /2010, s. 20.

- **Mluvit srozumitelnou řečí.** Tato zásada velí vyvarovat se těch termínů, jež mohou být pro partnera dialogu těžce pochopitelné. Kontrolními otázkami můžeme průběžně kontrolovat správné pochopení námi sdělovaného obsahu. Na místo precizně teologického vyjádření je lepší volit snáze pochopitelné obrazy a příklady i za cenu možných nepřesností.

- **Přiznat, co nevím.** Pokorná kapitulace před nedostatkem vědomostí na obtížný dotaz evangelizovaného neumenšuje komunikantovu důvěryhodnost, ale naopak posiluje.

- **Vyhýbat se hádkám.** Důležité je respektovat názory partnera dialogu. V evangelizaci svoji výsadní úlohu také sehrává emocionální složka člověka. Místo akcentování racionální argumentace se snažíme vytvářet emočně pozitivní prostředí, vystavěné na přátelské atmosféře a vzájemném porozumění.

- **Výzva ke spolupráci.** Sdílení společných, i zdánlivě sekulárních aktivit, může vytvářet vhodné prostředí pro přirozené a nenásilné vydávání svědectví.

- **Vzbuzovat důvěru.** Lidé věří těm, které mají rádi a kteří prokážou svoji odbornost. Evangelizátor má usilovat o rozvoj těchto kvalit, aby tak posiloval svoji věrohodnost.²⁸⁴

3.1.4.3 Náboženská zkušenost jako výchozí bod spirituálního dialogu mezi církví a mládeží.

Výchozím bodem pro spirituální dialog s mládeží je náboženská zkušenost. Náboženskou zkušenost můžeme chápat ve dvou rovinách: v širším slova smyslu jde o setkání s přesažnou skutečností, které však zůstává na intuitivní a emocionální rovině a není spojováno s konkrétním náboženským směrem. V užším slova smyslu chápeme náboženskou zkušenost v rámci konkrétního náboženství se svými specifickými rituály, posvátnými texty a respektovanými autoritami.²⁸⁵

Rozlišujeme tři podoby náboženské zkušenosti mezi mladými lidmi. Na prvním místě se jedná o autentickou křesťanskou zkušenost,²⁸⁶ na místě druhém stojí

²⁸⁴ Srov. HARNIČÁŘ, R., *Psychologické aspekty evangelizace*, s. 92.

²⁸⁵ MARTINEK, M., *Ztracená generace*, s. 219, 124-125.

²⁸⁶ Za známky autentičnosti považujeme tyto: **1) Společný smysl** – jedná se o podobné pochopení většího počtu křesťanů sdílejících tutěž zkušenost. **2) Zdravý rozum** – autentická zkušenost nemůže být v rozporu se zdravým rozumem. **3) Následování Krista** – jedná se o soulad se zkušeností

duchovní zkušenost východních náboženství a některých směrů nové religiozity. Na třetím místě nacházíme tu zkušenost, kterou nelze považovat za autentickou. Do této skupiny řadíme prožitky vyvolané chemickými látkami (drogy, alkohol, psychofarmaka), dále magické, satanistické a jiné destruktivní praktiky.²⁸⁷

V náboženství člověk hledá především užitek pro svůj život, chce, aby daný náboženský směr uspokojil jeho duchovní potřeby. To, zda dané náboženství nabízí hluboký duchovní prožitek, jenž nezasahuje pouze rozumovou složku jedince, ale také emoce, se stává důležitým faktorem při rozhodování pro přijetí či odmítnutí daného náboženství u mladého člověka. Náboženská zkušenost se tak stává silným *subjektivním pramenem víry*. Ze života církve však také známe *sensus fidei*, kdy se sdílená subjektivní náboženská zkušenost společně s Písmem a tradicí stává *objektivním pramenem víry*.²⁸⁸

„Takovým pramenem pro obohacení a prohloubení života církve může být náboženská zkušenost mladých lidí. Spirituální dialog s nimi proto není nikdy jednostrannou záležitostí, ale vždy jím mohou být obohaceny obě strany... Náboženskou zkušenost považujeme za východisko pro jakýkoliv spirituální dialog v současné době. Je třeba, aby církev hovořila s lidmi o tom, co prožívají, pomáhala jim to pojmenovat, reflektovat a co nejlépe využít v praktickém životě. Zároveň by měla z těchto zkušeností čerpat inspiraci pro hlubší poznání své vlastní víry, pro lepší pochopení současné kultury a pro zkvalitnění své pastorační činnosti.“²⁸⁹

Sekulární religiozita jako specifická náboženská zkušenost

Náboženská zkušenost není vázána pouze na jedince, kteří vykazují vztah k náboženským a duchovním hodnotám. Pojem sekulární religiozita v sobě odráží jev, kdy lidská skupina nebo celá kultura odpadnou od tradičně vyznávaného náboženství a začnou spontánně vyhledávat jiné zkušenosti, které se na první pohled

biblickou a tradice. V případě nekřesťanských duchovních směrů jde o soulad s posvátnými texty a historickou tradicí. **4) Plody Ducha** – život v lásce. V případě nekřesťanských duchovních tradic se jedná o pozitivní vliv na kvalitu lidského života (srov. MARTINEK, M., *Ztracená generace*, s. 126-127.) Dále můžeme zkušenost křesťanské víry vystihnout takto: „*Zkušenost křesťanské víry se děje tam, kde člověk-jednotlivec nebo skupina-na základě naslouchání Božímu slovu prohlubuje a utváří svůj vlastní život tím, že přijímá zkušenost biblických osobností a zejména Ježíše Krista a jeho církve jako pramen k pochopení vlastního života. Tak dochází k procesu dynamické identifikace vlastní cesty zkušeností v profánních situacích a zkušeností, která je pro křesťana výchozí, Ježíš, Izrael, Církev.*“ (DRÍMAL, L., *Katechetika*, s. 77.)

²⁸⁷ Srov. MARTINEK, M., *Ztracená generace*, s. 127-128.

²⁸⁸ Srov. tamtéž, s. 128-129.

²⁸⁹ Srov. MARTINEK, M., *Ztracená generace*, s. 129.

nejeví jako náboženské, nicméně mají na psychiku člověka stejný dopad jako zkušenosti náboženské. Dále je tak naplňována antropologická konstanta funkce duchovních hodnot, jež zajišťuje člověku vědomí jednoty a smysluplnosti jeho života. V současné kultuře mládeže lze pozorovat tyto specifické projevy sekulární religiozity: lidský vztah spojený erotikou, sexualitou a kultem lidské těla; sledování médií a poslech hudby, úcta k symbolickým předmětům (např. auto, oblečení, počítač...), kult celebrit, nahodnocení dílčích životních cílů (úspěch, oblíbenost, vztahy aj.); rituální chování; bytostné vtažení do virtuálního světa (počítačová religiozita); adrenalinové zážitky a sporty; zkušenosti vyvolané drogami.²⁹⁰

Metodika spirituálního dialogu

Základní rámec metody můžeme koncipovat do třech kroků: 1) zachycení náboženské zkušenosti v podobě sekulární religiozity mladého člověka, 2) hledání odpovědi na otázku, jak je daná zkušenost reflektována a prožívána v křesťanské tradici. 3) v rámci dialogu hledat styčné body a možnosti vzájemného ovlivňování.

Komunikace mezi církví a mládeží vykazuje tři základní cesty: **1. Naslouchat zkušenostem mladého člověka.** Náboženská zkušenost často v podobě sekulární religiozity nemusí být vždy přímo vyslovena. Je tedy třeba být vnímavým k jejím konkrétním projevům. Na tyto konkrétní projevy je možné v rozhovoru navazovat, a tak dát mladému člověku možnost nahlédnout do hlubší perspektivy jejich významu. Je velice nutné být citlivý, v jakém okamžiku a v jaké míře předložit vlastní náboženskou interpretaci. **2. Nabídka aktivit ze strany církve.** Na tomto místě jsou myšleny aktivity, které církev mladému člověku nabízí jako prostor pro prožitek vlastní duchovní zkušenosti. V konkrétním případě se jedná o metodu zážitkové pedagogiky, kdy může být mladý člověk při výkonu různých aktivit konfrontován se zakoušením posvátného, např. v podobě silné zkušenosti vzájemné lidské pomoci, prožitého nebezpečí, fascinace krásou přírody aj. Vedle těchto aktivit se také jedná o nabídku prožitků s ryze náboženským cílem: např. společná modlitba, zpěv, udělování svátostí apod. **3. Svědectví křesťanů o jejich duchovních zkušenostech.** Na této cestě komunikace se jedná o rozměr osobního svědectví. Je

²⁹⁰ Srov. MARTINEK, M., *Ztracená generace*, s. 129-131.

navýsost důležité, aby ten, kdo prezentuje určité názory církve, byl s nimi vnitřně ztotožněný a svým životem jasně tuto identifikaci spontánně dokazoval.²⁹¹

Nyní se dostáváme ke zcela konkrétním krokům metody pro vedení spirituálního dialogu. **1. Pozorné naslouchání svědectví mladých lidí.** Zde se snažíme evidovat různé prvky v kultuře mládeže. Zkoumáme, jaký význam jim sami mladí přisuzují. Hledáme, z jakých kořenů ony zkušenosti, pocity a postoje mladých lidí vycházejí. **2. Zjištěná data podrobujeme kritickému zkoumání.** Při tomto kroku se nacházíme v samotném prostoru inkulturačního procesu, neboť dochází k porovnání hodnotové úrovně prvků kultury mládeže s duchovními hodnotami křesťanství. Je třeba vyhnout se subjektivnímu hodnocení a v procesu kritického porovnávání nechat zaznít výsledky teologického a magisteriálního bádání. Důležitou roli také sehrává požadavek řídit se hermeneutickými pravidly, neboť častým důvodem nedorozumění mezi církví a mladými právě bývá rozdílnost vyjadřovacích prostředků. **3. Nabídka teologicky zpracované odpovědi.** V rámci tohoto kroku se nabízejí dvě krajní možnosti odpovědi. Buď odůvodněné odmítnutí - pokud jsou názory a zkušenosti v zásadním rozporu s hodnotami evangelia, nebo přijetí těchto názorů a zkušeností s poukazem na totožnost s postojem církve. V praxi se však nejčastěji bude odpověď nalézat mezi těmito krajními polohami, což implikuje proces vzájemného obohacování v rámci inkulturačního dialogu.²⁹²

„Z takového dialogu pak mohou vyplynout nové pohledy pro obě strany – to je specifikum inkulturačního přístupu: křesťan může nabídnout druhému člověku svoje hodnoty, ponechat mu svobodu k rozhodnutí, jak s nimi naloží; zároveň se může sám obohatit prvky jeho kultury.“²⁹³

²⁹¹ Srov. MARTINEK, M., *Ztracená generace*, s. 136-137.

²⁹² Srov. tamtéž, s. 139.

²⁹³ Tamtéž.

3.1.5 Vlastnosti identity víry

Cílem evangelizačního procesu je přijetí daru víry, v níž člověk přilne k spásonosné osobě Ježíše Krista. Hovoříme-li však o víře, máme před sebou vícevrstvý pojem. Cílem této kapitoly je rozkrýt široký fenomén víry²⁹⁴ pomocí třístupňové typologické struktury.

3.1.5.1 Víra přirozená

Víra přirozená, „každodenní“²⁹⁵ je nezbytnou součástí lidského života, je pro něho absolutně nutná.²⁹⁶ Každodenní víra jakožto provizorní postoj vůči vědění je pro kvalitu života nevyhnutelná, člověk není schopný obsáhnout všechno vědění, a tak v posledku vkládá důvěru v poznatky druhých lidí. Tam, kde se nelze opřít o zkušenost druhého, tam není možný lidský život. Úkon každodenní víry vykazuje tuto strukturu: 1) Vždy se vztahuje k někomu, k nositeli určitého typu poznání. 2) Je důvěrou většiny, která se opírá o poznání kvalifikovaných 3) Zakládá se též na ověření v každodenní zkušenosti.²⁹⁷

Přirozená, lidská, každodenní víra se nevyčerpává pouze v oblasti technického poznání, jemuž se svěřujeme, ale svoji významnou úlohu také hraje v oblasti mezilidských vztahů. Bez víry v člověka samého, která se vzdává nároku na bezprostřednost poznání a jistotu, by nebylo možné přátelství, láska, manželství, rodina a vůbec jakékoliv společenství. Slovy „věřím v tebe“ člověk vyslovuje důvěru a spolehnutí, vychází ze své jistoty, riskuje, a to pro uznání hodnoty druhého.²⁹⁸

²⁹⁴ O šíři tohoto tématu a různých přístupech jasně vypovídá sborník VII. celostátního kongresu katechetů na téma „Víra“, na němž zazněly referáty z různých perspektiv. Uvedme například pohled katechetický, psychologický, biblický, systematicko teologický, pastorálně teologický, spirituálně teologický (Srov. *Víra*, sborník celostátního kongresů Katechetů, PRAHA 2010.)

²⁹⁵ Tohoto názvu užívá Joseph Ratzinger ve svém referátu „Co znamená věřit“. *Comunio*, č. 3/2009.

²⁹⁶ ZVĚŘINA, J., *Teologie Agapé*, s. 49.

²⁹⁷ RATZINGER, J., „Co znamená věřit“, In: *Comunio*, č. 3/2009, s. 193-194.

²⁹⁸ Srov. ZVĚŘINA, J., *Teologie Agapé*, s. 49.

3.1.5.2 Víra náboženská

Počátkem náboženské víry je úžas, uchvácení z tušení a zakoušení transcendentní skutečnosti. „Náboženská víra je zvláštním postojem k veškerenstvu, příklonem k celistvosti skutečnosti.“²⁹⁹ K významu náboženské víry se můžeme také přiblížit pomocí lidské touhy a snahy hledat odpovědi na existenciální otázky. Zde hovoříme o náboženském smyslu, jehož nositelem je právě a výhradně člověk. „Náboženský smysl je schopnost rozumu vyjádřit vlastní hloubkou podstatu v nejzazších otázkách, je to jádro vědomí, které má člověk o vlastní existenci.“³⁰⁰

V rámci této kategorie se nám otevírá široké téma náboženského fenoménu, kterým se nemůžeme v tomto stručném přehledu detailně zabývat. Nicméně uvedeme alespoň pro základní seznámení náčrt struktury náboženské skutečnosti.

Náboženská skutečnost má více či méně vyhraněnou vertikální osu (to, co nazýváme božské, nadpřirozené, nadlidské...), jež má sklon na sebe brát povahu personální jakožto základ lidského postoje modlitby a vědomí povinnosti. Vertikální skutečnost nabývá též povahy „nejvyššího cíle“, posledního rozhodujícího smyslu, před nímž člověk nemůže uhnout a vůči němu zůstat lhostejným. Vůči „objektu“ náboženského fenoménu může člověk zaujmout různé postoje: útek, protest nebo naopak např. uznání, podrobení, důvěru, odevzdanost. Náboženská skutečnost má také svoji horizontální osu, tj. mnohotvárné způsoby zprostředkující zážitek a zakoušení posvátna. Mezi dimenzí náboženské skutečnosti a dimenzí konkrétního života jednotlivce probíhá vzájemně ovlivňující se vztah. Díky vzájemnému prostoupení obou dimenzí ukazuje náboženská skutečnost dvojí tvář: jejím jménem lze dělat veliké dobro nebo jejím jménem páchat velké zlo. Funkčnost náboženské skutečnosti se odvíjí od systému symbolů a symbolických úkonů, motivačních sil, jež usměřňují nebo probouzejí nové touhy jednotlivců.³⁰¹

3.1.5.3 Víra nadpřirozená

²⁹⁹ Ibid s. 49.

³⁰⁰ GIUSSANI, L., *Náboženský smysl*, s. 85.

³⁰¹ Srov. SKALICKÝ, K., *Po stopách neznámého Boha*, s. 128-130.

Při snaze o první vystižení podstaty nadpřirozené víry vyjdeme za prvé z letného poukázání na ambivalentní poměr mezi vírou a náboženstvím. Ve druhém kroku naše zaměření bude již detailnější a uvedeme si definice božské víry.

Mezi vírou a náboženstvím existuje rozdíl a zároveň určitá spojitost. Zrod problému spočívá ve vědomí nároku judaismu a křesťanství na nadpřirozený původ Božího sebezjevení a sebedarování. Ostatní náboženství si nemohou nárokovat nadpřirozený základ v pravém slova smyslu. „Lze tedy říci, že náboženství je čímsi přirozeným, zatímco víra je nadpřirozený dar (vlitá božská ctnost) uchopený člověkem svobodným rozhodnutím v síle milosti (úkon víry).“³⁰² Naše téma se tak stává odrazem vztahu mezi lidskou přirozeností porušenou hříchem a nadpřirozeným Božím sebedarováním. Proto můžeme dále vyvodit, že stejně jako milost předpokládá přirozenost, tak i víra předpokládá určitou podobu otevřené náboženskosti. Z tohoto hlediska můžeme tedy náboženství hodnotit pozitivně jakožto lidskou touhu po Bohu, kterou do srdce člověka vložil sám Stvořitel.³⁰³ Současně je však třeba mít na zřeteli nebezpečí, v němž náboženství představuje projekci vlastního pokřiveného obrazu Boha.³⁰⁴ Tohoto nebezpečí není zcela uchráněno ani křesťanství:

„Ani konkrétně prožívané křesťanství není zcela imunní před takovými formami náboženskosti, jež se přičií ustavičnému procesu proměňování náboženství ve víru. To opravdu vážně hrozí tam, kde se náboženská dispozice člověka uzavírá do sebe, kde se křesťané chovají jako výhradní „majitelé“ Boha a Krista. Kde se neotevírají univerzalizitě lásky třebas i k nepřátelům, kde se brání před univerzalizitou pravdy a kde se jejich racionalita zakřivuje do negativně chápaného sektářského ideologického systému, kde se jednotlivci vydávají za pseudomesiáše, kde není respektována legitimní pluralita, kde křesťané podobně jako Izraelité pod horou sami ukájejí svou „náboženskou potřebu“, a z dialogu s Bohem se tak stává zastřená vnitřní samomluva pseudomystického typu.“³⁰⁵

Nadpřirozená, křesťanská víra je kvalitativně jiná a vzhledem k víře přirozené a obecně náboženské nová forma víry. Nutno podotknout, že to, co je obsaženo ve víře přirozené a náboženské též vstupuje do víry křesťanské. V případě této víry první

³⁰² POSPÍŠIL, C. V., *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 316.

³⁰³ „*Touha po Bohu je vepsána do lidského srdce, protože člověk je stvořen Bohem a pro Boha, Bůh nepřestává člověka přitahovat k sobě a jen v Bohu člověk nalezne pravdu a štěstí, jež neustále hledá.*“ (KKC 27.)

³⁰⁴ Srov. POSPÍŠIL C. V., *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 317.

³⁰⁵ Tamtéž, s. 318.

roli hraje Bůh, který člověka obdarovává, nadpřirozená víra je tak primárně darem, Boží milostí.³⁰⁶

Při úsilí přesně definovat nadpřirozenou víru neboli božskou víru se nám nabízí vícero možností. My si předně představíme znění z Katechismu katolické církve, a to především pro její důraz na interpersonální dimenzi: „Véra je odpověď člověka Bohu, který se mu zjevuje a sdílí a zároveň jej hojně ozařuje světlem při hledání posledního smyslu života.“³⁰⁷ Véra zde vystupuje jako přiměřená odpověď na Boží láskyplné pozvání svých přátel k přijetí do svého společenství.³⁰⁸ „*Vírou člověk plně podřizuje svůj rozum i vůli. A celou svou bytostí dává svůj souhlas Bohu, který se zjevuje.*“³⁰⁹

Pro analýzu úkonu božské víry z hlediska důrazu na racionální složku budeme vycházet z definice Tomáše Akvinského, kterou cituje Katechismus katolické církve: „Véra je úkon rozumu, který na rozkaz vůle, pohnuté k tomu Bohem skrze milost, souhlasí s božskou pravdou.“³¹⁰

Z definice je zřejmé, že v případě úkonu víry hrají podstatnou roli tři činitelé: dva lidské – 1) rozum, který souhlasí s božskou pravdou, 2) svobodná vůle, která velí rozumu, aby s pravdou souhlasil, a jeden Božský - Boží milost, která hýbe lidskou vůlí. Úkon víry nám tak vyvstává jako součinnost dvou aspektů: víra jakožto milost a víra jakožto lidský úkon.³¹¹ V případě aspektu lidského úkonu rozum (dříve než souhlasí s božskou pravdou) vynáší soud o věřitelnosti nebo věrohodnosti. Tak se děje na základě tzv. předsíní, preambulí víry. Cílem soudu o věřitelnosti je závěr, že Boží zjevení zasluhuje naši víru a že souhlasit s ním neodporuje našemu rozumu, ale je naopak něčím nejvýše rozumným a intelekt přesahujícím. Se soudem o věrohodnosti jsou úzce svázány motivy věřitelnosti, jimiž rozumíme vnější znamení, která doprovázejí Boží zjevení.³¹²

Véra je také a především dynamickou skutečností určenou k neustálému zrání, jehož pozitivní postup nebo případná stagnace záleží na vyžívání nebo nevyžívání

³⁰⁶ Srov. ZVĚŘINA, J., *Teologie Agapé*, s. 50.

³⁰⁷ KKC 26.

³⁰⁸ Srov. KKC 42.

³⁰⁹ KKC 143. V Katechismu se zcela zřejmě odráží prohlášení Druhého vatikánského koncilu, které nalézáme v DV 5 o „poslušnosti víry“ člověka vůči Zjevujícímu se Bohu (Srov. Řím 1,5; 16,26). Druhý vatikánský koncil v prohlášení o víře zdůrazňuje rozměr důvěry, odevzdání se, poslušnosti a podřízení se. Nijak však nesnižuje roli intelektu v souhlasu s Božím zjevením (Srov. FIORENZA, F.S., GALVIN, J. P., *Systematická teologie*, s. 118.)

³¹⁰ *S. Th.* II-II, q. 171, a. 5, 3um, převzato z KKC 157.

³¹¹ Srov. KKC 153, 154.

³¹² FILIP, Š. *Úvod do teologie*, s. 20-21.

osobnosti člověka. Cestu víry můžeme popsat na základě trojího přístupu: biblicko-teologického, antropologického a přístupu vývojové psychologie.³¹³

3.2 Vybrané prvky skautské výchovné metody jako východiska pro spirituální dialog s mládeží v rámci skautingu.

Charakteristické znaky skautské metody nám nabízejí podněty pro uskutečňování evangelizačního úsilí mezi členy skautského hnutí bez daru víry. Mluvíme-li tedy v této souvislosti o evangelizaci, budeme mít dále na zřeteli především fázi prvního hlásání. Předmětem našeho zájmu bude tedy otázka, jak do služeb hlásání evangelia zapojit skautskou výchovnou metodu. Páteří této kapitoly bude aplikace a částečná modifikace³¹⁴ metody Michaela Martinka, který ve své práci „Ztracená generace“ navrhuje pro spirituální dialog s mládeží devět témat: hudba, posvátnost vztahu, hledání smyslu života, posmrtný život, konání dobra, imanentní spiritualita, úcta k odlišnosti, mystika.³¹⁵ Naším dalším postupem bude přiřadit k vybranému aspektu skautské metody související spirituální téma s danými tématy pro dialog³¹⁶. Tím chceme docílit obohacení skautské metody ve prospěch jejího evangelizačního potenciálu.

³¹³ Srov. ALBERICH, E., DŘÍMAL, L., *Katechetika*, s. 92.

³¹⁴ K vybraným tématům, necháme také zaznít interpretace vlastní skautskému hnutí.

³¹⁵ Srov. MARTINEK, M., *Ztracená generace?*, s. 142.

³¹⁶ Domníváme se, že všechna témata spirituálního dialogu, která uvádí Martínek, přinejmenším implicitně prostupují celek skautské výchovnou metody. Pro omezený rozsah naší práce vybíráme však ty případy, kde je vzájemná souvislost explicitní, přičemž nechceme popírat další varianty konkrétních aplikací.

3.2.1 Táboření a pobyt v přírodě – spiritualita stvoření

V této části se detailněji zaměříme na to, jak je fenomén přírody pojímán ve skautingu. Poté jakou roli sehrává příroda v náboženské zkušenosti mládeže obecně. Po teologické interpretaci uvedeme témata pro dialog s mládeží.

3.2.1.1 Skautská idea a současná realita mládeže.

Skautská praxe v prostředí přírody a samotná úcta k ní jsou již od samého počátku skautského hnutí zcela podstatně přítomny. Orientace na krásu přírody a dovednosti života v ní jsou zajisté dány životním příběhem samotného zakladatele Baden Powella. Ten jako uznávaný voják britské armády dlouhé roky trávil s polními vojsky v rozmanitých krajinách kolonií impéria. Jeho mistrná schopnost a přímo vášeň pro stopování, jež se snoubila se znalostí přírody, také dává vzniknout samotnému názvu jeho výchovného hnutí: „SCOUT“, neboť v umění vidět podstatné a tomu podřídít své jednání vidí velkou metaforu pro výchovného úsilí. V souvislosti s pozitivním vztahem skautského hnutí k přírodě významnou roli také sehrává „woodcrafterská“³¹⁷ idea, přítomna díky Ernestovi Setonovi.

„Woodcraft neznamena jen schopnost najít stopy a jiná drobná znamení, ale také rozeznat jejich význam... Když si všímáte, jak se lidé chovají a oblékají a své poznatky složité dohromady, někdy poznáte ty, od kterých se nedá čekat nic dobrého. Můžete také pochopit, kdo je v nouzi a potřebuje pomoc nebo podporu, a pak uděláte to, co patří ke skautovým hlavním povinnostem – ze všech sil pomáháte těm, kteří jsou v nouzi.“³¹⁸

Baden Powell jako křesťan nachází ve stvoření stopy Boží přítomnosti. O stvoření hovoří jako o Knize přírody, ve které jsou obsažena pravdivá fakta, svědčící o všudypřítomném Bohu.³¹⁹ Příroda probouzí v mladém člověku zvědavost, díky které tak může získat „první představu o nekonečnu a úžasném díle stvořitele, ve kterém

³¹⁷ Woodcraft- překládá se jako „lesní moudrost“ ve významu znalost zvířat a přírody.

³¹⁸ BADEN-POWELL, R., *Vlče, skaut, rover*, s. 70.

³¹⁹ Srov. tamtéž, s. 202.

O cestě po stopách stvoření, která člověka vede až k samotnému Stvořiteli, vypovídá Ruskovo svědectví:

„...Byla to příroda, nově a pro mne i obdivně a pokorně objevována skautskými očima, která mi navrátila důvěru ve smysl života, v hluboký smysl i úkol všeho stvořeného – a tím i stvořitele.“³²⁰

Také Svojsík vnímá přírodu jako působivý odkaz, jenž člověka vede k přemýšlení o strújci všeho existujícího.

„Hvězdnaté nebe působí neodolatelným, magickým kouzlem na ducha lidského...Ta krása každé hvězdy, jež se třepotá, míhá a chvěje se tisíce let v jemných paprscích něžného svitu, ta přesná zákonitost jejich pohybu kolotavého, jenž ani na chvíli nedovede opustit svou, před věky vyměřenou dráhu, to vše upoutává mysl člověka a nutí jej přemýšlet a tajemném řediteli celé přírody a obezřetném vůdci všeho všehomíra.“³²¹

O současném akcentovaném zaměření na přírodu v rámci skautské výchovy u nás svědčí samostatný „ekologický odbor“ v rámci organizační struktury JUNÁKA. EKOodbor pořádá pravidelné programy různého typu. Jedná se „Orbis Kaktus“ – zážitkový a vzdělávací kurs výchova k udržitelnosti pro vůdce, pedagogické pracovníky a lektory středisek ekologické výchovy. Dále se v nabídce EKO-odboru nachází tzv. „Kitičky“ – exkurze do zajímavých lokalit v ČR a konají se dvakrát ročně v jarním a podzimním období. „Ekologické semináře“- tyto tradiční víkendové akce se konají v CHKO v rámci naší přírody. Jejím obsahem je detailní seznámení se s danou lokalitou a možnost získat inspiraci pro oddílovou praxi.³²²

EKOodbor také zajišťuje tzv. „OČK – Příroda a ekologie“, tj. odborná činovnícká kvalifikace, umožňující absolventům kurzu přednášet daný tématický okruh na vzdělávacích činovníckých akcích v rámci JUNÁKA.³²³

Významný projekt ekologické výchovy v prostředí skautské výchovy u nás představuje „Středisko ekologické výchovy Kaprálův mlýn“. SEV Kaprálův Mlýn (Ochoz u Brna) je napojeno na celosvětovou organizaci SCENES (Scout Centres of

³²⁰ RUSEK, L., *Druhý dech skautingu*, s. 6.

³²¹ SVOJSÍK, A. B., *Základy junáctví*, s. 18.

³²² Srov. Ekologické semináře [online]. Dostupné na:

<<http://krizovatka.skaut.cz/organizace/ustredni-organy/odbory-a-komise/ekologicky-odbor/akce/>>.

³²³ Srov. tamtéž.

Excellence for Nature and Environment). Česká republika tak drží členské prvenství v této síti v rámci postkomunistických zemí.³²⁴

Dnes je výrazným fenoménem to, že mladí lidé hledají Boha v přírodě. Když byla mládež dotazována po místě jejich setkávání s Bohem, právě odpověď „v přírodě“ se nacházela na druhém místě. Současný příklon mladých lidí k přírodě a zároveň jejich vyjádření pro důležitost kvality životního prostředí je demonstrováno hojnou účastí mladých v ekologických hnutích.³²⁵

3.2.1.2 Teologická interpretace.

Teologická reflexe o stvoření má zcela zásadní význam, neboť se týká podstatných existenciálních otázek po původu, konci a celém zaměření života člověka.³²⁶ Lidský rozum je schopný najít odpověď na otázku po původu všeho, poznat existenci Stvořitele skrze jeho dílo stvoření.³²⁷ Víra jakožto nadpřirozený zdroj poznání však osvětluje přirozené poznání, které je zatemněné a zkreslené omylem.³²⁸

Posvátný text Písma svatého obsahující zprávu o stvoření zaměřuje člověka především na „uznání vnitřní podstaty všeho stvořeného, jeho hodnotu a zaměření k oslavě Boha“.³²⁹

Základní výpovědi teologie stvoření můžeme shrnout do následujících tezí:³³⁰

- Vše, co existuje, vděčí za svou existenci Bohu. Všechny bytosti, příroda, lidské dějiny mají svůj původ ve stvořitelském tvůrčím aktu, kterým začal svět a čas.
- Tvorstvo pocházející od Boha je vlastním způsobem dobré a dokonalé jakožto odlesk nekonečné Boží moudrosti a dobroty. Člověk se má vyhnout nezřízenému jednání ve vztahu ke stvoření. Destruktivním jednáním pohrdá Stvořitelem

³²⁴ Srov. Středisko ekologické výchovy Kapráluv mlýn [online]. Dostupné na: <<http://www.kapraluvmlyn.cz/scenes.ph>>

³²⁵ Srov. MARTINEK, M., *Ztracená generace*, s. 170.

³²⁶ Srov. KKC 282.

³²⁷ Na tomto místě nauka církve hovoří o konvergentních „Důkazech Boží existence“, které mohou disponovat k víře a pomáhat ke zjištění, že víra není proti rozumu. Srov. KKC 31, 35.

³²⁸ Srov. KKC 286.

³²⁹ KKC 337.

³³⁰ Jedná se o články v KKC 337-349.

a zapřičiňuje negativní následky v rámci lidského společenství a jeho životního prostředí.

- Tvorové existují ve vzájemné závislosti, kdy se navzájem doplňují a slouží si. Mezi tvory existuje také solidarita, vycházející ze skutečnosti Jednoho stvořitele a směřování k Jeho slávě.
- Krása přírody je odleskem nekonečné krásy Stvořitele, a tak má podněcovat úctu a podřízenost rozumu a vůle člověka.
- Stvoření má svoji hierarchii, na jejímž vrcholu stvoření stojí člověk.
- Sedmý den stvoření jako konec stvořitelského díla odkazuje na správný řád lidských zájmů, v němž je člověk zván k Bohoslužbě, která je vepsána do řádu stvoření.
- Den Kristova zmrtvýchvstání je počátkem nového stvoření. Dílo stvoření tak nachází svůj vrchol v díle vykoupení.
- Respekt vůči zákonům, vepsaným do stvoření, a vztahy, které vyplývají z přirozenosti věcí, jsou základem morálky.

Navýsost aktuální otázkou dneška ve vztahu člověk – příroda je téma jednání člověka vůči životnímu prostředí. Výše jsme viděli, jak výrazně je toto téma akcentované v prostředí skautské výchovy a obecně u mládeže. Téma ekologie není cizí ani současné teologické reflexi, kterou si ve stručnosti představíme, přičemž se budeme snažit poukázat především na přístupy, které se neshodují s autentickým křesťanským postojem.

Církev má odpovědnost za stvoření a musí tuto odpovědnost projevovat také na veřejnosti.³³¹ Dnes je aktuální především energetická problematika: významné společenství hromadí zásoby neobnovitelných zdrojů a brání tak rozvoji chudých zemí. V tomto případě je nutné obnovit postoj solidarity a usilovně hledat alternativní energetické zdroje. Před lidstvo je také kladena velká zodpovědnost předat Zemi dalším generacím v takovém stavu, aby ji mohly důstojně obývat a pečovat o ni.³³²

³³¹ BENEDIKT XVI. *Caritas in veritate*, encyklika i integrálním lidském rozvoji v lásce a v pravdě, č. 50

³³² Tamtéž.

Vztah člověka k životnímu prostředí závisí na tom, jak lidstvo zachází samo se sebou, a naopak. Tato vzájemně se ovlivňující vazba vyžaduje změnu životního stylu, změnu smýšlení, přijetí nových životních způsobů. Zde hovoříme o správně pojaté „ekologii člověka“, jež implikuje prospěch vůči životnímu prostředí. V posledku se nám tak ukazuje, že:

„Kniha přírody je jedna nedělitelná: zahrnuje jak životní prostředí, tak lidský život, sexualitu, manželství, rodinu i sociální vztahy - jedním slovem integrální lidský rozvoj. Naše povinnosti vůči životnímu prostředí jsou propojeny s povinnostmi, jež máme k lidské osobě jako takové i ve vztahu k druhým. Nelze vymáhat jedny povinnosti a šlapat po druhých. Zde leží závažný rozpor dnešní mentality a praxe, která ponižuje lidskou osobu, rozvrací životní prostředí a škodí společnosti.“³³³

Stvoření znamená pro věřícího člověka Boží dar, který může s „ohledem na vnitřní rovnováhu samotného stvoření užívat k uspokojení svých oprávněných materiálních i nemateriálních potřeb“.³³⁴ V příkrém rozporu s křesťanským pohledem na skutečnost stvoření jsou stanoviska, podle nichž člověk přírodu bezohledně vykořisťuje, příroda se stává předmětem manipulace, nebo na druhé straně je pro něho nedotknutelným tabu a dokonce je nadřazována důstojnosti lidské osoby.³³⁵

V případě tohoto druhého extrému se můžeme u některých ekologických hnutí setkat s tendencemi zbožšťování přírody nebo Země.³³⁶ Tyto postoje tak ústí do novodobého pohanství a panteismu.³³⁷ Důvod učitelského úřadu, proč se jednoznačně odmítavě staví proti biocentrickému a ekocentrickému postoji vůči životnímu prostředí, spočívá v tom, že tyto tendence nerozlišují hodnotu jednotlivých bytostí, „...chce zastříti ontologický a příčinný rozdíl mezi člověkem a ostatními živými bytostmi... Tímto způsobem se eliminuje vyšší odpovědnost člověka ve prospěch rovnostářského pojetí důstojnosti všech živých tvorů.“³³⁸

O tom, že ekologická hnutí nemusí představovat pouze přírodovědecký a kulturní fenomén, ale také jev náboženský, dnes svědčí např. atraktivní hnutí New

³³³ BENEDIKT XVI. *Caritas in veritate*, encyklika i integrálním lidském rozvoji v lásce a v pravdě, č.51.

³³⁴ Tamtéž, č. 48.

³³⁵ Srov. tamtéž, 64.

³³⁶ KSNC č. 463.

³³⁷ Srov. BENEDIKT XVI. *Caritas in veritate*, encyklika i integrálním lidském rozvoji v lásce a v pravdě, č. 48.

³³⁸ KSNC č. 463.

Age, které jako jednu ze svých podstatných idejí šíří mýtus o Matce Zemi – Gaia.³³⁹ New Age vychází z prastarých agrárních ritů a kultů plodnosti. Gaia je jako alternativa křesťanského Boha Otce. Takto pojímaný bůh je však neosobní energií, imanentní světu. Bůh je životním principem, duše nebo duch světa, vše je bůh. Neexistuje rozdíl mezi bohem a světem. Svět, který nebyl stvořen, je věčný a soběstačný. Budoucnost světa pak závisí na pozitivním dynamismu, který má vyústit v božskou jednotu všeho, co existuje.³⁴⁰

V případě autentického křesťanského postoje půjde tak v posledku o sladění dvou paradoxálních pozic Boží transcedence a imanence vůči stvořenému světu. Stvoření tedy nezbošťujeme, ale zároveň ve stvoření vnímáme Stvořitelovu přítomnost, která vše existující nese, proniká a zahrnuje a my se tak „nemůžeme ani nadechnout, aniž by nás Bůh nenesl, nechtěl a nepotvrzoval“.³⁴¹

Příroda jako dílo Boží a místo Boží přítomnosti je posvátná. Stvoření se tak může stát místem duchovního prožitku, fascinujícím člověka jeho krásou, dokonalostí a majestátem. Hory, moře, poušť, vesmír, tyto přírodní skutečnosti často v člověku vyvolávají pocity posvátna. Nutno podotknout, že tuto fascinaci zakoušejí také ti, kteří v ní nic náboženského nenaleznou a otevřeně se nadále hlásí k ateismu.³⁴²

3.2.2 Témata k dialogu

Při výběru témat pro spirituální dialog s mládeží v prostředí skautské výchovy budeme vycházet především z formulací MARTINKA³⁴³. K některým z jeho navrhovaným tématům přidáme také ta témata, jež jsou specifická pro skautskou výchovu.

Z okruhu spirituální rozměr stvořeného světa.

³³⁹ MARTINEK, M., *Ztracená generace?*, s. 170.

³⁴⁰ PAPEŽSKÁ RADA PRU KULTURU, PAPEŽSKÁ RADA PRO MEZINÁBOŽENSKÝ DIALOG, *Ježíš Kristus nositel živé vody, Křesťanské zamyšlení nad New Ad*, 30.-31.

³⁴¹ NĚMECKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCEV, *Vyznání víry církve, překlad 1. dílu Katolického katechizmu pro dospělé*, s.319.

³⁴² Srov. MARTINEK, M., *Ztracená generace?*, s.172.

³⁴³ Srov. tamtéž, s. 173.

- Skautská koncepce předkládá kreacionistický přístup k otázce po původu kosmu. Jak se s touto koncepcí mládež ve skautingu ztotožňuje ? V čem spočívají její výhrady?
- Je příroda pro ně posvátná? Je místem duchovních prožitků?
- Je mládež ve skautingu aktivní ve vyhledávání mimořádných podnětů v přírodě za účelem prožitku, který ji přiblíží k duchovním hodnotám?

Z okruhu ekologické aktivity.

- Jaký mají smysl?
- Co motivuje skauty k účasti na ekologických aktivitách?
- Jsou mladí ochotni vést proekologický způsob života?
- Je pro ně ekologie spirituální záležitostí? Pokud ano, z jaké koncepce vycházejí?

Z okruhu odstupňování hodnoty různých duchovních aktivit.

- Jak mladí prožívají duchovní zkušenost vycházející z přírody ve srovnání s klasickými přístupy, jako např. liturgie, modlitba, četba Písma...?
- Je mezi těmito dvěma pojetími napětí nebo možná a žádaná harmonie?
- Je vůbec žádané dělat tyto rozdíly?
- V jakých momentech je skautská výchova inspirativní pro zakoušení duchovních zkušeností skrze přírodu?

3.2.3 Slib a zákon – konání dobra a hledání smyslu života

V této části se chceme zaměřit především na oblast etické výchovy v prostředí skautské výchovy, poukázat na skutečnost, že tato složka výchovy je též možnou oblastí pro získání duchovního zkušenosti, jež se následně může stát základem pro spirituální dialog mezi skautskou mládeží bez daru nadpřirozené víry a zástupcem církve v podobě skautského činovníka – křesťana.

Pro blízkost témat chceme také věnovat pozornost otázce hledání smyslu života, jež v systému skautské výchovy též zaujímá podstatnou pozici a v neposlední řadě je také významným tématem spirituálního dialogu.

3.2.3.1 Konání dobra - realita mládeže a skautská idea

Mladí lidé zcela spontánně spojují náboženství a víru v Boha s mravním požadavkem konání dobra. Jsou však kritičtí až odmítaví k některým křesťanským normám a zvláště pokud se jedná o požadavky katolické církve. Mladí uznávají důležitost plnění mravních norem, morálka pro ně představuje důležitý duchovní prvek jejich života, a chtějí žít podle ní, ale závaznost norem si rozhodují sami. Zde tak hovoříme subjektivní morálce, jejíž příčiny jsou různorodé, například: pluralistické a relativistické myšlení současné doby, věková podmíněnost, neboť morální relativismus je právě specifický po období mladé dospělosti.³⁴⁴

Též prožívají zkušenost s tím, že je těžké uskutečňovat ty hodnoty o jejichž správnosti a důležitosti jsou přesvědčeni. Není tedy na místě jednoznačně mluvit o nemorální mládeži, ale spíše nezpůsobilé k plnění norem.³⁴⁵

V prostředí skautské výchovy je snaha o dosahování morálních kvalit zcela evidentně vyjádřena v deseti bodech skautského zákona, ve slibu a v denních příkazech. Právě v důrazu na rozvoj osobní etiky, v důsledku čehož skauting znamená významnou službu celé společnosti, nalézá skautské výchovné hnutí podstatnou odlišnost od jiných, leč podobně zaměřených výchovných systémů.³⁴⁶

V případě roverského věku je snaha o konání dobra specificky reprezentována příkazem služby. Baden Powell službu vnímá jako zřeknutí se pohodlí a zábavy ve prospěch pomoci těm, kteří to potřebují.³⁴⁷ Příkaz služby se pro rovery nevyčerpává pouze ve vlastních řadách v prostředí skautingu ve formě vedení skautů, ale také v formě služby veřejnosti, např. účasti na charitativních dílech.³⁴⁸ Služba druhému člověku jako specifický projev lásky působí v člověku životní optimismus a radost, což dává člověku sílu přenést přes těžkosti vlastního života. Množství rozdané dobroty a lásky je přímo úměrné rozvoji duše toho, který se takto daruje.³⁴⁹

V současné JUNÁCKÉ metodice je kladen silný důraz na etickou formaci člověka. Každá ze skautských stezek, odlišených pro různou věkovou kategorii,

³⁴⁴ Srov. MARTINEK, M., *Ztracená generace?* s. 164-165.

³⁴⁵ Srov. tamtéž, s. 165.

³⁴⁶ Srov. NAVRÁTIL, Z., *Hledat nejvyšší Pravdu a Lásku*, s. 16.

³⁴⁷ Srov. BADEN-POWELL, R., *Vlče, skaut, rover*, s. 206.

³⁴⁸ Srov. tamtéž, s. 219.

³⁴⁹ Srov. tamtéž, s. 206.

obsahuje samotný oddíl věnovaný právě formaci vlastního svědomí.³⁵⁰ Tomuto tématu se též podrobným způsobem věnuje metodický příručka „Kdo jsem“ a starší publikace, též koncipována jako metodický průvodce duchovním životem skauta „Nikdy nekončící dobrodružství.“

Nyní si zběžně nastíníme základní koncepci formace svědomí v prostředí skautské výchovy tak, jak ji předkládá právě zmíněná metodická publikace *Kdo jsem*. Téma „Moje svědomí“ je rozpracováno do pěti kompetencí 1. Hledá, přijímá a chrání důležité hodnoty pro lidský život. 2. Rozvíjí mravní rozhodování na základě fungujícího svědomí. 3. Aktivně se podílí na rozvoji vlastního charakteru. 4. Je zodpovědný, spolehlivý, a statečný. 5. Dokáže řešit obtížné situace - je fyzicky i psychicky odolný.³⁵¹

Hlavním cílem bodu stezky „Moje svědomí“ je rozvoj schopnosti mravního rozhodování až k jeho zralosti. Formovat svědomí, aby bylo schopné dialogu, a upevňovat charakter, aby člověk dokázal poznané dobro realizovat a uskutečnit.³⁵²

Skautská stezka nabízí různé programy pro rozvoj svědomí. Tyto aktivity jsou určovány dílčími cíli, vycházejícími z uvedených kompetencí. 1. **Znalost a porozumění** skutečností dobra a zla. 2. **Motivace** k rozhodování pro dobro 3. **Rozvoj vůle** pro uskutečňování daného rozhodnutí. 4. **Sebevýchova** – co dělám pro to, abych rostl v dobrém. 5. **Sebepoznání** při mravním rozhodování – proč jsem se rozhodl právě takto. 6. **Naslouchání** vlastnímu svědomí.³⁵³

3.2.3.2 Teologická interpretace

Dříve než se zaměříme na jednotlivé dílčí aspekty z oblasti etiky ve světle teologie, je dle našeho názoru důležité poukázat na základní vztah mezi vírou v živého Boha a zjevenými morální nároky pro člověka. Vzhledem k tomu, že se

³⁵⁰ Srov. JUNÁK – NÁČELNICTVO. METODICKÁ SKUPINA PRO VÝCHOVNÝ PROGRAM., *Cesta země – 1. stupeň skautské stezky*, s. 29. JUNÁK – NÁČELNICTVO. METODICKÁ SKUPINA PRO VÝCHOVNÝ PROGRAM., *Cesta vody – 2. stupeň skautské stezky*, s. 29. JUNÁK – NÁČELNICTVO. METODICKÁ SKUPINA PRO VÝCHOVNÝ PROGRAM., *Cesta vzduchu – 3. stupeň skautské stezky*, s. 29. JUNÁK – SVAZ SKAUTŮ A SKAUTEK ČR. NÁČELNICTVO. METODICKÁ SKUPINA PRO VÝCHOVNÝ PROGRAM., *Cesta ohně – 4. stupeň skautské stezky*, s. 29.

³⁵¹ Srov. ZAJÍC, J., *Kdo jsem*, s. 68.

³⁵² Srov. tamtéž, s. 68.

³⁵³ Srov. tamtéž, s. 71.

pohybuje v celkovém tématickém rámci „evangelizace“, chceme tímto krokem poukázat na skutečnost, že víra nerovná se jen morálka, a už vůbec se evangelizace nerovná v extrémním případě moralismus. Jako výchozí myšlenku pro tento názor použijeme přímou citaci z dokumentu Papežské teologické komise „Bible a morálka“.

„...zjevená morálka nezaujímá první místo, ale odvozuje se od zkušenosti poznání Boha, od „poznání“ v biblickém smyslu, které bylo zjeveno skrze prvotní událost... Krátce řečeno, na základě počáteční zkušenosti přístupu ke svobodě usiluje „morálka v situaci smlouvy“ o to, aby tuto svobodu rozvíjela v každodenním životě. Morální volba věřícího člověka předpokládá zkušenost s Bohem, třeba i nepojmenovanou nebo uvědomovanou jen neurčitě.“³⁵⁴

V křesťanské tradici je Bůh zdrojem veškeré lásky a dobra a proto se s ním člověk může setkat v uskutečňování těchto hodnot. Naplňování dobra a lásky v praktickém životě je v křesťanství také podmínkou dosažení spásy (srov. 25, 31 – 46). Ježíš také ukazuje, že v trpícím bližním se člověk setkává s Bohem (srov. Mt 25, 40). V tomto ohledu spatřujeme první styčnou plochu pro spirituální dialog s mládeží, která zcela spontánně mezi náboženstvím a dobrým životem člověka vidí podstatnou vazbu.³⁵⁵

Dalším důležitým bodem dialogu je obecně sdílená zkušenost nezištné, sloužící, sebeobětující lásky, přičemž uplatňování této lásky doprovází silný prožitek seberealizace, vnitřního naplnění, sjednocení se všemi lidmi a dokonce s celým kosmem.³⁵⁶ Křesťanská tradice tuto sebedarující lásku nazývá *agapé*. Můžeme ji charakterizovat jako překonání sobectví, jako lásku, která se vyznačuje péčí a starostí o druhého, usiluje o štěstí milované bytosti, lásku, která se stává odříkáním, je hotova obětí a dokonce ji vyhledává.³⁵⁷ Lásku *agapé* nachází svůj zdroj v Bohu a její praktické uplatňování je podmínkou naší spásy, neboť vydaností v úkonu lásky vůči druhému naplňujeme „extatickou“ identitu křesťanství, jež se zakládá na naprostém sebedarování Boha vůči člověku a v posledku se tak stává kriteriem našeho plného zpodobnění s ním, tedy spásy.³⁵⁸ V dějinách křesťanství existuje zástup světců, kteří

³⁵⁴ PAEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE, *Bible a morálka – biblické kořeny křesťanského jednání*, s. 31.

³⁵⁵ Srov. MARTINEK, M., *Ztracená generace?*, s. 166.

³⁵⁶ Srov. tamtéž, s. 166.

³⁵⁷ Benedikt XVI., *Deus caritas est.*, č. 6.

³⁵⁸ Srov. POSPÍŠIL, C.V., *Jako v nebi tak i na zemi*, s. 65.

prošli touto „extatickou“ zkušeností, jmenujme např. dobově blízký příklad Terezy z Kalkaty.

Neméně důležitým momentem pro spirituální dialog s mládeží je společně sdílená zkušenost transcendentního charakteru svědomí. Vedle pojetí svědomí jako určitého druhu vědění – *conscientia*, vycházejícího z nauky sv. Tomáše Akvinského,³⁵⁹ zastává dnes katolická církev také celostní názor na svědomí jako místo setkávání Boha s člověkem.³⁶⁰ Takto pojímané svědomí představuje zvláštní instituci, poslední závaznou normu, která však musí být ve stálém dialogu s prostředím a je odkázána na Boží vedení.³⁶¹ Mladý člověk vyznává autonomii svědomí, přesto však je nutná podpora jasných morálních hodnot, neboť hrozí nebezpečí uchýlit se ke snadnějšímu a výhodnějšímu jednání. Je tak výzvou dneška pro morální teologii hledat v dialogu se současnou kulturou vyváženost mezi autonomií svědomí a objektivitou etických norem.³⁶²

Jako poslední z oblastí spirituálního dialogu v oblasti etiky, jak je vypočítává MARTINEK, uvádíme odhodlání mládeže pro radikalismus, vydanost a hrdinství.³⁶³ Mladý člověk je ochotný nadchnout se pro vysoký mravní ideál, pro nezištnou pomoc. Tato vývojově psychologická charakteristika je tak dobrým předpokladem, aby se mladý člověk spontánně vystavil příležitosti k duchovní zkušenosti, založené na službě bližnímu.

3.2.3.3 Témata spirituálního dialogu

Výše uvedené poznatky implikují okruhy témat pro spirituální dialog mezi církví, zastoupenou věřícím skautem, a mladými členy skautského hnutí bez nadpřirozeného daru víry. Témata MARTINEK systemizuje do pěti okruhů a jim přiřazuje konkrétní otázky.³⁶⁴ Nyní si je ve stručném přehledu představíme. Navržený soubor otázek se budeme snažit také obohatit specifickými tématy z oboru skautské výchovy.

³⁵⁹ Srov. např. ANZENBACHER, A., *Úvod do etiky*, s. 78-80.

³⁶⁰ Srov. GS 16.

³⁶¹ Srov. TAVEL, P., *Smysl života podle Viktora Emanuela Frankla*, s. 189.

³⁶² Srov. MARTINEK, M., *Ztracená generace?*, s. 167.

³⁶³ Srov. tamtéž.

³⁶⁴ Srov. tamtéž, s. 168-169.

Z okruhu „**agapická láska jako duchovní zkušenost**“: Jaké zkušenosti mají mladí skauti s proječováním nezištné a obětavé lásky? Jakou hodnotu tomuto jednání a z ní vycházející zkušenosti přisuzují? Považují ji za zkušenost náboženskou? Jaká je míra ztotožnění pojmu „Nejvyšší láska“ ze znění skautské slibu s „agapickou láskou“?

Z okruhu „**dobrovolná služba lásky**“: Nakolik jsou mladí ochotni angažovat se v sociálních a humanitárních projektech? Jaký je motiv takového jednání - náboženský, humanitně altruistický? Jaké možnosti k realizaci projektů na poli dobrovolnické služby nabízí skautské hnutí?

Z okruhu „**rozdíl mezi nesouhlasem a neschopností**“: Nakolik jsou mladí schopni dostát svým vlastním mravním nárokům? Nepolevují ze svých mravních ideálů? Pokud ano, co je toho příčinou? Jaký vliv na utváření mravního přesvědčení mladého člověka ve skautu mají zásady formulované ve skautském zákoně? Jak velký je problém mladých s přijímáním norem, určených autoritou, s nimiž se však ve svědomí neztotožňují?

3.2.3.4 Hledání smyslu života – realita mládeže a skautská idea

Hledání smyslu života a morální oblast člověka, konkrétně aspekt svědomí, mají k sobě významově a funkčně velice blízko, neboť „svědomí vede člověka v hledání smyslu života a má schopnost odhalit smysl, skrytý v každé jedinečné a neopakovatelné situaci.“³⁶⁵ To je důvodem, proč tato témata řadíme k sobě a navíc zastřešujeme podstatným prvkem skautské metody *slibem a zákonem*, který konstituuje základní poslání skautského hnutí, jež právě spočívá v hledání smysluplného života mladého člověka.³⁶⁶

V případě dospívajících lidí v Česku v souvislosti s otázkou po smyslu života se setkávám s výrazným optimismem. Většina z dotazovaných považuje za nejdůležitější cíle vzdělání, zaměstnání, rodinu, přičemž se tyto cíle mění v závislosti na proměně věku respondenta. Výzkum však také ukazuje, že mládež se při hledání odpovědi na smysl života často pohybuje v horizontu nejbližších cílů. Zde je nebezpečí, že se tyto krátkodobé cíle, které představují spíše náhražku skutečného

³⁶⁵ Srov. TAVEL, P., *Smysl života podle Viktora Emanuela Frankla*, s. 187.

³⁶⁶ Srov. NAVRÁTIL, Z., *Skautská spiritualita*, s. 19.

smyslu života, mohou rázem zproblematizovat, nebo úplně zhroutit. V současné době je mladý člověk vystaven tomuto nebezpečí nebo dokonce má již tuto zkušenost za sebou. Za rizikové faktory můžeme považovat: nedostatek prožitku bazální důvěry v raném dětství; opakovaná negativní zkušenost ve vztazích; nedostatek pozitivních vzorů trvalého partnerského vztahu; nepřijetí na školu. Důsledkem rozpadu životního cíle se stává existenciální krize člověka, která implikuje patologické jevy v životě mladých. U mladých lidí se také můžeme setkat se ztrátou důvěry ve smysl život: po smyslu života se už vůbec neptají, protože nemají přesvědčení, že je možné najít odpověď. Tito lidé zpravidla odmítají definitivní, dogmatické odpovědi na tzv. poslední otázky. Na tomto místě tak hovoříme o *teoretickém nihilismu*, který může znamenat větší nebezpečí než samotná ztráta smyslu.³⁶⁷

Skautský výchovný systém na téma hledání smyslu života klade velký důraz. V současné podobě stezky v rámci klíčové kompetence pro rozvoj a prohlubování vlastního duchovního života, nacházíme dílčí cíle podněcující k nahlížení osobního života jako smysluplného příběhu, který je však nutné postupně objevovat.³⁶⁸ S tématem smyslu je úzce provázáno téma životního poslání, které právě skautská výchova má mladému člověku napomáhat objevovat a uskutečňovat. Naplňování životního poslání vyžaduje konkrétní životní styl. Pro výchovné úsilí ve skautingu to znamená konkrétní úkoly například pomoci mladému člověku objevit jeho osobní dispozice jako výchozí bod pro základní obrysy jeho životního poslání. Pomáhat v pročišťování životního stylu, pomoci laskavé a důsledné výchovy. U mladého člověka probouzet důvěru v poslání, ve smysluplnost života a posilovat jej v trpělivosti při hledání.³⁶⁹

Podnětné jsou také myšlenky Badena Powella, který hovoří o základní životní orientaci jako cestě za štěstím, které je podstatným rysem smysluplného života. Štěstí není pouhé potěšení. Ke šťastnému životu vedou dvě úzce provázané cesty. První cestou je cesta vědomí Boha Svořitele, ze které vychází obdiv, radost nad stvořením a v posledku nahlížení vyšších ideálů. Druhá cesta je cestou rozvoje lásky prostřednictvím sebeobětavé služby pro druhé.³⁷⁰

³⁶⁷ MARTINEK, M., *Ztracená generace*, s.156-157.

³⁶⁸ ZAJÍC, J., *Kdo jsem*, s. 24.

³⁶⁹ ZAJÍC, J., *Nikdy nekončící dobrodružství*, s. 40.

³⁷⁰ BADEN-POWELL, R., *Vlče, skaut, rover*, s.160.

3.2.3.5 Teologická interpretace

Kompendium katolické církve na první otázku celého spisu „Jaký je Boží plán pro člověka? odpovídá „...aby mu dal účast na svém blaženém životě“.³⁷¹ Na začátku první kapitoly současného Katechismu katolické církve nacházíme vyjádření o skutečnosti, že „jen v Bohu může člověk naleznout pravdu a štěstí, které neustále hledá“.³⁷² Bůh je tak tím, kdo „dává definitivní a vyčerpávající odpověď na otázky člověka týkající se smyslu a cíle jeho života.“³⁷³

Touha po štěstí je společným cílem všech lidí. Cesta ke štěstí je nám dána na základě Božího zjevení a vrcholným způsobem v osobě Ježíš Krista, který „plně odhaluje člověka jemu samotnému a dává mu poznat vznešenost jeho povolání“.³⁷⁴

Na tomto místě je nutno podotknout, že podle Frankla v otázce smyslu života nerozhoduje teistický či neteistický názor. Frankl samotný pojem víry nechápe ve smyslu víry v Boha, ale jako širší pojem víry ve smysl.³⁷⁵ Nicméně průzkumy dokazují, že náboženská víra má pozitivní vliv na vytváření smysluplnějšího vnímání života.³⁷⁶

MARTINEK vidí určité napětí, ale zároveň i příležitost pro dialog s mládeží v rozdílných východiscích v otázce hledání smyslu života. Zatímco katolická církev pojímá smysl života stojící mimo člověka, a člověk je tak postaven před rozhodnutí smysl přijmout, nebo ne, mladý člověk se snaží smysl svému životu dát. Nejedná se však o protichůdnost těchto tendencí, ale spíše o jiný náhled. Mladý člověk, vědom si své odpovědnosti za určení vlastního života, nechce být omezován vnějšími schémata, zatímco „církev ví, že horizont pozemského času a prostoru je příliš omezený na to, aby v něm mohl člověk dohlédnout na všechny souvislosti a důsledky svého myšlení a konání“.³⁷⁷ Martinek navrhuje jako vhodné řešení v dialogu s mládeží využít v křesťanském prostředí populární *logoterapii* Viktora FRANKLA. V jejím pojetí existuje smysl vždy mimo člověka, člověk se však musí k jeho hledání aktivně postavit.³⁷⁸

³⁷¹ KKKC 1.

³⁷² KKC 27.

³⁷³ KKC 68.

³⁷⁴ GS 22.

³⁷⁵ Srov. TAVEL, P., *Smysl života podle Viktora Emanuela Frankla*, s. 173.

³⁷⁶ Srov. tamtéž, s. 182.

³⁷⁷ MARTINEK, M., *Ztracená generace?*, s. 158-159.

³⁷⁸ Srov. tamtéž, s. 159.

3.2.4 Témata spirituálního dialogu

Z okruhu „**ztráta blízkého smyslu**: jak se vyrovnat se ztrátou blízkého smyslu života? Jaké hlubší souvislosti můžeme vyčíst z této skutečnosti? Má vůbec život smysl i přes ztrátu těchto krátkodobých cílů?

Z okruhu „**smysl život mimo člověka**“: Může ho pochopit člověk, který nemá víru? Jakým způsobem přiblížit nevěřícím tuto koncepci? Jak souvisí formulace skautského slibu „hledat Nejvyšší pravdu a Lásku“ s objevováním smyslu života?

Z okruhu „**možnost celoživotního rozhodnutí**“: jak dalece platí, že mladý člověk dnešní doby se bojí definitivních rozhodnutí? Co je důvodem tohoto strachu? Povzbuzuje skautská výchovná metoda k zodpovědným a definitivním rozhodnutím?³⁷⁹

3.3 Názory skautských činovníků a duchovních na fenomén skautské výchovy v souvislosti s jeho evangelizačním potenciálem

V této části necháme zaznít různé postřehy a názory ohledně skautského výchovného systému a jeho evangelizačního potenciálu. V rámci příspěvků se budou prolínat odpovědi v souvislosti s první evangelizací a katechetizací.

Získaný materiál (jedná se o rozhovory a dotazníky)³⁸⁰ můžeme rozčlenit do třech tematických skupin. První skupina se zaměřuje spíše na samotnou teorii skautské výchovy s ohledem na námi sledované aspekty. Druhá část zohledňuje pastorační hledisko. Třetí část je svědectvím o vlivu skautské výchovy na život z víry. Rozhovory a dotazníky si nekladou za cíl poskytnout statisticky objektivní data, ale představují exkurs do typologicky odlišných situací.

³⁷⁹ Srov. MARTINEK, M., *Ztracená generace?*, s. 160.

³⁸⁰ Audionahrávky a písemné odpovědi jsou uloženy v archivu autora.

3.3.1 Rozhovor a dotazníky se skautskými činovníky.

První skupina se zaměřuje na postřehy činovníků, kteří větší či velkou měrou udávají kurz výchovnému trendu v rámci rezortu , za který jsou zodpovědní. Respondenty jsou: biskup František Václava Lobkowicze – ústředního duchovního rádce za katolický skauting. Vojtěch Dobrowski – člen odboru Duchovní výchovy organizace JUNÁK. V rámci odboru se věnuje kontaktům s Mezinárodní federací katolických skautů ICCS. Jan Řezníček – výchovný zpravodaj 9. střediska Jana Bosca a 22. roverského kmene v Olomouci.

3.3.1.1 Rozhovor s ústředním duchovním rádcem, biskupem Václavem Františkem Lobkowiczem

Kde a kdy má počátek vaše členství ve skautském hnutí?

Musím se přiznat, že jsem ve skautském oddíle nikdy nebyl. Já jsem ročník 1948, v padesátých letech žádný skauting nebyl, v šedesátém osmém, kdy se činnost skautů trochu obnovila, jsem rok studoval v Innsbrucku, a v šedesátém devátém už byla zase v naší společnosti normalizace. Po mém návratu opět žádný skauting oficiálně neexistoval.

Když jsem v sedmdesátých letech kaplanoval ve farnosti Frýdek a později v Jablunkově, žil ve Frýdku-Místku jeden dobrý skaut, bratr Jestřáb Štěpánek, který přes nepřízeň doby ve skautingu dále pokračoval. Měl kolem sebe skupinku dětí a lidí zapálených skautingem, kteří pracovali pod organizací TIS, což byla organizace na ochranu přírody. Já jsem se jim snažil dělat alespoň trošku duchovního vůdce. Ale vzhledem ke svým kaplanským povinnostem v Jablunkově jsem se jim nemohl věnovat celý den. Alespoň zvečera jsem se snažil být k dispozici, když už na faře nastal klid, jel jsem za skauty na Hřčavu. Na hrčavský tábor strašně rád vzpomínám, zejména na okamžik, kdy jsem tam pro skauty sloužil mši svatou. Bylo to krásné.

To se tedy jednalo o katolický skauting.

Ano, byly to věřící děti, všechny jsem je znal z kostela. Ty děti dodneška ve skautingu fungují a dobře fungují. Bratr Jestřáb ve svých osmdesáti letech ještě letos vystoupil na Ivančenu.

Dostal jste nějakou přezdívku?

Ne, přezdívku nemám, to už si netroufli. (Smích....)

Otče biskupe, v Junáku, v rámci katolických oddílů, zastáváte vůdčí roli v duchovní radě, mohl byste objasnit, v čem tato úloha spočívá?

Když byl u nás v Praze poprvé na návštěvě Jan Pavel II. , spěchal jsem jako tehdy nově vysvěcený biskup samozřejmě také do Prahy. Na svém saku jsem měl připevněnou malou lilii. Potkal jsem tam bratra Agiho, což byl Mirek Brtva, kněz, jezuita, zapálený skaut, dnes již zesnulý, a ten když viděl zmíněnou lilii, řekl: „Ha, máme ústředního duchovního rádce.“ Dříve tuto funkci zastával pan kardinál Trochta, ne že by se ve své biskupské službě mohl zapojovat do skautské činnosti, ale byl k dispozici, skauti za ním chodili na radu. Zde se asi začala rodit pozice ústředního duchovního rádce. Vzpomínám si, když se pan kardinál v roce 1968 vrátil do diecéze v Jablonném pod Ještědí, uskutečnilo se tam za jeho účasti velké setkání skautů. Já jsem byl tou dobou v Rakousku na studiích. K roli ústředního duchovního rádce jsem opravdu přišel, jak se říká, „jako slepý k houslím“. Nějak se to vše vyvinulo na zasedání biskupské konference, kde jsem byl požádán, zda bych se skautům nemohl věnovat. A tak to mám na starosti dodneška.

Tým, který mám, se skládá z jednotlivých diecézních duchovních rádců. Dvakrát až třikrát do roka se sejdeme vždycky někde na faře a společně strávíme den, samozřejmě také slavením mše svaté, neboť všechno to jsou kněží, tedy krom sekretáře celé rady, kterým je PhDr. Aleš Mikula, bývalý kancléř brněnského biskupství. Je to taková šikovná skupinka.

V čem tedy konkrétně spočívá činnost této rady? Vytváříte nějaké metodické postupy, nebo se jedná spíše o společné setkávání a povzbuzování?

Jednak je to příležitost k setkání, k povzbuzení, ale samozřejmě taky mapujeme to, co se děje, kde jsou například nějaké skautské semináře a jiné aktivity. Taky se vydávají nové materiály, které je nutné zhodnotit a rozhodnout, jestli je doporučit nebo nedoporučit, protože skauting dneska není jenom záležitost křesťanů. V tom ale vidím jistý evangelizační prostředek.

Kolem formulace našeho skautského slibu, ve kterém místo „povinnosti Bohu“ jako jediní užíváme výrazu „Nejvyšší pravda a láska“ se vedly velké diskuse. Mohl byste, otče biskupe, toto dění nějak přiblížit?

Já jsem se této diskuse osobně zúčastnil a musím se přiznat, že jsem v Ženevě hájil tuto možnost, právě z evangelizačního důvodu. Přichází lidé, kteří zatím o Pánu Bohu neslyšeli, neznají ho, tudíž v něho nemohou ještě věřit, nemohou ho milovat.

V Ženevě jim šlo velmi o to, aby byl nějakým způsobem naznačen duchovní rozměr skautingu. Zdálo se mi, že slibovat věrnost Nejvyšší pravdě a Lásce je příhodné, neboť k pravdě můžu dát rovnítko Bůh a Deus caritas est (Bůh je láska).

Nestálo by zato více přímo hovořit o Bohu, očist'ovat jeho krásnou tvář, kterou známe ze zjevení, ale která je zanesena tolika lidskými předsudky?

Skauting je k tomu sám o sobě velkou příležitostí. Protože kdo je skaut? Stopař, ten, který má něco vystopovat, a proto má mít taky blízko k přírodě, kde může nacházet krásu, řád, pravdivost stvoření. Příroda je opravdu krásná, protože je tvořena láskou, v přírodě se odrážejí Boží vlastnosti. Schopný skaut bude nakonec schopný vystopovat v přírodě „vestigia Dei“ (stopy Boží), o nichž hovoří svatý Tomáš. Je to náročná cesta, ale k tomu Baden-Powell skauting zakládal, aby mladým klukům pomohl objevovat skutečné hodnoty. Myslím si, že je to nesmírně důležité pro naši současnost, protože když budeme mluvit o hodnotách, tak vidíme, jak je máme dnes ve společnosti úplně převrácené, a právě „skautík“ by měl být schopný říci: „Ano, je tady hierarchie hodnot a pro mě je důležitější tohle než támhleto.“

Nyní bych se rád zaměřil na situaci, kdy je v družině věřící vedoucí a formuje „nevěřící“ děti a mládež. Zásada náboženské neutrality, která má být uplatňována ve vedení oddílů, velí nebýt sám aktivní do chvíle, dokud nebude požádán vydat svědectví. K celistvé evangelizaci vedle osobního příkladu musí však přistoupit také slovo. Jak tuto problematiku vnímáte?

Neutralitu můžeme chápat jako tu skutečnost, že skautské prostředí je otevřené všem. Ale že bych nesměl na základě své zkušenosti pomoci dítěti hledat? Neutralita je jako otevřenost a tolerance, ale zase mi nic nemůže bránit, abych svoje zkušenosti jako vůdce nepředával dál těm, kteří jsou mi svěřeni. Je otázka, jakým způsobem se

to dělá. Určitě ne tak, že si věřící vůdce vezme v neděli ráno bič a nažene všechny do kostela.

Otče biskupe, máte nějaký návod, jak v dnešní době úspěšně evangelizovat?

Víra je individuální odpověď konkrétního člověka, takže ono to je nakonec vždycky v nějakém tom individuálním vztahu. Těžko dneska vystoupím na náměstí. Přiznám se, že mě vždycky trochu šimrá po zádech, když vidím v Ostravě na náměstí například mormony, jejichž způsob evangelizace mi prostě nesedí. Jakkoli je přijetí víry a evangelizování skutečně otázkou individuální, nelze pominout význam společenství. Moc fandím různým setkáním mládeže, mládežnickým centrům, která máme po diecézích. Vidím to jako velké požehnání od Pána Boha. Nakonec díky tomu třeba někdo „dopluje“ i do semináře. Tato místa a příležitosti k setkání přinášejí dětem probuzení a povzbuzení. Stejně tomu tak je v případě skautského oddílu. A to je velká šance, vždyť Junák má dnes 60 tisíc členů. Kdybych tehdy trval na formulaci slibu „so help me God“, tak bychom se separovali od této „armády“ a ztratili možnost je nějak oslovit. Tak bych například nemohl jít na tradiční setkání skautů na Ivančence a promluvit třeba k dvěma tisícům dětí.

I přes oslovování velkého počtu mladých lidí, které se vám v rámci Junáka daří, základ evangelizace ve skautském prostředí vidíte tedy především v individuálním přístupu.

Ano, jistě.

Skutečnost homogenních oddílů – není to na škodu pro proces první evangelizace v Junáku?

V homogenním oddílu jde jistě o takové utvrzení se, nabýt určitou jistotu. Z těch děcek pak ale budou jednou roveři, budou vedoucí a mohou dál i v tomto směru působit, oslovit nevěřící kluky a děvčata.

Otče biskupe, i přes všechno, co bylo řečeno, zkuste prosím krátce, jako tečku tohoto rozhovoru, vyslovit z vašeho pohledu to podstatné o skautingu.

Skauting je velice pozitivní věc. Jednak slouží klukům, aby se dokázali osamostatnit, najít sami sebe, svoji individualitu. Na druhé straně je to také opravdu prohloubení víry, ponoření se skrze víru v Krista. A to je jistota lidského života. Skautingu držím palce.

3.3.1.2 Dotazník s Vojtěchem Dobrowskim, členem odboru Duchovní výchovy JUNÁKA

Otázky jsou kladeny z pozice teze: „Prostředí skautské výchovy jako vhodný prostor evangelizace.“ Jaký je tvůj pohled na takto pojímané poslání skautingu?

Prostředí skautského oddílu může samozřejmě plnit funkci místa, kde lze realizovat evangelizaci. Mělo by tomu tak být ve všech oddílech, které jsou oddíly se zdůrazněnou náboženskou výchovou. Evangelizaci lze samozřejmě dělat i v jiných oddílech, nicméně rád bych předestřel, že není dobré toto někde medializovat, abychom se nedostali do situace, kdy nás někdo nařkne z přesvědčování dětí k náboženství. Evangelizace musí být nenásilná, přirozená a mluvíme-li o skautské metodě, pak musí být tato plně využívána – především mám na mysli výchovu k rozhodování o sobě samém, výchovu k sebevýchově.

V rámci evangelizace hovoříme o dvou cílových skupinách: ti, kteří již žijí z víry v Krista, a ti, kteří nežijí z daru víry. Evangelizace se má uskutečňovat vzhledem k „nevěřícím“ hlásáním příkladem vlastního života a hlásáním slova. Jaké podoby by podle tebe mohl v rámci skautingu nabývat onen rozměr hlásání slovem?

Záleží na tom, ke komu mluvíme. U skupiny, která již žije z víry v Krista, je jasné, že můžeme evangelizaci přímo vtáhnout a zařadit do běžných činností v průběhu naší činnosti. U druhé jmenované skupiny je dobré hovořit nejprve obecně o duchovním rozměru každého člověka a postupně – jen je-li skutečně

zájem – pokračovat případně dále. Ale nemá cenu spěchat, mohli bychom více zkazit, než dokázat.

Jaké aspekty skautské výchovné metody vnímáš jako obzvláště pozitivní pro efektivní evangelizaci?

V podstatě celou skautskou metodu – jak jsem již uvedl – vedení člověka k tomu, aby přijal zodpovědnost za sebe samotného i své okolí, aby na své výchově pracoval sám.

Nakolik je podle tebe z hlediska evangelizačního procesu (možnost vlastní kvalitní formace a následné schopnosti oslovit „nevěřící“ skauty) příhodná současná strukturální podoba Junácké organizace. Mám na mysli postavení katolických oddílů v rámci celku organizace.

Myslím, že pokud hovoříme o evangelizaci, pak to příliš s vnitřní organizační strukturou Junáka nesouvisí. Pokud myslíš, zda je lepší mít oddíly ryze katolické, a nebo smíšené (katolíci, jiná vyznání, nevěřící), vše má svá pro a proti a záleží na místě působení oddílu, komunikaci s duchovními, skladbě vedení oddílu, oddílové tradici... Rozhodně ale z vlastní zkušenosti musím říci, že pokud máme oslovit nevěřící děti v oddílech, pak je třeba, aby přísun nevěřících dětí (v rámci jednoho náboru) nebyl takový, že počet věřících členů bude nižší než nevěřících nováčků.

Nyní svoji pozornost obrátíme k první cílové skupině procesu evangelizace - k těm, kteří žijí z daru víry, jenž má být stále rozvíjen směrem ke zralosti. Jak hodnotíš současnou podobu a dostatečnost katechetického materiálu v rámci skautské výchovy? Pracuje se na vývoji nějakých centrálních materiálů, metodik?

Ke stávajícímu stavu: myslím, že příručky nemusí být připravovány výlučně pro skautské oddíly a dobrý vůdce dokáže hledat a využívat mnohé existující zdroje. K vlastním příručkám však mohu říci, že na úrovni středoevropského regionu ICCS (Mezinárodní konference katolických skautů) se připravuje příručka pro duchovní výchovu vlčat a světlušek v křesťanských oddílech. Na národní úrovni v ČR lze využívat existující příručky k novým skautským

stezkám. Víím, že zde nejsou explicitně „křesťanské věci“ a „ty ostatní“. Ale nemyslím si, že bychom měli tvořit nějaké centrální „jedině správné“ materiály, mám dojem, že daleko efektivnější je zajištění pravidelného setkávání vedoucích křesťanských oddílů a umožnit tak vzájemnou výměnu zkušeností.

Jaké se nabízejí systematické vzdělávací kurzy pro činnost v homogenních oddílech?

Již výše uvedená pravidelná setkávání formou seminářů pořádaných Odborem duchovní výchovy. Mnoho aktivit je realizováno Ekumenickou lesní školou a roverskými kurzy.

Jaké inspirace pro obohacení situace u nás vidíš na základě své zkušenosti se zahraničním katolickým skautingem?

Toto bych rozdělil do následujících oblastí:

- a) Účast našich vůdců na setkáváních, seminářích a podobných akcích na mezinárodní úrovni – lze takto nahlédnout na život křesťanských skautů i celých církevních společenství v jiných zemích, porovnat zkušenosti, problémy a jejich řešení, vnímat historický kontext stávajícího stavu apod.
- b) Využití konkrétních aktivit v programu našich oddílů – lze předávat dalším v ČR i prostřednictvím pravidelných setkávání vůdců.
- c) Nahlízet na spolupráci mezi katolickou církví a skauty v jednotlivých zemích a snažit se v této souvislosti o aktivnější spolupráci ze strany skautů u nás. Obecně lze říci, že tam, kde je skautská organizace katolická, je komunikace jednodušší a podpora takové organizace církví větší. Na druhé straně lze podle mne efektivněji komunikovat s církví i v organizacích, jako je ta naše.
- d) Zapojení do nadnárodních aktivit katolických skautů bez nutnosti jezdit do zahraničí (lze tak zapojit celé oddíly do akcí jako je Betlémské světlo, společná oslava svátků významných světců apod.) s tím, že podobnou oslavu dělají oddíly (naši bratři a sestry ve stejném duchu a se stejným cílem) v různých koutech světa.

Můžeš prosím popsat svoji osobní zkušenost s vedením dialogu na téma víry nebo křesťanství s mladými lidmi v rámci skautského prostředí.

Toto je téma spíše na osobní diskuzi a velmi obtížně to lze takto obecně popsat, protože každý takový rozhovor je zcela unikátní. Mohu ale říci, že lidé jsou většinou spíše zvědaví, než že by chtěli brojit proti víře. Pokud zůstávám v pozici, že jim něco nabízím, vysvětluji, ale nijak je nepřesvědčuji, současně se snažím neužívat křesťanskou hantýrku, které oni nerozumí, vidím na dotyčných, že o věcech přemýšlí. Je pak lepší je nechat ukončit diskuzi bez nějakého jasného závěru a nechat už na nich, jak to, co se dozvěděli, zužitkují.

3.3.1.3 Dotazník s výchovným zpravodajem Janem Řezníčkem

Popiš, prosím, v čem spočívá tvoje funkce v rámci vašeho oddílu. (Uveď také charakteristiku oddílu, poměr „věřící“/„nevěřící“...)

Ve středisku dělám výchovného zpravodaje. Na tuto funkci jsme ve středisku dva, ještě se mnou je tam jedna dívka. Hlavní náplní naší práce je snažit se podporovat vůdce oddílu, rádce a další lidi, kteří pracují např. v našem roverském kmene, aby to, co dělají, dělali dobře. Z toho vyplývá, že se snažíme jim sehnat dobré kurzy, které je posunou v práci dál, ale také se s nimi scházíme, ptáme se jich na problémy a snažíme se jim poradit a pomoci v jejich práci. Taky se snažíme být jim blízko na lidské úrovni, vědět, čím žijí a podporovat je v tom, i když se to netýká skautingu.

Naše středisko je křesťanské neboli podle stanov Junáka s rozšířenou náboženskou výchovou. Neznamená to, že k nám chodí jen křesťané, máme i členy, kteří jsou „nevěřící“, ale těch je opravdu málo, jedná se třeba o jednoho až dva členy na jeden oddíl (18 až 30 členů).

Jaké aktivity v rámci katechetizace (rozvoj víry dětí a mládeže) organizujete?

Aktivity se liší podle věku dětí, ale obecně se dá říci, že jsou to modlitby na začátku i na konci schůzek, jsou to skautské mše, které organizujeme společně s dalším křesťanským střediskem v Olomouci a jsme také součástí průvodu na svátek

Božího těla, i když je otázka, jestli toto je rozvoj víry našich skautů. Také na táborech mají děti duchovní slůvka, která mají na starosti vedoucí oddílu.

Potom to je různé podle věku dětí. U vlčat a světlušek se to odráží na duchovních slůvkách a modlitbách. U skautek jsou to liliové kříže (viz další otázka), u skautů nějaké duchovno trochu chybí, nebo ho tam moc nevnímám, ale mám v této chvíli jeden nápad, který by ho tam mohl vnést, ale ještě ho musím probrat s dalšími lidmi ze střediska a hlavně s vedením skautů. Jednalo by se o upravení zkoušky Tři orlích per. Mám v úmyslu udělat ji více iniciační, což by v sobě obsahovalo zkoušku jak těla, myslí, ale i nějaký duchovní rozměr. Ale je to zatím v plenkách, tak se uvidí, jak to dopadne. Pro rovery organizujeme duchovní obnovy (většinou dvě za rok) a podle jejich zájmu taky různé povídání na určitá témata, mezi kterými se např. povídá o různých světových náboženstvích a u toho se vždy objeví i povídání na téma víra. Poté roveři, ale to už je většinou mimo skaut, utvářejí různá společenství (to se týká jak mladých, tak starých roverů).

Další diskutovanou věcí u nás je zřízení nové funkce duchovního rádce, který by měl na starosti právě duchovní rozvoj členů našeho střediska. Je to funkce, která má u nás zelenou, ale ještě musíme vybrat člověka, který do toho půjde, a my s tím budeme souhlasit.

Máte v rámci oddílu nějaký svůj ústřední program, materiál pro náboženskou výchovu dětí, nebo vycházíte z Junáckých materiálů (vlčci, odborky, liliový kříž). Prosím, pokus se o hodnocení tohoto materiálu.

Svůj vlastní materiál nemáme, spíš máme Junácké materiály. To ale znamená, že je máme uchopené po svém. Například skautky plní liliové kříže, ale nedrží se metodiky z ústředí. Moc se v tom nevyznám, ale slýchám názory, že nejsou dobře použitelné. Tak si vytvořily „svoje lilijáky“. Liliové kříže plní vždy na táboře a mohou je plnit jen dívky, které již mají splněný slib. Dříve pro to byla určena jedna dívka, která nedělala program, spíš pomáhala na táboře s vařením a hlavně se starala o holky, které se přihlásily na plnění „lilijáků“. Nevím, v čem to přesně spočívalo, ale z rozhovoru s tou skautkou vyplynulo, že holkám dala nějaký úkol (např. přečíst část evangelia nebo Bible, nebo přemýšlet nad něčím atd.), a pak s nimi měla schůzky, kde to rozebíraly. Podle druhu liliového kříže, který zrovna plnily, měla

odstupňovanou náročnost úkolů. Teď je u skautek systém prakticky stejný, ale dívky si mohou vybrat jednu členku vedení a s ní liliový kříž plnit.

U skautů nic takového není, ale možná se budou předělávat Tři orlí pera, tak doufám, že to dobře dopadne.

Co se týká oficiálních materiálů, tak ty nepoužíváme. Já se v nich ani pořádně nevyznám, tak je nejsem schopný toto zhodnotit, můžu jenom říkat, co vím od jiných. Vůdci oddílů s nimi nejsou spokojeni, a proto s nimi nepracují.

Jaké je spolupráce s farností, kde působí vaše družiny a oddíly?

Tato situace je v Olomouci asi jiná než v jiných městech. V Olomouci je několik farností a věřící střediska prochází napříč všemi olomouckými farnostmi, takže se nedá říct, že by naše středisko patřilo pod jednu konkrétní farnost. Je to ale tak, že spolupracujeme více s určitými farnostmi a s jinými méně. Naše středisko asi nejvíc spolupracuje s farností Sv. Mořice, konkrétně s dominikánským kostelem, který pod ní spadá.

Spolupráce s nimi vypadá tak, že se s nimi domlouváme na skautských mších, které probíhají v jejich kostelech a půjčují nám pak prostory k programu po mších. Také často vedou společenství, která jsou tvořena našimi členy střediska. Také k nám často jezdí dělat mše na tábory, nebo pro nás dělají duchovní obnovy. V tomto ale oslovujeme i kněze z jiných farností, například z farnosti Sv. Kopeček s premonstráty, nebo dómskou farností.

Věci, které potom děláme my pro farnost, jsou spíše záležitostí jednotlivých lidí, kteří do té farnosti chodí. Například děláme schólu u Dominikánů, na kopečku filmový klub, nebo tam kluci chodí ministrovat. Ale práce pro farnost je spíše díky tomu, že se známe s faráři právě díky tomu, že je oslovujeme kvůli mším a duchovním obnovám.

Máš nějaký svůj návrh na efektivní evangelizaci (vůči nevěřícím) ve skautingu, alespoň nějaké základní zásady?

V prostředí nekřesťanských středisek je evangelizace velmi diskutované téma. Myslím, že člen takové střediska má právo otevřeně říci, že je křesťan (dokonce by to měl udělat), ale otázkou zůstává, jestli se má snažit „někoho převést na svou víru“. Například, když se bude jednat o věřícího vedoucího nekřesťanského oddílu, má

právo na to, aby všichni věděli, že je křesťan, ale myslím si, že už například nemá právo na to, aby rozhodl o tom, že před jídlem se bude s celým oddílem modlit. On ať se pomodlí, ale ať to není aktivita pro celý oddíl.

Evangelizace v tomto prostředí by měla odkazovat k vyšším hodnotám než materiálním, jak to je v Junáku prosazováno. Což znamená mít aktivity, které v členech oddílu tříbí morální hodnoty, služba druhým, přátelství a rozvoj osobnosti. To je podle mě cesta. Ukazovat duchovno, ale bez spojování s konkrétní náboženskou vírou.

Možná se toho trochu bojím z toho důvodu, že slovo křesťanství může mít negativní podtext a může uzavřít lidem cestu k Bohu i ke skautingu. Taky si myslím, že já jako křesťan samozřejmě ukazuji svou víru navenek, ale ukazuji to, v co věřím já a ostatní v to věřit nemusí, mohou klidně věřit v něco jiného.

Když to shrnu, tak zásadou by mělo být, že slovo víra a Bůh nejsou sprostá slova a mohou se použít. Další zásadou by mělo být přijímání křesťanských názorů do diskuze, ale i jiných než křesťanských názorů, měly by stát na stejné úrovni, ať si ti, kteří je slyší, vyberou.

Můžeš prosím popsat svoji osobní zkušenost s vedením dialogu na téma víry nebo křesťanství s mladými lidmi v rámci skautského prostředí?

Zkušenosti mám jak s dialogem se členy našeho křesťanského střediska, tak se členy nekřesťanských středisek. U nás ve středisku mám více méně dobré zkušenosti. Mluví se o víře, o prožívání víry, o postojích církve, které se diskutují a vysvětlují. Například teď o prázdninách jsem byl pozvaný na roverský tábor našich nejmladších roverů, kde jsem s nimi večer diskutoval nejdříve na téma buddhismu a poté o situaci sociálně vyloučených Romů. V diskuzi o buddhismu jsme samozřejmě došli i na srovnávání (pokud to vůbec jde) a vysvětlování různých postojů křesťanů i Buddhistů. Mluvili jsme z křesťanského pohledu a ke konci debaty jsme došli k tomu, že není špatné přebírat z buddhismu určité prvky, například meditaci, ale musíme být nejprve pevní v naší víře, kterou jsme přijali nebo přijímáme a taky musíme vědět, proč meditaci přebíráme a jaký má pro nás smysl.

V debatách s nevěřícími skauty jsem se často setkal jak s respektem a určitým obdivem, tak i s odmítnutím a vyčítáním, co je víra za hrůzu. Osobně jsem se snažil nevěřícím skautům nejprve ukázat, že mám co nabídnout po „skautské“ stránce, že

dokážu nachystat skvělou hru, vést skupinu roverů,... a pak až „provalit“ svou víru. Kdyby se mě na víru zeptali jako první, tak ji samozřejmě nezapřu. Poté, když už mám nějak upevněné místo „dobrého skauta“, tak se nezdráhám mluvit o své víře a vysvětlovat můj pohled na ni. Reakce se poté liší. Jsou lidé, kteří se ptají a zajímají je odpovědi a jsou lidé, kteří řeknou, že jsme manipulátoři a všechno to je jenom proto, aby se měl papež dobře.

Co ze skautské metody považuješ za aspekt, nejvíce protknutý evangelizačním nábojem?

Myslím si, že hra má největší evangelizační potenciál. Hrou se děti učí žít a posouvají se v ní dál ve svém životě. Pokud je hra dobře ošetřena, může lidi posunout v jejich životě mnohem dál, třídí se v ní názory a postoje, dochází se k novým poznáním a přehodnocují se hodnoty.

Hra je podle mě základ skautského působení na své členy všech věkových kategorií.

Pro rovery bych potom ještě vyzdvihnul službu. Uvědomění si toho, že si nebudeme hrát jen „na svém písečku“, ale uděláme něco pro druhé a ještě k tomu zadarmo. Zjistí tak, že nejen chlebem živ je člověk, ale i dobrým skutkem, z kterého žije ještě dva týdny potom. To je pro rovery velmi důležité.

Jako základ evangelizační aktivity, ale nejen ve skautu, pak vidím osobní příklad a osobnost toho, kdo víru předává.

3.3.2 Dotazníky s duchovními správci

Tato skupina navíc zohledňuje pastorační hledisko. Dotazování jsou tři kněží na podobu spolupráce farnosti a příslušného skautského oddílu. Jedná se o kněze Jana Poláka (skaut), kaplana z farnosti Zlín; Pavla Šupola, kaplana z farnosti Zlín; Šebestiána Pavla Smrčinu, OFM, kaplana v Moravské Třebové. První dva uvedení respondenti jsou ve farnosti, kde místní skauting není spontánní součástí života farnosti, v případě třetím se jedná o situaci opačnou.

3.3.2.1 Rozhovor s P. Pavlem Šupolem, kaplanem ve Zlíně

Prosím, popiš situaci u vás ve farnosti. Jakou roli skauti zaujímají v rámci farnosti?

Farnost je velmi živá v tom slova smyslu, že tam probíhá spousta aktivit. Když jsme mapovali počet společenství, došli jsme k číslu 26. V té souvislosti řešíme jistý problém s určitou dvojkolejností některých společenství vůči životu ve farnosti.

Se společenstvími se snažíme setkávat alespoň dvakrát do roka prostřednictvím jejich zástupců. Snažíme se jim nabízet, že bychom mezi ně přišli, snažíme se je nějakým způsobem získat pro život ve farnosti.

A konkrétně v případě skautů, jakou část představují děti a mládež vzhledem k celkovému počtu společenství u vás ve farnosti?

Vlastně téměř veškerá organizace dětí a mladých se odehrává v rámci skautu. To působí jeden problém, totiž že když farnost, děkanát, diecéze pořádají akce pro tuto cílovou skupinu, tak oni pro vlastní program necítí potřebu se jich účastnit. Ale sem tam už se objeví také skupinky, které začínají fungovat i jako společenství spolu s knězem.

V jakých oblastech spolupráce se skauty dochází ke třecím plochám a kde je to naopak v pořádku?

Velmi dobrá spolupráce je s hlavním vedoucím a se staršími skauty, kteří už pochopili, že mohou něco farnosti dávat. Pouze mladí vedoucí, kteří teprve dorůstají do duchovního života, snad z přemíry práce jdou někdy do nějaké akce jakoby z donucení, a už hodně na sílu. Na tříkrálové sbírce udělají skupinky, ale po tom říkají: „Už po nás víc nechtějte.“ Je zde snaha propojovat činnost, teď vkládáme naději do toho, že by kněz docházel a dělal duchovní odborky s dětmi v rámci oddílů.

Jakým způsobem se snažíte vstupovat do skautského prostředí u vás? Nebo jakým způsobem by se dalo být iniciativní vzhledem ke skautům ve vaší farnosti?

Způsoby byly takové, že farář byl pozván na skautskou radu, nebo pokud o to aspoň trošku stál, snažil se být pozván, ale nevnucoval se. Na skautské radě nabízel možnost, že pokud budou vedoucí oddílů chtít, ať si nás zavolají na schůzku, že

přijdeme a třeba jen zahájíme modlitbou. Šlo nám o to, abychom tam nějakým způsobem byli, aby děti a mladí cítili, že ten kněz za nimi stojí. Tohle jakoby vyznělo naprázdno, ale v současné době máme právě tu příležitost v tom, že jeden z našich kněží je skaut a sám se rozhodl nabídnout službu duchovního rádce. Tím, že může být mezi nimi, zná to prostředí, je to úplně jiná pozice. Uvidíme, co to přinese.

Dá se tedy říct, že problémem je určitá dvojkolejnost: život farnosti a život skautů?

Ano, a řešení této situace vidím především v tom být s nimi, mít na skauty vyhrazený čas, aby s nimi jezdil, trávil s nimi nějakou dobu na schůzkách a tak dál.

A proč myslíš, že nemají zájem o život ve farnosti, že jim stačí jejich aktivity?

Je to možná dané tím, že vedoucí už jsou středoškoláci, jedou pryč a dělají to, na co jim síly stačí. Udělat schůzku, udělat výpravu a nějakým způsobem prožít neděli účastí na mši svaté, a to je všechno. Třeba bolestně se mě dotklo, že měli na konci školního roku nahlášené, že budou mít skautskou mši. Já jsem byl na tuto situaci připravený, mše byla pro ně zaměřená, promluva byla pro ně zaměřená, reakce byly dobré, ale na tu mši přišlo jen pár skautů. A pak se člověk doví, že současně s touto mší svatou měli nějakou akci.

Možná trochu provokativní otázka: vnímáš skauty jako konkurenci ve vztahu k ostatnímu dění ve vaší farnosti?

Určitě ne. Oni jsou velkým obohacením. Lidí vnímají, že skauting dává i křesťanské hodnoty. Jsou tam děti z věřících rodin, z dobrých rodin a velmi se snaží, v tomhle mají velkou důvěru lidí, být přínosem pro farnost.

V čem konkrétně by se mohli stát přínosem pro život ve vaší farnosti?

Ve větším zapojení ve velkých akcích, které farnost pořádá, např. farní den, farní pouť. Jedním slovem vzít zodpovědně dění ve farnosti, a to není problém jenom skautů, ale mladých obecně.

Díky kterým aspektům skautské výchovy si myslíš, že skauting je přínosný pro rozvoj víry dítěte a může také být nositelem evangelizačního potenciálu ve smyslu prvního hlásání?

Skaut je specifický vztahem k přírodě, ke stvoření, které promlouvá o Bohu. Dalším znakem je přátelství, o které by mělo jít, a ty vztahy, o které by mělo jít, jsou postaveny na křesťanských hodnotách. I když to nebude nazvaný křesťanský klub, je tam přítomna čestnost, pravdivost. Působnost v oblasti vyznávání víry především díky konkrétní formaci vedoucích. Máme kněze, který působí v Janově, a on říkal, že tam funguje skauting odlišně. Před schůzkou se kněz schází s vedoucími a tím probíhá jakási jejich duchovní formace. A teprve pak vedoucí mají svoji vlastní schůzku a mohou tak sami dál něco předávat. Takže to je takový model, kdy je ten kněz motivuje pro to duchovní nasazení v rámci práce mezi dětmi. Jsou o krok napřed v životě víry a potom to předávají dál.

V tomto modelu ty osobně vidíš cíl vašeho úsilí v navázání větší spolupráce se skauty?

Přál bych si, aby vedoucí svůj duchovní život, skutečně žili, prohlubovali, protože z toho pak přirozeně vyplývá, že dokáží předávat něco dál.

3.3.2.2 Rozhovor s P. Janem Polákem, kaplanem ve Zlíně

Můžeš něco povědět o své skautské „kariéře“?

Skautská kariéra není to vhodné slovo. Skautovat jsem začal v roce 1992 u nás ve vesnici Tatenice, kde pracoval jeden věřící učitel z Lanškrouna, který u nás skauting založil. My jsme se tehdy ještě scházeli kluci a holky do hromady. Já jsem taková výjimka, protože skaut byl určený až pro druhý stupeň a mně bylo teprve 10 let. Tedy ve vlčáckém věku jsem se účastnil skautského programu. Skautoval jsem pod vedením onoho mladého učitele pana Skalického, bratra Antilopy, až do deváté třídy, přičemž v deváté třídě jsem byl už jako rádce a vedl jsem naši družinku skautů. Co se týče odborných zkoušek, dělal jsem rádcovský kurz, ale až po maturitě, protože jsem byl na střední škole na internátu a skauting v tomhle směru u mě tak trochu pokulhával. Absolvoval jsem čekatelskou zkoušku, později pak vůdcovskou zkoušku, zdravotnický kurz a v současnosti dokončuji lesní školu. Pro doplnění byl jsem také

na návštěvě u anglických skautů v Gilwell Parku na základně Down, kde jsem měsíc pracoval a poznával tak měsíc život skautů v Anglii.

Jak se ti daří pronikat do světa skautů ve Zlíně?

Ve Zlíně jsem velmi krátkou dobu na to, abych mohl říct něco tak zasvěceného, co pronesl Pavel. Postupně se seznamuji s novými lidmi, poznávám tu situaci, nové prostředí nové tváře a tak dále. Ve Zlíně je výborný vůdce střediska, Leoš Hrdlička, který je vydavatelem časopisu Nezbeda. On je velmi otevřený pro to, aby tam působil duchovní. Ve Zlíně, alespoň co jsem slyšel, ještě nebyl kaplan, který by byl zároveň skautem, a to je možná příčina té dvojkolejnosti, možná to má také hlubší kořeny. Každopádně jsem s nimi navázal kontakt a byl jsem na jejich střediskové radě. Snažím se je více poznávat a taková moje vize je, že bych tam působil jako duchovní rádce s tím, že bych chtěl, aby se u nich ten duchovní rozměr skautingu prohloubil. Duchovní odborky bych s nimi chtěl dělat, vůbec účastnit se rádcovských kurzů. Zrovna připravuje formační kurz pro rádce, který se jmenuje James - v Moravském krasu ve Vilémovicích. Právě zde budu určitou dobu na začátku kursu, kdy si mám připravit nějaký duchovní program, tak uvidíme...

Jak ty osobně pojmáš „duchovní rozměr“ ve skautingu? Je to hodně široký pojem, do kterého se může vejít ledacos.

O tomto jsem docela přemýšlel, taky se mi dostala celá řada brožurek z ekumenické lesní školy, kterou mám skoro celou absolvovanou. Ony na toto téma věnují poměrně hodně času a řekl bych asi dvojí věc: je velice důležité, aby skauting měl duchovní rozměr. Jsou všichni rádcové, vůdcové a všichni, kdo pracují s mládeží lidé věřící, tak si myslím, že mluvit hned o Bohu v tématech v našich náboženských kategoriích není úplně pro vlčata nováčky vhodné, protože jsou tam také lidé, kteří nemají s vírou vůbec co do činění. Řekl bych, že duchovní rozměr je celkový postoj vůdce, vyznačuje z celé osobnosti, to, jak on tu práci dělá. Může dělat program, ale je důležité, aby ho dělal poctivě, jestliže ho dělá poctivě, opravdově, tak tady tento přístup se prostě na děti promítne. Jestliže dělám poctivě skauting, tak nemůžu zanedbat ani to, že tam nějaký ten vztah k Bohu je. A jestliže jsem poctivý a pravdivý, tak se touto otázkou musím zabývat a musím nějakým způsobem k tomu zaujmout i stanovisko. Duchovní rozměr je fenomén, který předává vůdce ne slovy,

ale celým svým skautským žitím, jakoby mezi řádky, nemusí vůbec o nějakém duchovním rozměru mluvit. Duchovní rozměr tam prostě je, když vůdce svoje povinnosti dělá opravdově a na sto procent. Takže to je jeden rozměr. Druhý specifický přístup vedle pravdivosti je, aby to dělal rád a s nadšením, aby rozdával svým svěřencům radost. Jestliže tam tyto dvě věci jsou, tak si myslím, že i když to bude člověk nevěřící, nebo sám bude hledající, nebo to bude příslušník i jiného náboženství, tak ten duchovní rozměr předává.

Když hovoříme o evangelizaci, tak se nám záběr slova „duchovní“ zužuje. Cílem evangelizačního procesu je přijetí Ježíše Krista ve víře. Díky jakým aspektům skautské metody můžeme mladého člověka ve skautském prostředí za Kristem směřovat?

Tento rozměr duchovního aspektu, o kterém jsem hovořil: poctivost a opravdovost a radostnost, to můžeme říct, že to je takovou nutnou bázi, na které můžeme stavět cosi dalšího, něco víc. Jak řekl krásně Tomáš Akvinský, milost předpokládá přirozenost. Musím nejprve být dobrým člověkem, když chci být dobrým křesťanem. Jestliže tam tohle chybí, a v mnoha oddílech se to tak děje, že se skautská činnost nedělá ryze a moc s velkým nadšením, tak se těžko realizuje nějaká evangelizace. Když už o té evangelizaci mluvíme, tak nedávno jsem četl jednu knížečku, kdy ve Vídni jednomu našemu skautskému vůdci u příležitosti předávání betlémského světla, tak jedna skautka Vídeňanka položila otázku, zda vůbec skaut může být nekřesťanem, a to je právě, myslím si, velice dobře a vhodně položená otázka, protože to, co už máme ve skautu obsažené v době tří základních principů, slibu s doložkou „K tomu mi dopomáhej Bůh!“ a vůbec sloužit Nejvyšší pravdě a lásce jsou hodnoty katolické. Takže v tomhle si myslím, že má skaut velmi důležitou evangelizační úlohu. Další důležitost hraje celá ta škála skautské výchovy, zapojení přírody, využití přirozených prvků ve výchově. Družinový systém. Přirozený základ člověka a samotná forma skautské výchovy se svými hodnotami – to vidím jako pozitivní pro evangelizaci.

První evangelizace má také složku hlásání slovem. Jak si myslíš, že by bylo možné tento rozměr naplňovat? Kritikové tvrdí, že nám může jakožto věřícím hrozit

určité rozptýlení se v té širokobřehosti duchovního požadavku, kam, jak sem již řekl, se může vejít celkem cokoli. Vždyť podle současného trendu je důležité, že je nějaká duchovní zkušenost bez ohledu na její kvalitu a obsah!

Důležité je, nakolik je vůdce sám zakotvený a jak on sám pojímá tu Nejvyšší pravdu a lásku. Na celém tom výchovném hnutí je důležité, co tam stojí na místě Boha. A tady na tom přirozeném můžeme navázat tím nadpřirozeným, co si pod tou Nejvyšší pravdou a láskou představujem. Jestliže to bude člověk nevěřící, bude mi tam hovořit o nějaké vesmírné energii a všeprincipu, který tady je. Nebo to bude člověk katolický, řekne ne, Nejvyšší pravda a láska je osoba, to není pouze nějaký princip, praenergie, síla nebo nevím co všechno, to je spíše to řecké pojetí.

Ano, když se jedná o katolické oddíly, tak tam je jasné, že Nejvyšší pravda a láska rovná se Bůh. Jedná se mi o smíšené prostředí. Tím se dostáváme k další otázce: co je podle tebe z hlediska evangelizace příhodnější: hovořit o Nejvyšší pravdě a lásce, tak jak to máme my Češi ve slibu, anebo přímo o Bohu, tak jak to má zbytek skautského světa.

Myslím si, že ty formy pravdy a lásky – o tom se hodně v těch devadesátých letech diskutovalo. Prý hodně pan Biskup Lobkowicz se zasadil o to, aby tam tohle vyjádření s doložkou „K tomu mi dopomáhej Bůh!“ a byl kolem toho vůbec velký boj. Pod pojmem Bůh si, alespoň u té mladé generace, dnes nikdo nic nepředstaví, nebo ta představa je hodně často zdeformovaná.

A není právě čas na to očist'ovat tvář našeho Boha, vysvětlovat, co vnímáme pod slovem Bůh?

Těžko říci, s kým budu mít konkrétně tu čest mluvit. Ono to je opravdu hodně individuální. Můžu mít člověka, který bude mít hodně negativní postoj k Bohu, ale všelidská hodnota lásky, bratrství, pravdy, v tom našem prostředí jsou více přístupné. Mluvit v našem prostředí o Bohu by bylo těžší.

Jak podle vás vhodně mluvit ve skautingu o křesťanství? Nebojíme se toho?

Záleží na tom, koho mám před sebou: můžu mít kluky, kteří jsou z domu formovaní: víru ne a církev je špatná, a tak dále a vše, co s tím souvisí, tak po tom

bych byl opatrnější. Pokud to jsou kluci poctiví hledači, a právě k tomu bych měl svým životem docílit, abych ty kluky, kteří jsou z prostředí nevěřícího, aby poctivě hledali pravdu. Jestliže někdo něco poctivě hledá, tak většinou nějaké předsudky, nebo nějaké klišé, to, co slyší doma, ve škole a tak dál ho nezajímají, nebo se od nich dokáže oprostít. Tak takového člověka, který však zakusí prostředí lásky a pravdy, tak jemu potom můžu říct: víš, pro mě ta Nejvyšší pravda a láska je Bůh, který se vtělil a stal se člověkem, a mohu začít hovořit o Ježíši Kristu.

Poslední otázka: sám jsi skaut, prošel jsi vzdělávacími kurzy. Jak hodnotíš současný materiál určený pro náboženskou, duchovní výchovu ve skautu?

Líbí se mi a začínám s tím hlouběji pracovat - mám na mysli vlčky a duchovní odborky. To je podle mě cesta, protože děti mají samozřejmě rády, když si něco splní a můžou se pochlubit tím odznakem. Začínám s touto metodou dělat. Nemám s ní velké zkušenosti, ale je to podle mě správná cesta.

A vždycky záleží na osobě vůdce, jak to pojme, jaké nastaví podmínky, jak je pro to nadchne, jaké stanoví kritéria pro úspěšné absolvování aj., co to těm klukům dá. Odborky jsou dobrý způsob, jak děti formovat. Liliový kříž to samé.

3.3.2.3 Dotazník s P. Šebestiánem Pavlem Smrčinou, OFM, kaplanem v Moravské Třebové

Prosím, popiš situaci ve farnosti z hlediska fungování různých spolků dětí a mládeže a jakou pozici zaujímají skauti v rámci tohoto spektra.

V naší farnosti je docela široké spektrum možností aktivit pro děti a mládež. Kromě klasického vyučování náboženství a příprav na svátosti (první sv. přijímání a biřmování), péče o ministranty a scholu, máme také rozvinuté možnosti volnočasových setkávání. I většina těchto aktivit je vedena přímo jako farní aktivita („Broučci“ – týdenní setkávání skupinky dětí předškoláků, „Čtyřlístek“ – podobné, ale pro první stupeň základní školy, „Společátko“ – pro druhý stupeň a společenství mládeže.)

Skautský oddíl v naší farnosti však i přes velmi úzkou propojenost s farností (a to jak personální, tak i lokalizací činnosti) má vlastní organizační strukturu, vlastní

formaci vedoucích (rekrutování vedoucích z řad členů) a v neposlední řadě i vlastní financování. Skautský oddíl dle mého soudu má v naší farnosti nenahraditelné místo. Na rozdíl od ostatních farních aktivit, kde ve většině případů jde o poměrně jednolitou skupinu dětí a mládeže z věřících rodin, skautský oddíl (i svojí povahou) je jakousi preevangelizační jednotkou, kde základem jsou děti z „našich“ rodin, ale náplní svých aktivit a stylem vedení je vhodným prostorem i pro děti „zvenku“. Další charakteristikou skautského oddílu v naší farnosti je, že spojuje věkově rozdílné skupiny a je tak jakýmsi propojujícím článkem, mezi jinak relativně věkově „separovanými“ skupinkami. Ještě snad stojí za zmínku zkušenost šikovného zapojení rodičů skautů kolem táborů i výprav, kdy se vytváří jakési povědomí patření k sobě celých rodin a vzájemné výpomoci. I tímto je náš skautský oddíl tvůrcem pozitivního povědomí farnosti jako spolupracujícího celku.

Jakým způsobem jako kněz vstupuješ do prostředí skautské výchovy?

Při zakládání nové družiny v minulém školním roce jsem více méně pravidelně do této družinky chodil jako „řadový vedoucí“. Kromě osobní podpory skautingu u nás ve Třebové jsem tím chtěl i pomoci vnímat rodičům dětí skauting jako zásadně dobrou a potřebnou aktivitu pro děti z rodin farnosti. Také jsem se zúčastnil letního tábora a většiny výprav v průběhu školního roku. Touto z pohledu kněze v pastoraaci snad trochu „nadměrnou“ aktivitou jsem sledoval hlubší propojení skautského oddílu a farnosti a také jakési základní nasměrování ducha a stylu činnosti v oddíle. Nyní již nenavštěvuji pravidelné schůzky a účastním se jen výprav a do budoucna vnímám jako potřebné spíše monitorovat a přiměřeně participovat na vlastním životě skautského oddílu. Vzhledem k tomu, že většina vedoucích v oddíle, jsou zároveň aktivně zapojeni do života farnosti ve schole, v ministrantech a ve společenství mládeže, nepovažuji za potřebné speciálně pamatovat na duchovní formaci vedoucích a naopak vnímám jako oboustranně prospěšné udržovat úzké propojení života farnosti a skautského oddílu.

Můžeme uvažovat o skautingu jako o způsobu pastorace dětí a mládeže? Jak takovéto pojetí vnímáš?

Skauting již řadu let považuji jako způsob pastorace dětí a mládeže a mám s tím velmi dobré zkušenosti. Pozitiva: především jasný a pro děti univerzálně přijatelný program, kde duchovní formace probíhá jakoby mimoděk a je vstřebávána se samozřejmostí, dále pozitivní vědomí sounáležitosti, spolupráce a odpovědnosti jeden za druhého, dále ideální preevangelizační prostor díky otevřenosti i nevěřícím (a pro nevěřící přijatelný prostor pro přiblížení se farnosti), také umožnění zdravé alternativy v dnešní přetechnizované době s důrazem na prostotu, jednoduchost a skromnost. Možná negativa: nezávislostí struktur, jisté riziko „vzdálení se“ od života a ducha farnosti, otevřeností i nevěřícím, jisté riziko „zesvětštění“ a „převálcování“ jiným duchem.

Z hlediska evangelizace – prvního hlásání: co je podle tebe na skautingu pozitivní vzhledem k možnému vydávání svědectví o křesťanské víře nevěřícím členům? (Pokus se formulovat základní zásady.)

Zásada: Považuji za potřebné jaksi monitorovat „zdravý poměr“ věřících a ostatních dětí. Ze zkušenosti vnímám jako dobré dvě třetiny „našich“ a třetina ostatních. Takto skupina uchová křesťanský charakter a při moudrém vedení je i evangelizující jednotkou do vlastních řad.

Přínos: téma víra, morálka, náboženství není formálně prvoplánové, ale přitom je pilířem a atmosféra víry a morálních zásad je samozřejmostí.

3.3.3 Svědectví o vlivu skautské výchovy na obdržení daru víry

Příspěvky v tomto oddíle mají spíše charakter svědectví o tom, jak rozdílnou úlohu může sehrát prostředí skautské výchovy v životě víry člověka.

3.3.3.1 Dotazník s Alicí Grulichovou

Do jaké míry na tebe mělo a má skautské prostředí vliv ve vztahu k tvému hledání, tázání se po hodnotách vyšších než materiálních ve svém životě?

Rozhodující vliv na hledání „vyšší pravdy“ u mě skautování nemělo. V oddíle, do kterého jsem jako malá vstoupila, se nikdy otázky víry ani chození do kostela neřešily. S tím jsem se setkala až na táborech pořádaných Jevíčkem. „Absolvovala“ jsem sice několik modliteb a návštěv kostela, ale spíš ze zvědavosti. Nikdy jsem neměla pocit, že mi to něco dává.

Můj současný pohled na víru ovlivnily úplně jiné okolnosti.

Ve skautu jsi konfrontována s praxí křesťanské víry. Jak na tebe tato skutečnost působí? Přináší ti pozitivní, nebo spíše negativní zkušenost s katolickým křesťanstvím?

Jak už jsem uvedla k předchozí otázce, křesťanství mi nic nepřináší. Křesťanských „rituálů“ se účastním minimálně. Někdy mám nepříjemný pocit z určitého nátlaku.

Myslíš si, že je důležité a správné, aby skauting nabízel dnešnímu mladému „nevěřícímu“ člověku pohled na svět na sebe samého z perspektivy křesťanské víry?

Pod slovem „nevěřící“ si pravděpodobně představuješ osobu, která nevěří v křesťanského či jiného Boha, ale v něco nedefinovatelného. Za takové „nevěřící“ bohužel nemůžu mluvit. Nevěřím na žádnou „vyšší sílu“. Pro mě osobně tedy křesťanská víra není důležitá.

Na víře jako takové ale nevidím nic špatného, někomu může být prospěšná, ovšem někdo se bez ní obejde. Takže správné je podle mého názoru nabídnout, ale nevnucovat. Ať se každý rozhodne podle svého uvážení.

Jsou nějaké konkrétní podoby přístupu v souvislosti s náboženským rozměrem ve skautu, se kterými nesouhlasíš?

Nelíbí se mi povinná přísaha k Bohu ve skautském slibu. Mělo by se také počítat se skauty s jinou než křesťanskou vírou a samozřejmě s nevěřícími.

Jako nevěřící často slýchám: „Raději nic neříkej, je věřící, ať ho neurazíš!“ Ale obráceně to vždy neplatí. Takže více vzájemné tolerance nebude určitě na škodu.

Také nenápadný „tlak“ věřících. Jít do kostela na mši jen proto, že je farář „fajn“ nebo protože tam jdou všichni, nepovažuji za dostatečný důvod.

3.3.3.2 Rozhovor s Janem Baletkou

Prosím tě, můžeš popovídat o tvé cestě víry, která se značnou měrou zrodila díky dětství a mládí, stráveným ve skautském oddíle.

Do skautu jsem začal chodit ve třinácti letech a vedoucí, který tam byl, se se mnou nebál o věcech víry mluvit a na víc všichni okolo mě byli věřící. Byl jsem tam asi jediný nevěřící a ten vedoucí se mě nějak tak ujal...tenkrát mi připadalo, že v tom byl docela vtíravej. Když jsme někam šli, snažil se jít třeba se mnou a povídat si o tom. Ptal se mě, jestli v něco věřím... Už si přesně nepamatuji, na co se mne všechno ptal. Postupně jsem se ho začal ptát já. Vše bylo takové nenásilné, vůbec jsem neměl pocit, že mě do něčeho tlačí, ale spíš že když chodím do věřícího skautu, že se mi to snaží objasnit. Normálně jsme v rámci výprav chodili na mše a modlili jsme se před schůzkou a na konci schůzky, byla to normální součást. Když byla nějaké mše, já jsem tam stál a koukal po těch sochách, po kostele a moc o to samotné dění jsem neměl zájem.

Vyrůstal jsem v takové, řekl bych možná, v silně nevěřící rodině. Moji rodiče měli strach z nějakého fanatismu a měli odpor k církvi. Já jsem měl taky takový postoj a snažil jsem se na těch mších nezapojovat se do toho. Tak to bylo celou dobu, až do dospělosti jsem byl mimo tuto aktivitu. Pak jsem přešel do roverského věku, ale pořád jsem v tom prostředí byl. Všichni moji kamarádi, kteří se mnou vyrůstali, byli ze skautu a byli věřící. To, kdy došlo k nějakému zlomu, tak k němu došlo, kdy jsem začal chodit s holkou, která byla také ze skautu. Pak už se to začalo řešit víc. Začal jsem chodit na mše i s ní, a už i sám. Když jsem byl malý, uvědomuji si, že jsem se

doma modlil, třeba před nějakou zkouškou, nebo když mi bylo smutno jsem se modlil, ale bylo to tak jednou za měsíc, nebylo to moc. Pak se na ty rovery napojil kněz dominikán Romuald, který je začal připravovat na biřmování. Jeho přístup byl v tomto směru proaktivní, nebál se jít do toho druhého oslovit, byl v tom pevný. Mně se líbilo, že ti lidi v tom byli pevní, že si byli tou vírou jistí, že mi nic nevnucovali. Co pro mě taky bylo důležité, že se nebáli mluvit o těch průserech církve, který já jsem tenkrát vnímal asi nejvíc. Církev byla pro mě velká překážka. Já už jsem byl ochoten přijmout, že existuje nějaký Pán Bůh, ale ta církev mi byla pořád tak nějak nesympatická. Po tom jsem se na Romualda už napojil sám, napsal jsem tu takovou esemesku, že bych to chtěl nějak ošéfovat, že bych se chtěl za ním zastavit a on odepsal, že mám k němu přijít. Začali jsme si o všech těch věcech víc povídat a později také připravovat na křest, a to už mi bylo třiadvacet.

To byli dva takoví hlavní tahouni. Tím prvním byl vedoucí, se kterým jsem si začal o těchto věcech povídat. Můj tatínek si se mnou totiž nepovídal a ten vedoucí ano. Nahradil mi v tom tatínka a já jsem se k němu tak upnul. On mi to jakoby tak vynahradil. Tím druhým byl ten kněz, který se vůbec nebál o tom mluvit, byl takový evangelizátor.

Potom už byl křest...

Jak na tebe, jako na dítě působilo prostředí víry, modlitby, mše, věřící kamarádi...?

Do toho oddílu mě přitáhl kamarád ze školy, o kterém jsem věděl, že je věřící. I o tom skautu jsem věděl, že tam budou všichni věřící. I přesto jsem šel do toho, řekl jsem to také doma. Naši proti tomu kupodivu nějak neprotestovali, i když měli takový trošku obavy, ale nechali mě se prostě rozhodnout, nebránili mi v tom. Jak to na mě působilo? No nejdřív mně to bylo nepříjemný, možná spíš nový, cizí, ale člověk se tak postupně otrká. Neznal jsem ze začátku odpovědi na věci, na které se mě můj vedoucí ptal a neznal jsem ani otázky, na které se ptát. Ptal se mě, co si o tom myslím a já nevěděl, byl jsem tak trošku mimo. Byl pro mě důležitější ten skaut, ta parta lidí a ten vztah k tomu vedoucímu, to ostatní. U toho vedoucího Mirka ale určitě byl počátek toho, že jsem postupně přijal Boha, Ježíše, Církev.

Já jsem v tom byl takový pragmatický, neřešil jsem to, nestavěl jsem se proti tomu, nikomu jsem nic nerozmlouval. Důležitý bylo na tom to kamarádství a ty náboženské věci byly pro mě vedlejším produktem scházení se ve skautu.

Ty jsi potom sám vedl oddíl a později celé středisko. Stalo se za tvého působení, že by do oddílu přišel nějaký nevěřící klučina nebo menší skupinka nevěřících dětí?

Určitě tam chodily i nevěřící děti. Ale já jsem nebyl typ jako ten můj vedoucí, že bych je dokázal oslovit. Navíc v době, když jsem vedl oddíl, jsem nebyl ještě tak rozhodnutý, ještě věřící, nevím jak to říct, to až v době, kdy jsem vedl středisko, a to už se k dětem skoro vůbec nedostaneš.

Když odhlédneme od osobního příkladu, který je určitě základní, a měl bys hodnotit skauting jako metodu z pohledu evangelizačního náboje: v čem vidíš ty silné aspekty pro vytváření předpolí křesťanské víry?

Osobně si to nedokážu představit, pokud ten vedoucí nebude mít v tom jasno. Ten můj vedoucí už byl po vojně, kde si prošel velkou krizí a víra mu v tom pomohla. On už byl hotový chlap, nevím, jestli si dokážu představit, že by mě přetáhl někdo, kdo sám by ještě hledal.

Otázku té metody, to vnímám až zpětně, že to třeba byly nějaký iniciační rituály, které jsou potřeba k budování osobnosti, ale nemyslím si, že by byly potřeba k evangelizaci. To jsem tam nevnímal. Prožil jsem iniciaci podle Rohra a pak jsem si začal všimnout té podobnosti se skautingem. Tři orlí pera - to byla také iniciace, kterou jsem si prošel. Není to ale stavěný na setkání s Bohem, nebo já jsem to alespoň tak nevnímal.

Myslím si, že skauting je budování osobnosti tím správným směrem, i když se z toho vyjme ta evangelizace. Dokáže lidi správně „načít“, a to se může projevit až někdy v budoucnu. Já jsem vděčný za to, že mi to bylo dáno ve věku dítěte, i když jsem se nechal pokřtít až jako dospělý člověk, tohle vnímám moc pozitivně.

ZÁVĚR

Záměrem této práce bylo přiblížit současné dění v prostředí skautské výchovy na poli duchovní a náboženské formace a pokusit se přinést další příspěvek k evangelizačním snahám ve skautské rodině.

Prvořadým úkolem pro každého křesťana, vyplývajícím ze závěrů první kapitoly, je vydávat přesvědčivé svědectví o Kristu. Projevy tohoto svědectví se však mohou ubírat rozmanitými směry. V žádném případě by však nemělo chybět věrohodné svědectví vlastního života a také úsilí o schopnost dát odpověď na otázku po důvodech naší naděje (srov. 1Petr 3,15). Autentické svědectví o živém vztahu ke Kristu vyrůstá z láskyplného vztahu s Ním, který rozdmýchává Duch svatý, duše veškeré evangelizace.

Prostředí skautské výchovy, o kterém jsme uvažovali v rámci druhé kapitoly, je místem pro utváření lidskosti. Dětem a mladý lidem, kteří přicházejí do skautských oddílů, jsou do srdcí zasévána zrna touhy po vlastním sebepřesažení, po dosažení velkých životních cílů. Základní směr životní cesty je udáván Pravdou a Láskou, kterým každý člen slibuje svoji oddanost a poslušnost. Díky formaci vlastního svědomí směrem k dosahování života podle v pravdě poznávaného dobra se ze členů skautského hnutí vytváří zralé osobnosti a je budován základ pro zatím netušené setkání se Stvořitelem.

Ve třetí kapitole jsme nahlíželi celek skautské výchovy jako potencionální nástroj evangelizace, u něhož však musíme respektovat jednotlivé činitele se svými autonomními nároky. Jako základní požadavek pro úspěšnou evangelizaci i prostřednictvím skautské výchovné metody jsme na základě práce Michaela Martinka stanovili schopnost vést dialog, pro který je však nutné hledat témata společná jak skautskému hnutí, tak křesťanství.

Skautské ideály a pravdy křesťanské víry nejsou dva od sebe vzdálené myšlenkové světy. Skautské družiny jsou také mnohokrát místy živého křesťanského společenství, které dětem a mládeži napomáhají k vyžívání osobního postoje víry. Skautské hnutí má své pevné kořeny v evangelijní zvěsti, nicméně vzdálenost od jednoho z hlavních úmyslů zakladatele Baden-Powella, tedy aby skautské hnutí přivádělo děti k náboženství a současnou, i mnou mapovanou, snahou přivádět k víře nevěřící členy skautské organizace, může být propastná a těžkopádně překonatelná.

Na základě poznatků prezentovaných na předešlých stranách práce si dovoluujeme stanovit v následujícím výčtu fundamenty pro evangelizační činnost v prostředí skautské výchovy:

1) Každé evangelizační úsilí zahrnující první hlásání a katechezi, musí vycházet z hlubokého postoje osobní víry, který vyvěrá v síle Ducha svatého z živého vztahu s Kristem.

2) Proto, aby se hledající člověk mohl s jistotou také opřít o svědectví hlasatelova slova, musí k živému vztahu s Kristem přistoupit evangelizátorova dobrá znalost obsahu křesťanské zvěsti.

3) Účinná evangelizace ve skautském hnutí vyžaduje také znalost tohoto specifického prostředí. Kristův svědek má své členství ve skautském hnutí prožívat zodpovědně a upřímně.

4) Skupina věřících skautů má vědomě vytvářet společenství živé víry, které bude jeho členy podněcovat k vydávání autentického svědectví mezi skauty nevěřícími.

5) Evangelizátor prohlubuje psychologickou dispozici vnitřní otevřenosti jako základ pro schopnost respektovat a mít v úctě názor druhého člověka.

6) Hlasatel evangelia usiluje o kulturu dialogu, přičemž je namísto trpělivost v případě konfrontačních a provokativních otázek ze strany hledajícího.

7) Skaut křesťan vnímá své nevěřící vrstevníky jako partnery v dialogu na společná témata, které skautská idea a křesťanství nabízejí. Varuje se nepřátelského a předsudečného nahlížení na indiferentní oddíly jako na dekadenci skautského hnutí.

8) Hlasateli radostné zvěsti upřímně leží na srdci životní příběhy jeho vrstevníků a všech těch, na které výchovně působí. Snaží se vůči svěřencům uplatňovat postoje autentické křesťanské lásky. Sdílí s nimi radosti a starosti jejich všedního života.

Prostředí skautské výchovy je podle mého názoru velice příznačným místem, kde může být mladý člověk bez daru víry pozitivním způsobem obeznámen s obsahem křesťanské zvěsti a přizván k velkému kroku víry. Je velkou výzvou pro všechny křesťanské skauty, aby nabídly svou pomocnou ruku nevěřícím bratřím a sestram, kteří upřímně krácejí po skautské stezce směrem k nejvyšší Pravdě a Lásce.

Tuto práci bych rád zakončil citací poslední encykliky současného papeže *Caritas in veritate*, ve které se svatý otec jedinečným způsobem zamýšlí nad povýšením přirozených antropologických konstant do stavu milosti, což v důsledku znamená i pozitivní ohodnocení snahy vnášet do skautské výchovy transcendentní cíle:

„Všichni lidé vnímají vnitřní podnět k opravdové lásce: láska a pravda je nikdy úplně neopouštějí, protože jsou povoláním, které vložil Bůh každému člověku do srdce i mysli. Ježíš Kristus očišťuje a osvobozuje touhu po lásce a pravdě od našich lidských ubohostí a v plnosti nám zjevuje iniciativu lásky a plán pravého života, který pro nás Bůh připravil.“³⁸¹

³⁸¹ BENEDIKT XVI., *Caritas in veritate*, č. 1.

BIBLIOGRAFIE

- ALBERICH, Emilio, DŘÍMAL, Ludvík. *Katechetika*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-382-6.
- ALTRICHTER, Michal. *Příručka spirituální teologie*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2007. ISBN 978-80-86715-71-1.
- AMBROS, Pavel. *Fundamentální pastorální teologie I*. Olomouc : Mgr. Jiří Burget, 2000. ISBN 80-902798-2-1.
- ANZENBACHER, Arno. *Úvod do etiky*. Praha: Zvon, 1994. ISBN 80-7113-111-3.
- BADEN-POWELL, Robert. *Skauting pro chlapce*. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 2007. ISBN 978-80-86825-21-2.
- BADEN-POWELL, Robert. *Vlče, skaut, rover*. Praha: Skauting, 1993. ISBN 80-85421-06-2.
- BEINERT, Wolfgang. *Slovník katolické dogmatiky*. Olomouc: Matice Cyrilometodějská, 1994. ISBN (neuvedeno).
- BENEDIKT XVI. Encyklika *Deus caritas est* (25. prosince 2005). Praha: Paulínky, 2006. ISBN 80-86949-03-6.
- BENEDIKT XVI. Encyklika o integrálním lidském rozvoji v lásce a v pravdě *Caritas in veritate* (29. června 2009). Kostelní vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-7195-414-9.
- Bible* - Písmo svaté Starého a Nového Zákona (včetně deuterokanonických knih). Praha: Česká Biblická společnost, 1995. ISBN 80-85810-08-5.
- BŘEČKA, Bruno. *Kronika čs. Skautského hnutí v letech 1990-1990*. Brno: Brněnská rada Junáka, 1999. ISBN (neuvedeno).
- BŘICHÁČEK, Václav. *Moji milí: úvahy starého skauta o současném světě, výchově, skautingu i jiném*. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 2008. ISBN 978-80-86825-23-6.
- CANTALAMESSA, Raniero. *Duch Svatý, duše evangelizace*. Přel. Eva Vančová a Miroslav Kuric. 2. vyd. Praha : Pastorační středisko, 1996.
- ČESÁK, Pavel (a kol.). *Odborné zkoušky skautek a skautů*. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 1998. ISBN 80-86109-16-X.

- Dokumenty Druhého vatikánského koncilu*. Přel. Oto Mádr a spol. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-467-9.
- DŘÍMAL, Ludvík. „Cesty k velikonočnímu tajemství“. *Cesty katecheze – Revue pro katechetiku a náboženskou pedagogiku*. Praha: Česká biskupská konference, 2010. Roč. 2, č. 1, s. 12-14. ISSN 1803-7224.
- FILIP, Štěpán. *Úvod do teologie – studijní skriptum pro studenty CMTF UP*.
- FIORENZIS, Francis, GALVIN, John. *Systematická teologie*. Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1996. ISBN 80-85959-07-0.
- FOREST, Tom, „Jak evangelizovat“. *Milujte se- Časopis pro novou evangelizaci*. Praha: Res Claritatis, 2010. Roč. 4, č. 12, s. 53. ISSN 1802-4327.
- FRANCOUZSKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *O směřování katecheze v dnešní době*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-7195-221-3.
- GIUSSANI, Luigi. *Náboženský smysl*. Praha: Nové město, 2001. ISBN 80-86146-32-4.
- HANSEN, Walter. *Vlk jenž nikdy nespí*. Přel. Anna Velichová a Rudolf Šťásek. Praha: Scoutarch, 1994. ISBN 80-901049-1-6.
- HARNIČÁŘ, Robin. *Psychologické aspekty evangelizace*. Diplomová práce obhájená na Cyrilometodějské teologické fakultě Palackého univerzity v Olomouci r. 2003. Depon. in. Knihovna Cyrilometodějské teologické fakulty v Olomouci.
- CHALUPA, Petr. „Boží království ve Starém a Novém zákoně“. *Cesty katecheze - Revue pro katechetiku a náboženskou pedagogiku*. Praha: Česká biskupská konference, 2009. Roč. 1, č. 4, s. 6-8. ISSN 1803-7224.
- Interaktivní rozvoj klíčových kompetencí*. Fryšták: Dům Ignáce Stuchlého SKM, 2008. ISBN 978-80-254-1956-4.
- JAN PAVEL II. Encyklika *Redemptoris misio* (7. prosince 1990). Praha: Zvon, 1994. ISBN 80-7113-101-6.
- JAN PAVEL II. Posynodní apoštolský list *Christifideles laici* (30. prosince 1988). Praha: Zvon, 1996. ISBN 80-7113-162-8.
- Jeruzalémská bible*. Český překlad František a Dagmar Halasovi. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství; Praha: Krystal OP, 2009. ISBN 978-80-87183-10-6 (Krystal OP).

- JUNÁK – SVAZ SKAUTŮ A SKAUTEK ČR. NÁČELNICTVO. METODICKÁ SKUPINA PRO VÝCHOVNÝ PROGRAM. *Cesta země – 1. stupeň skautské stezky*. Praha: Junák - TDC, 2008. ISBN 978-80-86825-33-5.
- JUNÁK – SVAZ SKAUTŮ A SKAUTEK ČR. NÁČELNICTVO. METODICKÁ SKUPINA PRO VÝCHOVNÝ PROGRAM. *Cesta vody – 2. stupeň skautské stezky*. Praha: Junák - TDC, 2008. ISBN 978-80-86825-34-2.
- JUNÁK – SVAZ SKAUTŮ A SKAUTEK ČR. NÁČELNICTVO. METODICKÁ SKUPINA PRO VÝCHOVNÝ PROGRAM. *Cesta vzduchu – 3. stupeň skautské stezky*. Praha: Junák - TDC, 2008. ISBN 978-80-86825-35-9.
- JUNÁK – SVAZ SKAUTŮ A SKAUTEK ČR. NÁČELNICTVO. METODICKÁ SKUPINA PRO VÝCHOVNÝ PROGRAM. *Cesta ohně – 4. stupeň skautské stezky*. Praha: Junák - TDC, 2008. ISBN 978-80-86825-36-6.
- KATECHISMU KATOLICKÉ CÍRKVE. Kostelní vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-488-1.
- KOMPENDIUM KATECHISMU KATOLICKÉ CÍRKVE. Kostelní vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. ISBN 80-7195-094-7.
- KONGREGACE PRO KLÉRUS. *Všeobecné direktorium pro katechizaci*. Praha: Sekretariát České biskupské konference, 1998.
- KOPECKÝ, Josef, BIŇOVEC, Tomáš. „Liliový kříž –výklad“. *Na dobré stopě – časopis zaměřený na duchovní rozměr skautingu*. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR - odbor duchovní výchovy, 2001, č. 97.
- KOPT, Miroslav (a kol.). *Český skauting v dokumentech KSC 1945-1948*. Praha: Skautský oddíl Valena Fanderlíka, 2004.
- KŘÍŽ, Jan. *Stříbrnou a zlatou stopou*. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 1998. ISBN (neuvedeno).
- KŘÍŽ, Jan. *Vlče Nováček*. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 2004. ISBN 80-86825-02-7.
- KUPKA, O., *Družinový systém ve skautských oddílech*, s. 8. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 2005. ISSN 1210-9827.
- LEÓN-DUFOUR, Xaviér. *Slovník biblické teologie*. Řím: Křesťanská akademie; Velehrad, 1991. ISBN (neuvedeno).
- LEŠANOVSKÝ, Karel, NOSEK, Václav. *Historie skautingu*. Praha: Junák-svaz skautů a skautek ČR, 1994. ISBN 80-86109-27-5.

- LEŠANOVSKÝ, Karel. *Se štítem na štítě*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu Policie České republiky, 2000. ISBN 80-238-5630-8.
- MARTINEK, Michael. *Ztracená generace?* Svitavy: Trinitas, 2006. ISBN 80-86885-14-3.
- MEISNER, Joachim. *Myšlenky k nové evangelizaci Evropy*. Přel. Marie Mrázková. 2. vyd. Olomouc : Matice cyrilometodějská, 1998.
- MOENS, Jean – Luc. *Evanjelizovat' znamená milovat'*. 1. vyd. Nitra : Garmond, 1995. ISBN 80-967282-0-2.
- MUCHOVÁ, Ludmila. *Úvod do náboženské pedagogiky*. České Budějovice: Ped. fak. JU, 1992. ISBN 80-7040-052-8.
- NAGY, László. *250 miliónů skautů*. Praha: Junák-svaz skautů a skautek ČR, 1999. ISBN 80-86109-23-2.
- NAVRÁTIL, Zdeněk. *Hledat nejvyšší Pravdu a Lásku*. Praha: Ekumenická lesní škola, 2009.
- NAVRÁTIL, Zdeněk. *Skautská spiritualita*. Praha: Ekumenická lesní škola 2007.
- NĚMECKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Vyznání víry církve - překlad 1. dílu Katolického katechizmu pro dospělé*. Přel. Vladimír Feldman. České Budějovice: Jihočeská Univerzita, Teologická fakulta, 1999. ISBN 80-86074-15-3.
- NEUMAN, Jan. *Dobrodružné hry a cvičení v přírodě*. Praha: Portál, 2009. 978-80-7367-5721.
- OPATRŇÝ, A. *Cesty pastorace v pluralitní společnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. ISBN 80-7192-930-1.
- PAEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE. *Bible a morálka – biblické kořeny křesťanského jednání*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. ISBN 978-80-7195-367-8.
- PAPEŽSKÁ RADA PRO KULTURU, PAEŽSKÁ RADA PRO MEZINÁBOŽENSKÝ DIALOG. *Ježíš Kristus nositel živé vody, Křesťanské zamyšlení nad New Adge*. Praha: Česká biskupská konference, 2003.
- PAPEŽSKÁ RADA PRO SPRAVEDLNOST A MÍR. *Kompendium sociální nauky církve*. Kostelní vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-7195-014-1.
- PAVEL VI. Apoštolská exhortace – hlásání evangelia *Evangelii nuntiandi* (8. prosince 1975). Praha: Zvon, 1990. ISBN 80-7113-026-5.

- PEŠEK, Jiří. „Inkulturace“, *Cesty katecheze - Revue pro katechetiku a náboženskou pedagogiku*. Praha: Česká biskupská konference, 2010. Roč. 2, č. 1, s. 21-23. ISSN 1803-7224.
- POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. Kotelní vydří: Karmelitánské nakladatelství; Praha: Krystal OP, 2006. ISBN 80-7195-000-9.
- POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Jako v nebi, tak i na zemi*. Praha : Krystal OP, 2007. ISBN 978-80-85929-99-7.
- PRUCHA, Jan. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-416-8.
- RATZINGER, Josef. „Co znamená věřit“. *Comunio*, Svitavy: Trinitas, 2009. Roč. 13, č. 3, s. 192-206. ISSN 1211-7668.
- RUPNIK, I. M., „Cesty nové evangelizace ve střední a východní Evropě v postmoderní situaci“, In: *Nová evangelizace*, s. 30-42. (Studijní texty Centra Aletti). 1. vyd. Velehrad: Refugium, 2000. ISBN 80-86045-49-8.
- RUSEK, Ladislav. *Úvahy o skautingu, skautování a skautství*. Praha: Ekumenická lesní škola: ČIN, 2000. ISBN (neuveдено).
- ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie náboženství*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-312-3.
- SKALICKÝ, Karel. *Po stopách neznámého Boha*. Svitavy: Trinitas, 2003. ISBN 80-86036-75-8.
- SMAHEL, Rudolf. *Duševní vývoj a duchovní zrání dítěte*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1997.
- SVOJSÍK, Antonín, Benjamín. *Základy Junáctví*. Praha: Merkur, 1991. ISBN 80-7032-001-x.
- TAVEL, Peter. *Smysl života podle Viktora Emanuela Frankla*. Praha/Kroměříž: Triton, 2007. ISBN 80-7254-915-4.
- TICHÝ, Ladislav. „Evangelium a evangelia“. *Teologické texty*. Praha : Královská kolegiální kapitula sv. Petra a Pavla, 2002. Č. 2, s. 83-85. ISSN 0862-6944.
- TICHÝ, Ladislav. *Slovník, novozákonní řečtiny*. Olomouc: Nakladatelství Burget, 2001. ISBN 80-902798-5-6.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.
- VAŇKOVÁ, Iva. „Slib a zákon- duchovní dimenze skautingu“. In: *Skautský seminář o výchově mládeže a formaci vůdců*. Praha: Ekumenická lesní škola 1996.

- VLKOVÁ, Gabriela Ivana. *Úvod do prorocké a mudroslovné literatury Starého zákona*. 2. přeprac. vyd. Olomouc: Univerzita palackého v Olomouci, 2007. ISBN 978-80-244-1593-2.
- ZAJÍC, Jiří. *Kdo jsem*. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 2008. ISBN 978-80-86825-32-8.
- ZAJÍC, Jiří. *Myšlenkové základy skautingu*. Praha: Junák-svaz skautů a skautek ČR, 2000. ISBN 80-86109-40-2.
- ZAJÍC, Jiří. *Nikdy nekončící dobrodružství*. Praha: Junák-svaz skautů a skautek ČR, 2006. ISSN 1210-9827.
- ZATLOUKAL, Václav. *Katoličtí skauti junáci v Československu*. Brno: Javor, 1997. ISBN 80-900948-3-X.
- ZVĚŘINA, Josef. *Teologie Agapé*, Praha: Sriptum, 1992.

INTERNETOVÉ ODKAZY

- <http://aplikace.mvcr.cz/seznam-obcanskych-sdruzeni/SearchResult.aspx>, 13.2.2011
- <http://www.ymcats.cz/skauti.html>, 14. 3. 2011
- <http://www.fse.cz/?page=fse>, 14.3.2011
- <http://skautabs.cz/abs/?p=49>, 14. 3. 2011
- <http://www.pathfinder.cz/index.html>, 14. 3. 2011
- http://www.kpv-praha15.wz.cz/kpv_SOVF.htm, 14. 3. 2011
- <http://krizovatka.skaut.cz/organizace/ustredni-organy/odbory-a-komise/ekologicky-odbor/akce/>, 14. 2. 2011
- <http://www.kapraluvmlyn.cz/scenes.ph.>, 10. 3. 2011
- <http://www.chemin-neuf.cz/o-nas>, 10. 3. 2011
- <http://svetlo-zivot.cz/docs/hnuti.htm>, 10. 3. 2011
- <http://misie.op.cz/>, 10. 3. 2011
- <http://konvikt.signaly.cz/konvikt/misie.php>, 10.3. 2011
- http://antiochia.cz/o_nas.php, 10.3. 2011
- <http://kpc-ostrava.archa.info/Aktualne-o-vstupech>, 10.3. 2011
- <http://krizovatka.skaut.cz/organizace/dokumenty/spisovna/detail-105/>, 15. 2. 2011

SEZNAM ZNAČEK

Značky koncilních dokumentů

AA	Apostolicam actuositatem
AG	Ad gentes
DH	Dignitatis humanae
GS	Gaudium et spes
LG	Lumen gentium

Značky ostatních církevních dokumentů

EN	Evangelii nuntiandi
ChL	Christifideles laici
KKC	Katechismus katolické církve
KKKC	Kompendium katechismu katolické církve
KSNC	Kompendiu sociální nauky církve
RM	Redemptoris missio
VDK	Všeobecné direktorium pro katechizaci